MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA

KĘSTUTIS ŠEREPKA

(VIEŠOJO SEKTORIAUS STRATEGINIS VALDYMAS)

ŽEMĖS NAUDOJIMO REGLAMENTAVIMAS RENGIANT VALSTYBINIŲ PARKŲ TVARKYMO PLANUS

(ANYKŠČIŲ REGIONINIO PARKO PAVYZDŽIU)

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
doc. dr. Pranas Aleknavičius

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS.....3
I. LITERATŪROS APŽVALGA.....5
II. TYRIMO TIKSLAI, METODIKA ir UŽDAVINIAI.....10
III. DĖSTOMOJI DALIS.....12
3.1. Metodiniai reikalavimai valstybinių parkų teritorijos tvarkymo planavimui, rengiant teritorijų planavimo dokumentus..... 12
3.2. Anykščių regioninio parko esamos būklės analizė.....14
3.2.1. Gamtinės – geografinės sąlygos.....14
3.2.2. Miškai.....18
3.2.3. Parko funkcinės zonos.....23
IV. PARKO TVARKYMO PLANE NUMATYTAS ŽEMĖS NAUDOJIMO REGLAMENTAVIMAS.....26
4.1. Funkcinių zonų išskyrimo tvarkymo plane principai.....26
4.2. Konservacinės tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas.....27
4.3. Miškų ūkio tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas.....29
4.4. Žemės ūkio tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas.....37
4.5. Gyvenamosios tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas.....40
4.6. Rekreacinės tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas.....42
4.7. Vandens ūkio paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas.....42
V. VISUOMENĖS NUOMONĖS TYRIMAS PARKO ŽEMĖS NAUDOJIMO APRIBOJIMŲ NAUDOJIMO KLAUSIMAIS.....44
IŠVADOS.....56
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI.....57
SANTRAUKA.....59
SUMMARY.....60
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS.....61
PRIEDAI.....64

ĮVADAS

Lietuvoje saugomų teritorijų tinklas, atitinkantis Europos standartus galutinai susiformavo Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą. Saugomoms teritorijoms Lietuvoje priskiriami rezervatai, draustiniai, paveldo objektai, atkuriamieji sklypai, genetiniai sklypai, valstybiniai parkai – nacionaliniai ir regioniniai parkai, biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijos – biosferos rezervatai ir biosferos poligonai.[2] Valstybiniai rezervatai, nacionaliniai parkai, regioniniai parkai ir biosferos rezervatas turi administracijas, kurios prižiūri ir rūpinasi joms patikėtomis teritorijomis. Pagrindinis dokumentas, kuriuo vadovaujasi saugomų teritorijų administracijos savo darbe, vykdydamos priežiūros ir tvarkymo darbus priskirtose teritorijose yra šių teritorijų planavimo schemos. 2002 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. 656 buvo patvirtintos „Valstybinių parkų, biosferos rezervatų ir draustinių tvarkymo planų rengimo taisyklės“. Pagal šias taisykles tvarkymo planai - specialiojo planavimo dokumentai, rengiami valstybinių parkų, biosferos rezervatų ir draustinių apsaugą ir naudojimą reguliuojančioms kraštovaizdžio tvarkymo zonoms bei jų reglamentams, gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) apsaugos ir tvarkymo kryptims bei priemonėms, taip pat kraštovaizdžio formavimo, rekreacinės infrastruktūros kūrimo bei kitoms tvarkymo priemonėms nustatyti.

Tvarkymo planai tai moksliškai pagrįsti siūlymai, kaip ir kokią veiklą vykdyti vienoje ar kitoje saugomoje teritorijoje. Tai yra būtinas dokumentas kiekvienos saugomos teritorijos administracijai, kuriuo vadovaujantis vykdoma veikla. Ilgą laiką veikla saugomose teritorijoje buvo vykdoma be šių svarbių planavimo dokumentų.

Dzūkijos, Kuršių Nerijos, Žemaitijos nacionaliniai parkai buvo įsteigti 1991-04-23 Lietuvos Respublikos Aukščiausios Tarybos sprendimu Nr. I – 1244. Aukštaitijos nacionalinis parkas įsteigtas dar anksčiau – 1974 metais. (5 priedas) Planavimo schemų kūrimas užtruko. Aukštaitijos, Dzūkijos ir Žemaitijos nacionalinių parkų planavimo schemos buvo patvirtintos tik 1997 metais. Kuršių Nerijos nacionaliniam parkui šis dokumentas buvo patvirtintas 1994 metais.

Regioninių parkų padėtis specialiųjų dokumentų kūrimo srityje yra dar sunkesnė. Šiai situacijai susiklostyti nemažą įtaką turėjo regioninių parkų direkcijų kūrimosi istorija. Visi 30 regioninių parkų buvo įsteigti vienu metu – 1992-09-24 Lietuvos Respublikos Aukščiausios Tarybos sprendimu Nr. I –2913. Reali veikla parkuose prasidėjo labai skirtingu laiku. Parkų direkcijų steigėjais tapo skirtingos institucijos. Tuometinė Miškų ministerija steigė tas parkų direkcijas, kur didesnę dalį parko teritorijos sudarė miškai. Direkcijos pradėjo savo veiklą 1994 – 1996 metais. Kitos dalies parkų direkcijų steigėja tapo tuometinė Aplinkos apsaugos ministerija. Jos pavaldume direkcijos buvo įsteigtos 1997 metais. Anykščių, Veisėjų ir Vilniaus savivaldybės

pareiškė norą tapti jų teritorijose esančių parkų direkcijų steigėjomis. Taip 1997 metais buvo įkurtos savivaldybėms pavaldžios direkcijos.

Anykščių rajono savivaldybės užsakymu 1995 m. buvo parengta Anykščių regioninio parko planavimo schema, tačiau jos nepatvirtinus ji netapo dokumentu, kuriuo galima remtis kasdieninėje veikloje. Ši planavimo schema tapo pagrindu Lietuvos Respublikos Vyriausybei patvirtinant 1998 m. Anykščių regioninio parko ir jo zonų ribas.

Daliai regioninių parkų taip pat buvo sukurtos planavimo schemos, bet patvirtinta ir dokumentu tapo tik Nemuno kilpų regioninio parko planavimo schema 1997 metais.

Dabartiniu metu jau visi valstybiniai parkai turi patvirtintus zonų ir ribų planus. Jie buvo patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais 1996 – 2006 metais.

2002 metais buvo įkurta Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba. Tai buvo teigiamas žingsnis, nes atsirado institucija kuri tiesiogiai rūpinasi saugomų teritorijų reikalais ir iškylančiomis problemomis. Didesnis dėmesys skiriamas tvarkymo planų rengimui. Saugomų teritorijų planavimo dokumentų rengimas yra brangus procesas ir iki 2004m. lėšų iš valstybės biudžeto nebuvo skiriama daug. Lietuvos valstybės lėšomis 2004 – 2006m. buvo parengti ir patvirtinti Aukštadvario, Dubysos, Kauno Marių, Nemuno deltos, Neries, Pajūrio, Pavilnių, Rambyn Tytuvėnų, ir Varnių regioninių parkų tvarkymo planai. Padėtis pasikeitė Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. Dalis lėšų gaunamų iš ES struktūrinių fondų buvo nukreipta saugomų teritorijų tvarkymo planų rengimui. [49]

2005 m. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba pradėjo įgyvendinti keturis projektus, finansuojamus iš Europos sąjungos struktūrinių fondų lėšų. Vienas iš šių projektų yra saugomų teritorijų steigimo ir planavimo dokumentų parengimas. Šio projekto tikslas tinkamai sureglamentuoti veiklą valstybiniuose parkuose ir atskirose valstybinių parkų funkcinio prioriteto zonose, draustiniuose bei paveldo objektų teritorijose – parengti šių teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentus - tvarkymo planus. Numatoma parengti Šiaurės ir Rytų Lietuvos (Anykščių, Asvejos, Sartų, Ventos ir Žagarės), ir Pietryčių Lietuvos valstybinių parkų (Trakų istorinio nacionalinio bei Pavilnių, Veisiejų, Verkių) tvarkymo planus ir atnaujinti Kurtuvėnų regioninio parko tvarkymo planą.

2006 m. plane numatyta parengti ribų ir zonų ribų bei tvarkymo planus 6 regioniniams parkams (Biržų, Krekenavos, Metelių, Pagramančio, Panemunių, Sirvėtos).[49]

Įgyvendinus šiuos planus beveik visos saugomos teritorijos turės moksliškai pagrįstus tvarkymus planus, tai padės šias teritorijas tinkamai saugoti bei tvarkyti, pritaikyti jas lankymui, visuomenės poreikiams.

I. LITERATŪROS APŽVALGA

Kalbant apie saugomų teritorijų tvarkymą, vis dažniau minima aktyvi gamtos apsauga ir gamtotvarka. Drastiškas gamtos išteklių eksploatavimas, pramonės ir žemės ūkio plėtra ir kita veikla sukelia gamtoje daug kritinių situacijų.

Kiekvieno žmogaus pareiga yra ne tik užtikrinti savo poreikius, pačiam pamatyti ir gyventi jaukioje aplinkoje, bet ir išsaugoti ateities kartoms unikalius ir vertingus gamtos ir kultūros paveldo objektus. Žmogaus ir gamtos vienovę suvokė mūsų protėviai, privalome ir išlaikyti mes ir mes. Mums tenkantis uždavinys yra sunkesnis, nes šiandien civilizacija ir urbanizacija progresuoja žymiai didesniais tempais. Aplinkos apsauga yra valstybės ir kiekvieno jos piliečio rūpestis ir pareiga. Aplinkos valdymo politika ir praktika turi nukreipti visuomeninius ir privačius interesus aplinkos kokybei gerinti, skatinti ūkines struktūras esančias saugomose teritorijoje ieškoti būdų ir priemonių kaip išvengti arba sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, ekologiuoti gamybą.

2001 m. birželio mėnesį Gotenburge viršūnių susitikime, Europos Sąjungos lyderiai įsipareigojo sustabdyti bioįvairovės nykimą Europos Sąjungoje iki 2010 metų.[46]

2002 m. Johasnesburgo viršūnių susitikime pasaulio šalių vyriausybės dar kartą įsipareigojo įgyvendinti tvaraus vystymosi, principus. Buvo nustatytos tikslios užduotys ir jų įgyvendinimo terminai sprendžiant svarbias problemas, tarp jų žymiai sumažinti bioįvairovės nykimą iki 2010 metų. .[46]

2004 m. ES lyderiai iš naujo patvirtino šį įsipareigojimą viršūnių susitikime birželio mėnesį ir pareiškė, kad tai yra dalis ES įsipareigojimo sustabdyti pasaulinės bioįvairovės nykimą.

2004 m. Kijeve, Europos aplinkos ministrų susitikime taip pat buvo išreikštas tvirtas įsipareigojimas sustabdyti pasaulinės bioįvairovės nykimą.

Nepaisant šių įsipareigojimų, pripažįstama, kad veiksmų planai yra lėtai įgyvendinami, ir yra abejonių ar ši užduotis bus laiku įgyvendinta ir Lietuvoje.

Bioįvairovės svarba žmogaus gerovei neseniai akcentuota Tūkstantmečio Ekosistemų Vertinimo (Millennium Ecosystem Assessment) pranešime, išsamiausioje ekosistemų teikiamos naudos ir jų reikšmės žmogaus gerovei apžvalgoje. Pranešime taip pat konstatuojama, kad dauguma šių ryšių yra naikinami, nyksta ekosistemos ir jų vertė, tačiau egzistuoja ir adekvatūs sprendimai, galintys pakeisti šią degradaciją, Europa vaidina pagrindinį vaidmenį numatydama šiuos sprendimus tiek globaliniu mastu įgyvendindama Tūkstantmečio Vystymosi Tikslus (Millennium Development Goals) ir sumažindama Europos ekologinį pėdsaką, tiek ir regioniniu Europos mastu įgyvendindama aplinkosauginius įsipareigojimus Europos Sąjungoje ir visoje

Europoje. Dauguma Europos piliečių supranta ES svarbą gamtai ir aplinkai, todėl šios sritys siūlo perspektyvias ir pozityvias galimybes pabrėžiant bendradarbiavimo Europos lygmenyje svarba. [20]

2005 m. rugsėjo 23 d. Apeldoorne, (Nyderlandai) vykusioje Europos Gamtos Konferencijoje - Mūsų kraštovaizdžiai: erdvė gamtai, galimybės žmonėms EEB (European Environmental Bureau (EEB)/ Europos Aplinkosaugos Biuras), EUROSITE (Europos saugomų teritorijų asociacija), EUROPARC (Europos parkų asociacija) ir ECNC (European Centre for Nature Conservation/ Gamtos Išsaugojimo Europinis Centras) įvertino gamtos sąryšius iš trijų perspektyvų:

fizines: galimybes padidinti sąryšį tarp Europos gamtinių teritorijų;

žmonių: galimybes padidinti Europos piliečių susidomėjimą gamta ir įtraukti juos į aplinkosauginių problemų sprendimą;

praktika ir politika: galimybės įtvirtinti Europos aplinkosauginių priemonių gyvendinimo politiką, susieti politiką su praktika ir praktiką su politika.[20]

Apeldoorno Kreipimasis nutarė siekti, kad būtu apjungti Natura 2000 teritorijos ir kitos saugomos teritorijos į Europos Ekologinį Tinklą (European Ecological Network). Jame pabrėžiama, kad gamtos išsaugojimas yra svarbiausias patiems žmonėms. Visuomenes ir suinteresuotų asmenų, žinybų parama, supratimas ir įsitraukimas yra gyvybiškai svarbus siekiant išsaugojimo tikslų, ypač 2010 m. tikslo. Daugiau pastangų turi būti nukreipta į žmonių ir gamtos susijungimą. Šios pastangos turėtų įtraukti žmones iš pasaulietinės visuomenės, verslo, finansų, žemės naudotojų, nevyriausybinių organizacijų, vyriausybinių ir ypač vaikus, kuriu vis daugiau gyvena miestuose ir turi mažai sąlyčio su gamta. Gamtos išsaugojimas ateičiai yra gyvybiškai svarbus, kad išliktų žmonių susidomėjimas gamta. Šiandien daugelis žmonių vis dar žvelgia į gamtą, ir bioįvairovę kaip į išlaidas ar grėsmę, o ne kaip į naudą, ši nuostata turi keistis. Gamta turi esminę verte, o bioįvairovė ir kraštovaizdžių įvairovė suteikia visuomeninio pobūdžio prekes ir paslaugas, kurių paklausa visuomenėje vis didėja. Daug ir įvairiausiu gamtos ir aplinkosaugos organizacijų visoje Europoje turi skirtingus gebėjimus ir patirtį. Visos šios organizacijos gali dirbti kartu įgyvendindamos 2010 metų bioivairovės tikslą. Reikalingas geresnis tarpusavio vaidmenų, požiūrių ir potencialaus bendradarbiavimo sričių supratimas. Ši Europos Gamtos Konferencija (European Nature Conference) yra viena iš pavyzdžių tokiu kaip Natura Tinklo Iniciatyva, Countdown 2010 iniciatyva, Katalonijos Deklaracija, Natura 2000 ir Europos Gamtos Tinklo (NatureNet Europe) Veiksmų Planas. [46]

2010 m. užduoties įvykdymas reikalauja ambicingo naujo požiūrio į išsaugojimą - išsaugojimas XXI amžiuje reiškia iniciatyvų ekosistemų tvarkymą, ir suinteresuotų asmenų įsitraukimą. vietoj tradicinio, gynybinio požiūrio.

Daug rūšių Europoje jau yra išnykusios ir gali išnykti dėl besitęsiančio buveinių nykimo. Labai didelę reikšmę turi klimato kaitos poveikis vegetacijai. Tinkami kraštovaizdžių sąryšiai suteiks daugiau galimybių rūšims ir ekosistemoms išgyventi Europoje. Reikia vystyti ryšius ir tarp ES Natura 2000 teritorijų ir jų viduje, tarp kitu svarbių saugomų teritorijų ir rezervatų bei platesnio, 53 Europos šalių, Pan-Europinio Ekologinio tinklo. Taip pat reikia išnagrinėti naujus būdus žvelgiant į svarstomas problemas, ieškant sprendimų, kurie bus naudingi tiek gamtos išsaugojimui, tiek ir visai visuomenei.

Baigiamajame darbe buvo išanalizuoti ir panaudoti moksliniai darbai, straipsniai, bei knygos, kurios labiausiai atitiko temos turinį, nes tiesiogiai žemės sklypų naudojimo reglamentavimas Lietuvos saugomose teritorijose pagal parengtus parkų tvarkymo planus nenagrinėtas.

P. Grecevičius, ir K. Eringis savo straipsniuose [33, 34, 35] didžiausią dėmesį skiria kraštovaizdžiui. Abu autoriai gvildena tą pačią problemą - kraštovaizdžio nykimo priežastis. Ši problema neišvengiama ir valstybiniuose parkuose. Priežastimi jie laiko vis stiprėjančią globalinę ekonominę ir kultūrinę integracija, kuri daro vis didesnę įtaką Lietuvos kraštovaizdžiui. P. Grecevičius pažymi, jog didelę žalą, Lietuvos kraštovaizdžiui padare 1945 - 1990 metų laikotarpiu vykdyta kolūkinė žemėnauda ir neatsakingai vykdyta žemės reforma 1991 - 2000 metais. Dabartiniu metu kraštovaizdis yra formuojamas stichiškai, neišnaudojant jo teikiamų privalumų. P. Grecevičiaus nuomone šalies kraštovaizdžio raidą ateityje lems modernios technologijos bei naujos funkcijos (pvz., kaimo turizmo plėtra).

Knygos „Lietuvos saugomos teritorijos“ autoriai (Baškytė R., Bezaras V., Kavaliauskas P. ir kt.) [28] teigia, kad racionalus žemės naudojimas ir žemės našumo didinimas yra vienas iš svarbiausių ūkininkavimo principų, taip pat, kad saugomos teritorijos yra įsteigiamos gražiausiose, vertingiausiose, unikaliausiose, kultūriniu ar istoriniu požiūriu teritorijose ir būtent jose aštriausiai pasireiškia privačių ir aplinkosauginių interesų konfliktas. Žemės grąžinimas bei privatizacija, statybų plėtra - labiausiai aplinkos būklę saugomose teritorijose šiuo metu veikiantys procesai valstybiniuose parkuose.

J. Bučas savo straipsnyje „Nacionalinių ir regioninių parkų samprata ir paskirtis “ [30] rašo ne tik apie saugomus gamtos objektus, bet ir apie nacionalinius parkus, jų paskirtį ir atskirų šalių

I. Ragelytė savo moksliniame darbe „Žemes naudojimas Žuvinto biosferos rezervate" teigia, kad saugomų teritorijų ir gamtos vertybių likimas priklauso ne tik nuo valstybės įstatymų ir kitų norminių dokumentu, bet ir nuo kiekvieno žmogaus elgesio, todėl būtina daugiau dėmesio skirti žmonių švietimui bei prisidėti tvarkant ir puoselėjant gamtos vertybes. Saugomose teritorijose daug dėmesio kreipiama į tai, kaip jos tvarkomos, kas yra draudžiama ir kas

leidžiama, kokie taikomi apribojimai žemės naudotojams. Šiuo metu ypač aktualus racionalus žemės naudojimo užtikrinimas, nes labai svarbu tinkamai planuoti žemės naudojimą, siekiant išsaugoti kuo natūralesnius gamtos išteklius valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervate nėra laikomasi specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų.

M. Burinskienės vadovėlyje „Miestotvarka" [32] , aprašoma apie tai, kaip nacionalinių parkų paskirtis yra išsaugoti gamtiniu, kultūrinių požiūriu vertingą kraštovaizdį; išlaikyti gamtos ekosistemų stabilumą; atkurti sunaikintus ir pažeistus gamtinius, kultūrinius kompleksus, propaguoti ir remti Lietuvos regionų etnokultūrines tradicijas; sudaryti sąlygas rekreacijai, taip pat apie tai, kaip nacionaliniai parkai kuriami nacionalinės svarbos gamtiniam ir kultūriniam kraštovaizdžiui, reprezentuojančioms Lietuvos Respublikos etnokultūrinių sričių gamtinius bei kultūrinius savitumus, siekiant saugoti tvarkyti ir reguliuoti jų naudojimą.

J. Bučo vadovėlyje „Kraštotvarkos pagrindai" [29] yra teigiama, kad intensyvėjant antropogeninei veiklai, vis mažiau lieka teritorijų, kuriose natūraliai vyktų gamtiniai procesai ir gyvuotų vertingos ekologines sistemos. Natūraliems gamtiniams procesams palaikyti ir ekologinėms sistemoms išsaugoti XX a. viduryje pradėtos steigti saugomos teritorijos. Saugomos gamtines teritorijos užima didesnius plotus. Todėl, be gamtinių elementų, jose dažnai būna ir kultūros objektų. Tokios teritorijos reprezentuoja sukultūrintą. kraštovaizdį, padeda išsaugoti ne tik gamtos, bet ir kultūros vertybes.

P. Aleknavičiaus vadovėlyje „Žemės teisė"[22] pateikiama informacija apie žemės nuosavybes teises, žemės santykių reguliavimo teisinius pagrindus, žemės naudojimą saugomose teritorijose.

Rašant šį darbą buvo panaudoti pagrindiniai teisės aktai reglamentuojantys veiklą saugomose teritorijose:

- Lietuvos Respublikos Konstitucija [1]. Tai pagrindinis šalies įstatymas, numatantis tvarką valstybėje, piliečių teises ir pareigas, įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios sandarą ir veiksmus, nuosavybės klausimų įtvirtinimą.
- Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas [4], kuris reglamentuoja aplinkos kokybės gerinimą, neigiamo poveikio aplinkai sumažinimą bei ekologinę gamybą, ūkinės veiklos projektus, kraštovaizdžio, miškų apsaugą.
- Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymas [2], kurio pagrindinė funkcija - apibrėžti saugomų teritorijų sąvoką, steigimo, apsaugos, tvarkymo, kontrolės teisinius pagrindus bei visuomeninių

santykių su saugomomis teritorijomis reguliavimą ir veiklos jose reglamentavimą.

- Lietuvos Respublikos žemės įstatymas [5]. Jame apibrėžiamos žemės savininkų ir naudotojų teisės, pareigos, žemės savininkų disponavimo žeme būdai, žemės naudojimo sąlygos, žemės servitutai ir tt. Žemės santykiai reguliuojami taip, kad būtų sudarytos sąlygos gyventojų poreikių tenkinimui, visų ūkio šakų racionaliam teritoriniam žemės naudojimui, žemės nuosavybės valdymo ir naudojimo teisės apsaugai.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“ [10]. Nutarime reglamentuojamos žemės ir miško naudojimo sąlygos apsauginėse vandens juostose ir zonose, numatomos įvairių komunikacijų apsauginės zonos, numatoma galima veikla įvairiuose draustiniuose, pateikiamas draudžiamų veiklų sąrašas.

Kūrinių, kurie nagrinėtų tiesiogiai kaip valstybinių parkų tvarkymo planuose yra reglamentuojamas žemės sklypų naudojimas nebuvo publikuojama. Darbų nagrinėjančių šią temą rasti nepavyko.

II. TYRIMO TIKSLAI, METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

Temos pagrindimas

Ūkinė veikla saugomose teritorijose tampa vis aktualesnė. Iki įstojant į ES Lietuvoje saugomos teritorijos – valstybiniai parkai, valstybiniai draustiniai ir gamtiniai rezervatai sudarė apie 11 % visos šalies teritorijos . Dabar Lietuva kaip ES narė tampa atsakinga už 1992 m. gegužės 21 d. priimtą Europos Tarybos direktyvą dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEB) vykdymą. Ši direktyva numato beveik 200 retų ir sparčiai nykstančių Europos buveinių apsaugą bei jų įtraukimą į ES saugomų teritorijų tinklą.. Lietuvoje yra aptinkami 55 saugotini europinės svarbos gamtinių buveinių tipai. Šiuos buveinių tipus apsaugoti turės jau sukurtos ir dar naujai kuriamos saugomos teritorijos. Planuojama, kad saugomų teritorijų tinklas apims apie 15% Lietuvos teritorijos [49].

Kylant ekonomikai Lietuvos gyventojai vis daugiau lėšų gali skirti ūkinės ir rekreacinės veiklos vystymui. Pastebima vis didesnė invazija į gražiausias ir vertingiausias gamtines zonas. Tampa labai svarbu taip subalansuoti ūkinę veiklą, kad būtų palaikoma pusiausvyra tarp žmogaus veiklos ir gamtinės aplinkos. Žemės naudojimo reglamentavimas saugomose teritorijose yra viena iš priemonių šiai visiems mums svarbiai problemai spręsti.

Tyrimo objektas :

Tyrimas orientuotas į žemėnaudos apribojimus konservacinio režimo, ūkinių ir kitų zonų valstybinių parkų teritorijose.

Tyrimo dalykas:

Ūkinės veiklos ribojimas visose Anykščių regioninio parko funkcinėse zonose.

Tikslas:

Išanalizuoti žemės tvarkymo reglamentavimą valstybinių parkų tvarkymo planuose Anykščių regioninio parko pavyzdžiu.

Uždaviniai:

1. Išnagrinėti parkų teritorijų zonavimo ir jų tvarkymo reglamentų nustatymo metodinius reikalavimus;
2. Išanalizuoti Anykščių regioninio parko atskiras funkcines zonas ir veiklos jose reglamentavimą.
3. Atlikti anketinę apklausą ir išanalizuoti gyventojų požiūrį į ūkinės veiklos apribojimus Anykščių regioninio parko teritorijoje .

Hipotezė:

Anykščių regioniniame parke yra nustatyti per daug dideli apribojimai žemės naudojimui.

Tyrimo metodai:

1. Dokumentų analizės metodas,
2. Loginio mąstymo metodas,
3. Literatūros šaltinių analizė,
4. Gyventojų nuomonės tyrimo (anketinis),
5. Informacijos statistinio tyrimo bei lyginimo metodai.

Analizuojami teisės aktai – Lietuvos Respublikos įstatymai, Vyriausybės nutarimai, Aplinkos ministro įsakymai ir kiti dokumentai susiję su parkų tvarkymo planų kūrimu ir veiklos parkuose reglamentavimu, Europos Sąjungos direktyvos aplinkosaugos ir saugomų teritorijų klausimais. Taip pat bus panaudoti visi dokumentai reglamentuojantys veiklą Anykščių regioniniame parke.

III. DĖSTOMOJI DALIS

3.1. Metodiniai reikalavimai valstybinių parkų teritorijos tvarkymo planavimui, rengiant teritorijų planavimo dokumentus

Tvarkymo planai – specialiojo teritorijų planavimo dokumentai, rengiami valstybinių parkų, biosferos rezervatų ir draustinių apsaugą ir naudojimą reguliuojančioms kraštovaizdžio tvarkymo zonoms bei jų reglamentams, gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) apsaugos ir tvarkymo kryptims bei priemonėms, taip pat kraštovaizdžio formavimo, rekreacinės infrastruktūros kūrimo bei kitoms tvarkymo priemonėms nustatyti. [15].

Tvarkymo planai pagal planų sprendinius tvirtinančią instituciją yra valstybės lygmens. Šie planavimo dokumentai siekia tokių tikslų: nustatyti valstybinių parkų, biosferos rezervatų ar draustinių apsaugos ir tvarkymo kryptis; nustatyti kraštovaizdžio tvarkymo zonas bei jų reglamentus; numatyti kraštovaizdžio apsaugos, formavimo, rekreacinės infrastruktūros kūrimo bei kitas tvarkymo priemones; sudaryti sąlygas vertingoms ekosistemoms, gyvūnų, augalų ir grybų rūšims išsaugoti; numatyti priemones atkurti veiklos pažeistą gamtinį kraštovaizdį, ekosistemas ir objektus.

Tvarkymo planų rengimo organizatoriumi paprastai būna Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos arba Kultūros ministerija, priklausomai kieno pavaldume yra valstybinė saugoma teritorija. Savivaldybės gali rengti savivaldybių lygio saugomų teritorijų planų tvarkymo planus. Savivaldybių draustinių tvarkymo planų rengimo (planavimo) organizatoriai – savivaldybių institucijos.

Tvarkymo planų rengimo procesas susidaro iš šių pagrindinių etapų: parengiamojo, esamos būklės analizės, koncepcijos rengimo, sprendinių konkretizavimo stadijos, sprendinių pasekmių vertinimo. Parengiamojo etapo metu numatomi planavimo tikslai ir uždaviniai, parengiama planavimo darbų programa ir apibrėžiami reikalingi tyrimai. Toliau yra atliekama esamos būklės analizė. Išanalizuojamas kraštovaizdžio rekreacinis potencialas, įvertinama saugomų gamtos bei kultūros paveldo vertybių situacija, iškeliamos probleminės situacijos ir numatomi probleminiai arealai. Koncepcijos rengimo stadijos metu – nustatomi planuojamos teritorijos prioritetai bei kraštovaizdžio tvarkymo zonų sistema ir ją atitinkantys tvarkymo principai. Sekantis etapas tai sprendinių konkretizavimo stadija – parengiami sprendiniai kraštovaizdžio, biologinės įvairovės ir kultūros paveldo apsaugai plėtoti, konservacinio prioriteto naudmenų tvarkymui, pažintinio turizmo ir rekreacinės infrastruktūros vystymui. Toliau vykdomas sprendinių pasekmių vertinimas. Jis apima sprendinių poveikio vertinimą, sprendinių

strateginį pasekmių aplinkai vertinimą. Paskutiniame etape vyksta sprendinių svarstymas ir derinimas.

Tvarkymo plano sprendinius sudaro grafinė dalis – brėžiniai ir tekstinė dalis – aiškinamasis raštas ir procedūrų dokumentai, parengti planavimo proceso metu. Grafinė dalis rengiama skaitmeniniame formate valstybinėje LKS-94 koordinačių sistemoje. Tvarkymo plano brėžinio mastelis priklauso nuo planuojamos teritorijos dydžio. Pavyzdžiui kai planuojamos teritorijos plotas mažesnis kaip 20,0 tūkst. hektarų taisyklės reikalauja brėžinį pateikti M 1:10000 ar M 1:15000, kai kai plotas daugiau kaip 40,0 tūkst. hektarų - M 1:20000 ar M 1:25000.

Tvarkymo plano brėžinyje yra pateikiamos administracinių vienetų, saugomos teritorijos esamos ir projektuojamos ribos, planuojamos teritorijos kraštovaizdžio tvarkymo zonos. Grafinėje dalyje atžymimi esami ir rekomenduojami gamtos ir kultūros paveldo objektai ir jų buferinės apsaugos zonos. Plane numatomos vietos rekreacinių objektų statybai, pažintinio turizmo trasų sistema, konkrečios kraštovaizdžio tvarkymo priemonės ir vietos statybų plėtrai.

Planavimo procese iškeltais sprendiniais nustatomos: valstybinio parko, biosferos rezervato ar draustinio kraštovaizdžio tvarkymo zonos, apsaugos, tvarkymo ir naudojimo reglamentai. Numatomos konservacinio prioriteto teritorijų apsaugos bei tvarkymo, pažeistų gamtos kompleksų bei objektų atkūrimo priemonės, aplinkosaugos ir žemės bei miškų ūkio veiklos kryptys, pateikiama svarbiausių tvarkymo darbų programa; žemės tikslinės paskirties ir žemės naudmenų transformavimo poreikiai ir keitimo apribojimai.

Tvarkymo planų aiškinamasis raštas apibūdina saugomą teritoriją ir jos aplinką, pateikia teritorijos tvarkymo principus bei kraštovaizdžio tvarkymo zonų sistemą, konservacinio prioriteto zonų apsaugos bei tvarkymo, pažeistų gamtos kompleksų bei objektų atkūrimo priemones, rekomenduoja aplinkosaugos rekreacijos, miškų ir žemės ūkio vystymo planuojamose saugomose teritorijose kryptys bei priemonės, žemės tikslinės paskirties ir žemės naudmenų transformavimo poreikius ir keitimo apribojimus.

Valstybinių parkų, biosferos rezervatų ir valstybinių draustinių Tvarkymo plano brėžinį ir parengtus aiškinamojo rašto teiginius tvirtina aplinkos ar kultūros ministras pagal Vyriausybės suteiktus įgaliojimus. Savivaldybių draustinių tvarkymo planus tvirtina savivaldybės taryba arba jos įgaliotas savivaldybės administracijos direktorius. Tvarkymo planų keitimai rengiami, svarstomi, derinami, tikrinami ir tvirtinami ta pačia tvarka kaip ir Tvarkymo planai.

Tvarkymo planų galiojimo laikas neterminuotas. Jie galioja iki to laiko, kol atsiranda būtinybė nustatyta tvarka juos keisti.

3.2. Anykščių regioninio parko esamos būklės analizė

3.2.1. Gamtinės geografinės sąlygos

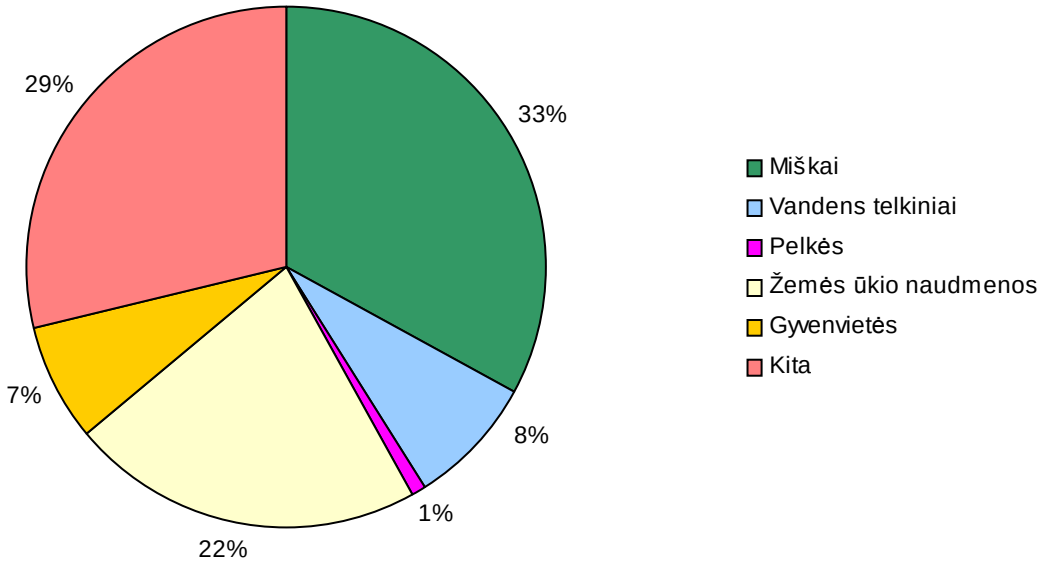
Anykščių regioninis parkas yra šiaurės rytų Lietuvoje, Utenos apskrities Anykščių rajono savivaldybėje. Parkas ištęstas iš pietvakarių į šiaurės rytus. Parko svarbiausioji gyvenvietė Anykščiai yra išsidėstę parko vakarinėje dalyje. Anykščių miestas yra 110 km atstumu nuo sostinės Vilniaus, 109 km nuo Kauno, 331 km nuo Klaipėdos, 59 km nuo Panevėžio ir 41 km nuo Utenos**.** [50]

Anykščių rajono savivaldybės teritorijos plotas 1764,88 km^2 (regioninio parko152,12 km^2) - gyvena apie 37,5 tūkstančių gyventojų (regioninio parko teritorijoje – 13 132), gyventojų tankis - 21 gyventojas vienam kvadratiniam kilometrui. Gyventojai pagal tautybę: 96% lietuvių, 3% rusų, 0,5% lenkų. Anykščių rajonas suskirstytas į 10 seniūnijų, iš jų Anykščių, dalis Kurklių įeina į regioninio parko teritoriją. Anykščių miestelyje gyvena 11 602 žmonių, t.y. didžioji gyventojų, gyvenančių parko teritorijoje dalis. Likusi gyventojų dalis gyvena mažesniuose gyvenvietėse, kurių čia be Anykščių yra 60.

Parką iš šiaurės supa Elminkų, Pavarės miškai, Naujųjų Elmininkų, Rubikių ir kitos smulkios gyvenvietės bei dirbamos žemės plotai. Iš pietų parką supa Pašilių, Juškonių, Topoliškių, Ažugojų, Kubiliškių, Kurklių ir kitos nedidelės kaimo tipo gyvenvietės, miškingi ploteliai bei dirbamos žemės plotai. Iš rytų pusės parką supa Grūdeliškio, Rubikių, Mačionių kaimai ir kitos nedidelės gyvenvietės, pievos bei dirbamos žemės plotai. Iš vakarų parkas ribojasi su Kavarsko, Veselavos, Pasusienio, Vaivadiškių, Pakarklių, Šepetiškių, Svilelių ir kitomis smulkesnėmis gyvenvietėmis, dirbamos žemės plotais, pievomis, miškingais ploteliais ir sodais.

1 lentelė. Anykščių regioninio parko žemės naudmenų struktūra

Žemės naudmenų kategorijos	ha	%
Miškai	5 029	33
vandens telkiniai	1 187	8
pelkės	133	1
žemės ūkio naudmenos	3 372	22
gyvenvietės	1 116	7
kita	4 375	29
Iš viso:	15 212	100

1 pav. Anykščių regioninio parko žemės naudmenų struktūra.

Anykščių regioninis parkas yra Baltijos aukštumų srityje, Aukštaičių aukštumos ir Vakarų aukštaičių plynaukštės fiziniuose-geografiniuose rajonuose. Dabartinį regioninio parko reljefą suformavo paskutinis ledynas prieš 16 tūkst. metų. Jam tirpstant ir traukiantis atsirado senkloniai, kuriais dabar teka Šventoji, Virinta ir daugelis kitų upių bei upelių, ežerų duburiai, moreniniai kalvynai. Šioje vietoje susiformavo unikalus geomorfologinis kompleksas – Kurklių erozinis cirkas. Aukščiausia Storių kalvyno kalva siekia iki 194 metrų, o giliausias Šventosios upės slėnis yra 60 metrų virš jūros lygio. Parko teritorijos gelmėms būdingas nestoras ledyninių nuogulų sluoksnis. Po nuogulų sluoksniu ant senojo devono pamato stūkso klodai kvarcinio neogeninio smėlio. Jo plotai eina iš šiaurės į pietus rytine ir centrine parko dalimi [27].

Anykščių regioniniame parke kraštovaizdžio įvairovę lemia dviejuose morfologiniuose kraštovaizdžio rajonuose esantys miškingų, mažai sukultūrintų ir urbanizuotų terasinių slėnių, gilių stačiašlaičių slėniukų, miškingo banguoto paslėnio, stambaus sukultūrinto ežero duburio, agrarinių ir miškingų moreninių kalvynų kraštovaizdžio tipai.

Dirvožemiai daugiausiai lengvo priemolio ir smėlio, velėniniai jauriniai (vidutiniškai ir silpnai sujaurėję) ir jauriniai glėjiniai, yra pelkinių, pelkinių šilaininių, aliuvinių [27].

Anykščių regioninis parkas yra įsteigtas Neries dešiniojo intako – Šventosios baseine, siekiant išsaugoti Šventosios slėnį su senvagėmis, eroziniais atragiais ir raguvomis, Kurklių eroziniu cirku, Anykščių šilelį su Šventosios salpinėmis pievomis ir Budragaidžio liūninio tipo ežerėliu, Rubikių – Mūšėjaus ežeryną su salomis, Anykštos ir Virintos senslėnius.

Ežerai. Remiantis Lietuvos ežerų sąrašu su morfometriniais duomenimis Anykščių regioninio parko teritorijoje yra 9 ežerai (2 priedas). [42] Didžiausias jų yra vienas iš stambesnių ežerų Lietuvoje – Rubikių ežeras, užimantis 944 ha plotą. Ežero ilgis apie 5 km, maksimalus plotis 3,4 km, kranto linija 24 km, didžiausias gylis 16,10 m. Didžiausia ežero puošmena 13 salų: Pertako, Bučinė, Aukštoji, Česnakinė, Liepinė, Didžioji ir kt. Rubikių ežeras protakomis susijungęs su Dusyno, Limino ir Mūšėjaus ežerais. Mūšėjaus ežeras užima 91 ha plotą, tuo tarpu visi likę 7 Anykščių regioninio parko ežerai yra mažesni nei 20 ha.

Rubikių–Dusyno–Limino–Mūšėjaus ežerų sistema yra ištirta batimetriškai. Šie ežerai yra priskiriami vidutinio gylio ežerų grupei – maksimalus jų gylis neviršija 20 m. Giliausias iš tirtų ežerų – Rubikių ežeras (maks. gylis siekia 16,10 m).

Ši ežerų sistema turi Rubikių hidrografinio draustinio statusą. Šiaurinės ir pietinės Rubikių pakrantės tinkamos rekreacijai. Aplinkui ežerą įrengtos 9 poilsiavietės.

Visi mažesni Anykščių regioninio parko ežerai taip pat priklauso konservacinei zonai. Pietiniame Anykščių šilelio pakraštyje telkšo Budragaidžio ežerėlis. Tai liūninio tipo ežerėlis, kuris kartu su greta augančiomis į Lietuvos raudonąją knygą įrašytomis augalų rūšimis bei miške esančiomis smiltyninėmis ir stepinėmis pievomis turi Budragaidžio gamtinio rezervato apsaugos statusą.

Nedideli (5,4 ha ir 1,7 ha) užpelkėję Pavirinčių ežerėliai (kitaip – Pabiržytės ir Ešerinės ežerėliai), esantys pietinėje parko dalyje priklauso Vyliaudiškio telmologiniam draustiniui (parengtame parko plane dabar vadinamas Pakalnių telmologiniu draustiniu).

Upės ir upeliai. Regioninio parko teritorija patenka į Nemuno baseiną. Anykščių regioninis parkas pasižymi gausiu upių tinklu (3 priedas) [43]. Pagrindinė upė Šventoji, parke teka apie 30 km. Į ją Anykščių regioninio parko teritorijoje įteka Latava, Biebė, Varius, Elmė, Anykšta, Šaltupys, Šlavė, Limenė, Susiena bei Virinta. Didžiausi Šventosios intakai –Virinta ir Anykšta, surenkantys nuotėkį iš nemažų baseinų – atitinkamai 566,3 km^2 ir 144,9 km^2. Ties Anykščiais ir Kavarsku upė patvenkta, tačiau Anykščių regioninį parką puošia pati vaizdingiausia Šventosios dalis su nepakartojamo grožio kilpomis, bei atodangomis, švariu vandeniu bei žuvų gausa.

Anykštos, Šventosios bei Variaus upių atkarpos turi hidrografinių draustinių statusą bei yra skirtos išsaugoti Anykštos upės slėnį, pasižymintį unikalia vagos struktūra; Šventosios slėnį su senvagėmis, termokarstiniais ežerėliais ir pelkutėmis; Variaus upės žemupio hidrografinę struktūrą. Virintos upės atkarpa Anykščių regioniniame parke turi kraštovaizdžio draustinio

statusą, apsaugantį Virintos senslėnį, jo terasas, rėvuotą, slenkstėtą, meandrinę upės vagą, upėtakių nerštavietes ir kt.

Upių slėniuose galima sutikti unikalių atodangų: Vetygalos, Variaus, Daumantų, Abromiškio, Šilelių, Vildžiūnų (Virintos), Gylių.

Dvi pirmosios yra paskelbtos gamtos paminklais [13] bei įtrauktos į Valstybės saugomų gamtos paveldo objektų sąrašą [14]. Vetygalos atodanga (Žėbos kalnas) yra apie 30 m aukščio, esantis dešiniajame Šventosios šlaite, kiek žemiau Virintos upės žiočių, Anykščių šilelio kraštovaizdžio draustinyje (Anykščių miškų urėdijos Kavarsko g-jos (468 kv., 27 skl.) teritorija, Vetygalos k.). Tai unikali atodanga, kurioje matomi iki ledyniniai, apie 400 mln. metų senumo sluoksniai, sudaryti iš šviesaus kvarco ir žėručio smėlio. Variaus atodanga yra Variaus hidrografiniame draustinyje (Anykščių miškų urėdijos Pavarių g-jos (382 kv., 8 skl.) teritorija, Stakių k.).

Rytinėje Anykščių regioninio parko dalyje hidrografinį tinklą formuoja Rubikių-Mūšiejaus ežerynas su salomis bei į šiuos ežerus įtekantys Kriokšlio, Liudės, Urvenos, Laimučio upeliai [43].

Tvenkiniai ir kitos vandens talpyklos. Anykščių regioninio parko teritorijoje yra 3 tvenkiniai – Anykščių, Kavarsko ir Mieliaušiškių (4 priedas) [47]. Didžiausias iš jų yra Kavarsko tvenkinys (78,3 ha). Anykščių tvenkinys užima 23,4 ha ploto, jame yra įrengtas šliuzo tipo žuvų takas. Mažiausias Anykščių regioninio parko teritorijoje - 9,9 ha ploto užimantis Mieliaušiškių tvenkinys yra giliausias – maksimalus gylis – 7,3 m.

Šiuo metu Anykščių regiono parko teritorijoje veikia Kavarsko mažoji hidroelektrinė. Sovietmečiu, 1962 m., Panevėžyje pritrūkus vandens, buvo nuspręsta užtvenkti Šventosios upę ties Kavarsku bei ant užtvankos pastačius siurblinę pumpuoti vandenį į Nevėžį. Lietuvai atgavus nepriklausomybę siurblinė veikė tik vasaros metu per sausrą. Iki 2002 m. Aplinkos ministerijai priklausanti siurblinė praktiškai nebefunkcionavo [47]. 2002 metų pabaigoje ant sovietmečiu pastatytos užtvankos pradėjo veikti nauja, moderni Kavarsko mHE, kurią eksploatuoja UAB „Achema“ hidrostotys. Ši mažoji hidroelektrinė yra 1000 kW galingumo, joje sumontuotos dvi vokiečių gamybos turbinos. Ji pajėgi per metus pagaminti 6,5 mln. kWh elektros energijos. Paskaičiuota, kad tiek elektros energijos per metus sunaudoja apie 6,5 tūkstančio šeimų.

Statant elektrinę, iki tol žuvims neįveikiamoje Šventosios užtvankoje pagal Prancūzijos ichtiologų rekomendacijas įrengtas ir žuvitakis, leidžiantis neršiančioms žuvims pakilti į upės aukštupį. 2003 m. Anykščių rajono aplinkos apsaugos agentūros komisijos išvadose teigiama,

kad ties Anykščių užtvanka pastebėtas gausus žiobrių susitelkimas, leidžiantis daryti prielaidą, kad žuvų takas veikia efektyviai.

Šaltiniai. Anykščių apylinkėse, dešiniajame Šventosios šlaite netoli Ilgio ežero, Peniakų miško 10-ajame kvartale, yra nemenkas (0,7 ha) šaltiniuotas vandens telkinys (gylis 2,5-3 m) – *Karalienės* liūnas. Liūno absoliutinis aukštis – 62,5 m. Šaltinis yra krentantis, išsklaidytas netaisyklingos formos pelkėje (vienas galas susiaurėjęs), jos matmenys: ilgis – apie 45 m, plotis – iki 30 m, gylis – 6-7 m, plotas – apie 0,14 a. Tai Šventosios senvagės išlikęs fragmentas su klampiais krantais (vietomis). Vandens perteklius iš Karalienės liūno nuteka mažu upokšniu per griovį į senvagę Šventosios slėnio žemesnėje terasoje. Šaltinio vanduo gėlas, vidutinio kietumo, pagal cheminę sudėtį hidrokarbonato natrinis – magninis kalcio vanduo. Bendra mineralizacija – 361,43 mg/l. Lyginant su geriamo vandens kokybės standartais, šis vanduo turi 1,03 karto didesnė bendrą kietumą, maždaug 1,4 karto daugiau geležies, o dėl Karalienės liūne natūraliai susikaupusių organinių medžiagų – 2,68 karto didesnę permanganatinę oksidaciją.

Nuo 1964 m. jam buvo suteiktas respublikinės reikšmės hidrogeologijos paminklo statusas, o nuo 2002 m. jis buvo paskelbtas hidrogeologiniu gamtos paveldo objektu [14]. Šis šaltinis priklauso Anykščių šilelio kraštovaizdžio draustiniui.

Pelkės. Anykščių regioninis parkas pelkingais plotais nepasižymi. Pagal durpyno kadastro duomenis [41] čia yra 7 pelkingi masyvai (1 priedas) [41]. Visi jie nedideli – iki 50 ha ploto. Didžiausios yra Bliuvonių sukultūrinta žemapelkė (Virintos baseine) ir Ažuožerių natūrali žemapelkė (Limenės upės slėnyje), atitinkamai – 42 ha ir 25 ha. Variaus baseinui priklausanti Pavarių aukštapelkė užima 14 ha plotą. Kitos pelkės – Anykštos slėnyje esančios Burbiškio ir Klykūnų žemapelkės, Šventosios slėnyje - Prūselių tarpinio tipo pelkė bei Virintos baseine - Sližių aukštapelkė – mažos, užimančios nuo 1 ha iki 8 ha plotus. Nei viena pelkė neturi jokio apsaugos statuso.

3.2.2. Miškai

Anykščių regioninio parko teritorija užima 15 212 ha ha plotą. Miškotvarka inventorizavo 5486,5 ha miško žemės bei 124,1ha ne miško žemės, kurią administravo Anykščių miškų urėdija [24]. Miško žemėje medynai sudaro 5328,8 ha Regioninio parko miškingumas - 33,7 %, t.y., artimas respublikos vidurkiui. Miškai tęsiasi abipus Šventosios nuo Andrioniškio iki Kavarsko (Niūronių girelės, Pavarių, Anykščių šilelio, Vilkonių, Šilinės miškai), miškais apaugę visi Šventosios intakai: Varius, Elmė, Anykšta, Virinta ir kt. mažesni upeliai, dar yra du miškų masyvai netoli Rubikių ežero: Gečionių ir Burbiškio miškai. Burbiškio ir Gečionių miškams būdingas derlingas dirvožemis, todėl čia aptinkami beveik visi regioninio parko lapuočių: ąžuolų, uosių, liepų, baltalksnių ir juodalksnių medynai, kurie sudaro 10–12 % visų

miškų. Regioniniame parke vyrauja spygliuočių medynai, iš kurių pušynai užima apie 80 % visų miškų. Apie 10 % užima eglynai.

Miškų nuosavybė. 1991m. Lietuvos Respublikos Konstitucija įteisino privačią ir valstybinę žemės nuosavybę. [1] 1991m. liepos mėn. priimtas įstatymas "Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos ir sąlygų" bei žemės reformos įstatymas reglamentuoja žemės reformos tvarką.

Buvusiems savininkams pradžioje grąžinta iki 10 ha miško, vėliau pagal įstatymo pataisas - iki 25 ha.

1997 m. sausio 22 d. minėto įstatymo veikimas buvo sustabdytas. 1997 m. liepos 1d. Seimas priėmė “Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamą turtą atstatymo” įstatymą. Gražinamo miško plotas išaugo iki 150 ha.

Rengiant miškų grąžinimo projektus, nustatomos buvusių iki 1940 metų valstybinių miškų ribos, kaimų ribos, valstybės išperkamų (negrąžinamų) miškų ribos (miestų, kurortų I sanitarinės zonos miškai, gamtos rezervatai, sėklinės plantacijos, mokslo ir mokymo tikslams skirti miškai ir kt.). Pagal įstatymą už negrąžinamus miškus savininkams numatomos kompensacijos (pinigais arba ekvivalentiniais mainais gauti mišką kitoje vietoje). Vėlesnės įstatymo pataisos numatė savininkams kompensaciją mišku už negrąžinamą žemę. LR Vyriausybė 1997m. spalio 23d. nutarimu Nr. 1154 “Dėl valstybinės reikšmės miškų ploto patvirtinimo” įteisino valstybinės reikšmės miškus.

Duomenys pagal miškų inventorizaciją apie miškų nuosavybės formas regioniniame parke pateikti 2 lentelėje [24].

2 lentelė. Inventorizuotos teritorijos plotas pagal naudotojų grupes

Miškų naudotojai	Plotas, ha	% nuo viso miško žemės ploto
Urėdijos administruojami valstybinės reikšmės miškai	1472,2	26
Savivaldybių miškai	5,8	
Iš viso valstybinės reikšmės miškų	1478,0	26
Rezervuoti privatizavimui	2512,8	44

miškai		
Privatūs miškai	1619,8	30
Iš viso	5610,6	100

Pagal plotą valdos pasiskirsto taip:

Iki 3,0ha – 46%; 3,1 –5,0ha – 23%; 5,1 – 10,0 - 18%, 10,1- 20,0 – 10%, 20,1 – 50,0 – 3%

Didesnių kaip 50 ha valdų Anykščių RP nėra. Vidutinis valdos dydis - 5,2 ha. Susiformavo smulkus privatus miško ūkis. Dauguma miško savininkų gyvena kitose vietovėse, todėl jie susiduria su daugeliu problemų saugodami, kirsdami ir atkurdami savo miškus. Privačiais tapo dalis mažų miškelių, atliekančių laukų apsaugines funkcijas, taip pat draustinių miškų, todėl susidaro sąlygos kraštotvarkiniams konfliktams formuotis.

3 lentelėje pateikiame miškų ploto paskirstymą regioniniame parke pagal naudojimo grupes ir pogrupius [24] (6 priedas).

3 lentelė. Anykščių RP miškų grupės ir pogrupiai

Miškų grupės ir kategorijos	Iš viso	%
I grupės miškai	58,1	1
II grupės (specialios paskirties) miškai	2194,0	39
A) ekosistemų apsaugos miškai iš viso	1944,9	34
draustiniai su 2 gr. ūkiniu režimu	1930,5	30
priešeroziniai miškai	14,4	
B) rekreaciniai miškai iš viso	249,2	5
miestų miškai	88,3	2
miško parkai	136,3	2
rekreaciniai miško sklypai	24,6	1
III grupės (apsauginiai) miškai, iš viso	2266,3	40
draustiniai su 3 gr.ūkiniu režimu	1048,7	19
valstybinių parkų apsaugos zonų miškai	1200,5	21
laukų apsauginiai miškai	5,6	
vandens telkinių apsaugos zonų miškai	8,9	

Sėkliniai medynai	2,6	
IV grupės (ūkiniai) miškai, iš viso	1086,3	20
Iš viso	5604,8	

Miškai suskirstyti į pogrupius remiantis laikinais ir jau patvirtintais normatyvais:

Nacionaliniai ir regioniniai parkai - jų teritorijų planavimo schemomis.

Draustiniai - teritorinio planavimo dokumentuose bei žemės reformos ūkinės veiklos planuose įbraižytos draustinių ribos.

Priešerozinių miškai: miškai, esantys daubų ir skardžių šlaituose, stačiuose upių, ežerų, tvenkinių ir slėnių šlaituose, nuošliaužų vietose, lengvai pustomuose atviruose ir rekultivuotuose smėlynuose. Išskiriamo priešerozinio miško atskiru pogrupiu minimalus plotas 1ha. Taksaciniai sklypai gali būti išskiriami ir mažesnio ploto, kai sklypas nesusisiekia su kitais sklypais arba atsižvelgiant į miško priešerozinę svarbą.

Miestų miškai. Šiam pogrupiui priskiriama visi miestų teritorijose esantys miškai (nepriklausomai nuo jų nuosavybės formų), kurie nepriskirti miško parkų ir draustinių kategorijoms.

Rekreaciniai miško sklypai - išskirti vadovaujantis LR Vyriausybės 1992 08 25 nutarimu Nr. 634.

Laukų apsauginiai miškai - visi atskiri iki 0.5 ha ploto miškeliai, nepriklausomai nuo jų atstumo iki artimiausio miško.

Atskiras miškelis 0,6 - 5 ha ploto priskiriamas laukų apsauginiams, kai jis nuo artimiausio miško masyvo ar miškelio, kurio plotas didesnis kaip 5 ha nutolę daugiau kaip 400 metrų. Minėtame atstume nuo masyvo esantys 0,6 - 5 ha ploto miškeliai taip pat laikomi apsauginiais, jeigu jie vienas nuo kito nutolę ne mažiau kaip 50 (100) metrų. Esant mažesniam šiam atstumui, apsauginiais laikomi visi greta esantys miškeliai, jeigu jų bendras plotas neviršija 5 (10) ha.

Vandens telkinių apsaugos zonų miškai - zonos plotis 500 m palei upes, kurių baseino plotas didesnis kaip 100 km^2, o ežero plotas daugiau kaip 100 ha, zonos plotis 200m palei upes,kurių baseino plotas 50-100 km^2, o ežero plotas 50-100 ha. Palei upelius iki 25 km ir ežerus iki 50 ha apsaugos zonos neišskiriamos. Prie tokių upelių ir vandens telkinių išskiriamos tik pakrančių apsaugos juostos (1-25 m. pločio), kuriose draudžiama kirsti traką, pomiškį, naikinti miško paklotę, naudoti trąšas pesticidus ir kitus chemikalus, daryti valksmas, važinėti

traktoriais. Tokio pločio ir ūkinio režimo pakrančių juostos išskiriamos ir visose vandens apsaugos miško zonose.

Ūkinis režimas nustatomas remiantis miškų įstatymu, saugomų teritorijų nuostatais, specialiomis žemės ir miško naudojimo sąlygomis, pagrindinių kirtimų taisyklėmis ir kitais ūkinę veiklą reglamentuojančiais dokumentais.

Pagal minėtus dokumentus sudaryta miško pogrupių ir jų priskyrimo miškų grupėms schema. Miškų pogrupiai surašyti ūkinės veiklos apribojimų mažėjimo tvarka. Anykščių regioninio parko draustiniai miškų grupėms priskirti: kraštovaizdžio, botaniniai - 2 miškų grupei, geologiniai, geomorfologiniai ir hidrografiniai - 3 miškų grupei. [24].

Rekreacinė zona priskirta 2 grupei, apsaugos zonos - 3 grupei.

Vandens apsauginiai miškai išskirti: 500 m pločio zonos palei Šventosios Nevėžio ir Virintos upes, 200 m pločio palei Vašuokos, Viešintos, Jaros, Latavos, Juostos, Nevėžės upelius

Valstybinių I grupės miškų yra 58,1ha. Šį visą plotą apima Būdragaidžio gamtinis rezervatas [24]. Rezervuotų privatizavimui ir privačių I grupės miškų taip pat nėra. Didžiausią II grupės miškų dalį tiek valstybiniuose, tiek rezervuotuose privatizavimui ir privačiuose miškuose užima įvairios paskirties draustiniai su antros grupės miškams taikomu ūkiniu režimu. III grupės miškuose vyrauja vandens apsauginių miškų pogrupis.Anykščių miškų urėdijos kontroliuojamoje teritorijoje ūkiniai miškai užima 79,9% ploto.

Medynų charakteristika. Anykščių regioninio parko I grupės miškų yra 1%, II – 39%, III - 40% ir IV – 20%. Vyrauja (82%) savaiminiai medynai. Kultūrinės kilmės medynai sudaro apie 18%. Dominuoja pušies medynai (45%). Eglynai sudaro 17%, beržynai – 11%. Gana nemažą teritoriją užima baltalksnynai - 14%. Jais daugiausia apaugę upių ir upelių pakrantės. Anykščių RP medynų vidutinis amžius – 58 metai [24]. Tai gana aukštas rodiklis.

Žemės naudmenų požiūriu inventorizuotoje teritorijoje miškų mozaikiškumas nedidelis: iš 5486,5 ha miško žemės medynai (apaugusi mišku žemė) sudaro 97,1%. Nedaug ir kitų bioįvairovei vertingų biotopų – atvirų pelkių bei pievų. Tiesiogiai poilsiui naudojama (stacionarios poilsio vietos, miško poilsiavietės ir pliažai) žemė miško fonde užima 46,9 ha. Lyginant su kitais regioniniais parkais, tai nemažas plotas, rodantis gana didelius rekreacinius krūvius regioninio parko miškams. Kadangi miško žemė užima 98% visos teritorijos miškų, o miškų masyvai gana kompaktiški, tai apskritai miškų mozaikiškumą galima vertinti kaip nepakankamą.

3.2.3. Parko funkcinės zonos.

Įvertinus gamtos ir kultūros paveldo pasiskirstymą, teritorijos naudojimo ir apsaugos poreikius, Anykščių regioniniame parke išskiriamos konservacinio, ekologinės apsaugos, rekreacinio, ūkinio ir gyvenamojo prioriteto zonos (7 priedas) [25].

1. Anykščių regioninio parko konservacinio prioriteto zoną sudaro Budragaidžio gamtinis rezervatas, Anykščių šilelio, Elmės, Storių ir Virintos kraštovaizdžio draustiniai, Gojaus, Janydžių, Judinio ir Kurklių geomorfologiniai draustiniai, Anykštos, Rubikių, Šventosios senvagių ir Variaus hidrografiniai draustiniai, Gečionių, Variaus ir Vilkatėnų botaniniai draustiniai, Pakalnių telmologinis draustinis ir Anykščių senamiesčio urbanistinis draustinis. Šių draustinių įsteigimo tikslai yra šie [11]:

1.1. Budragaidžio gamtinio rezervato – išsaugoti Budragaidžio liūninio tipo ežerėlio, aplinkinių miškų ir smiltyninių bei stepinių pievų kompleksą su natūralia upelio atkarpa ir saugomų rūšių augalija;

1.2. Anykščių šilelio kraštovaizdžio draustinio – išsaugoti raiškų Anykščių šilelio kraštovaizdį, Šventosios upės slėnį su atodangomis ir salpinėmis pievomis, Puntuko ir Puntuko brolio riedulius, šaltinį “Karalienės liūnas”, Vetygalos atodangą, Peniankų pilkapyną ir kitas kultūros paveldo vertybes;

1.3. Elmės kraštovaizdžio draustinio – išsaugoti raiškų Elmės upelio slėnio ir Šventosios paslėnio kraštovaizdį, šaltiniuotas upių pakrantes ir natūralių pievų bendrijas, Šeimyniškėlių piliakalnį su jį supančiomis senovinėmis gyvenvietėmis ir senkapiais;

1.4. Storių kraštovaizdžio draustinio – išsaugoti raiškų Storių moreninio masyvo reljefą su Gegužinių, Storių, Liepkalnių, Sibiriako, Baltramo kalvomis, Jono Biliūno kapą, Liudiškių piliakalnį ir senovės gyvenvietę;

1.5. Virintos kraštovaizdžio draustinio – išsaugoti Virintos senslėnį, jo terasas, rėvuotą, slenkstėtą, labai vingiuotą (meandrinę) upės vagą, upės krantuose atsiveriančius devono periodo smėlius ir molius bei neogeno periodo baltus kvarcinius smėlius, upėtakių nerštavietes ir biologiniu požiūriu vertingas pievas;

1.6. Gojaus geomorfologinio draustinio – išsaugoti raiškų moreninį kalvų lanką;

1.7. Janydžių geomorfologinio draustinio – išsaugoti raiškų Janydžių erozinio kalvyno reljefą;

1.8. Judinio geomorfologinio draustinio – išsaugoti aukštus, raguvų išraižytus vakarinius Kurklių erozinio cirko šlaitus;

1.9. Kurklių geomorfologinio draustinio – išsaugoti aukštus, raguvų išraižytus šiaurinius Kurklių erozinio cirko šlaitus;

1.10. Anykštos hidrografinio draustinio – išsaugoti natūralią, unikalią vagos struktūrą pasižyminčią Anykštos upės slėnio atkarpą ir Burbiškio dvaro sodybą;

1.11. Rubikių hidrografinio draustinio – išsaugoti Rubikių-Dusyno-Limino-Mūšėjaus sistemą su apyežeriais ir salomis, kultūros paveldo vertybes;

1.12. Šventosios senvagių hidrografinio draustinio – išsaugoti senvagių gausumu išsiskiriančią Šventosios upės slėnio atkarpą su termokarstiniais ežerėliais ir pelkutėmis;

1.13.Variaus hidrografinio draustinio – išsaugoti natūralaus Variaus upelio žemupio hidrografinę struktūrą, Pavarių akmenį ir Variaus atodangą;

1.14. Gečionių botaninio draustinio – išsaugoti būdingas plačialapių ir mišrių miškų bendrijas su saugomomis augalų, grybų ir paukščių rūšimis;

1.15. Pakalnių telmologinio draustinio – išsaugoti senklonio dalį su užpelkėjusiais Pabiržytės ir Ežerinės ežerėliais, saugomų rūšių augalija ir gyvūnija;

1.16. Variaus botaninio draustinio – išsaugoti Šventosios slėnio retas augalų bendrijas ir rūšis;

1.17. Vilkatėnų botaninio draustinio – išsaugoti Pavirinčių miško augalijos bendrijas – brandžius pušynus su eglėmis ir beržais, saugomų rūšių augalija;

1.18. Anykščių senamiesčio urbanistinio draustinio – išsaugoti istoriškai susiklosčiusią Anykščių miesto istorinės dalies urbanistinę struktūrą, kultūrinį sluoksnį bei istorinio ir memorialinio paveldo vertybes.

2. Ekologinės apsaugos prioriteto zoną sudaro: Šventosios ir jos intakų slėnių ir paslėnių bei Rubikių ir Mūšiejaus paežerių dalys, Burbiškio ir Ąžuolyno miškai, Kiškelio miško pietinė dalis, Gečionių miško pietinis pakraštys, apsauginės teritorijos rytiniame Burbiškio miško ir pietrytiniame Anykščių šilelio pakraščiuose.

3. Rekreacinio prioriteto zoną sudaro: Rubikių ir Mūšiejaus paežerių dalys, rekreacinės teritorijos prie Kavarsko vandens saugyklos ir Mieliaušiškio tvenkinio, Anykščių miesto pietvakariniame ir rytiniame pakraščiuose, Šventosios upės dešiniajame krante ties Abromiškiu, Virintos upės dešiniajame krante ties Pavirinčiais, bendrijų sodai Šventosios slėnyje aukščiau Anykščių bei Niūronių kaimas.

4. Ūkinę zoną sudaro: žemės ūkio teritorijos ir miškų plotai. Žemės ūkio teritorijos yra įsiterpę tarp konservacinių, rekreacinių , ekologinės apsaugos ir kitų prioritetų zonų tarsi yra

jungiamasis elementas ir sujungia visas zonas į vientisą regioninį parką. Miškų ūkio zoną sudaro Burbiškio, Keblonių, Kiškelių, Mieliaušiškio, Pečiulių, Storių, Šeimyniškių, Šlavėnų, Vildžiūnų kaimų apylinkėse augantys miškų masyvai.

5. Gyvenamojo prioriteto zoną sudaro: Anykščių miesto ir perspektyvinės plėtros teritorijos, Burbiškio miestelis, Keblonių, Bičionių, Pagraužių ir Liudiškių kaimai [11].

Rengiant naują Anykščių regioninio parko ir jo zonų bei buferinės apsaugos zonos ribų planą buvo peržiūrėtas 1998 m. patvirtintas zonavimo planas ir atsirado pakeitimų kurie atsispindi 4 lentelėje [25]. (9 ir 10 priedai).

4 lentelė. Anykščių regioninio parko ir jo zonų pokyčiai.

Funkcinio prioriteto zonos	Kiekis			Plotas (ha)			Nuošimtis** (%)		
	1*	2	3	1	2	3	1	2	3
Konservacinio prioriteto zona	19	18	-1	8275,3	6871,5	-1403,8	50,9	44,4	-6,4
Ekologinės apsaugos prioriteto zona	21	19	-2	1896,3	4378,8	2482,5	11,7	28,3	16,7
Rekreacinio prioriteto zona	10	14	4	630,6	1045,7	415,1	3,9	6,8	2,9
Gyvenamojo prioriteto zona	4	4	0	708,9	968,9	260,1	4,4	6,3	1,9
Ūkinio prioriteto zona	15	6	-9	4684,0	2194,6	-2489,4	28,8	14,2	-14,6
Miškų ūkio zona	3	2	-1	892,6	426,2	-466,3	5,5	2,8	-2,7
Žemės ūkio zona	12	4	-8	3791,4	1768,3	-2023,1	23,3	11,4	-11,9
Bendrojo naudojimo vandenų zona	1	0	-1	64,5	0,0	-64,5	0,4	0,0	-0,4
Iš viso:	70	61	-9	16259,6	15459,5	-800,1	100,0	95,1	-4,9
Buferinės apsaugos zona	0	5	5	0,0	1060,8	1060,8			

* 1 – pagal senas ribas, 2 – pagal naujas ribas, 3 – pokytis.

** Nuo regioninio parko ploto.

IV. PARKO TVARKYMO PLANE NUMATYTAS ŽEMĖS NAUDOJIMO REGLAMENTAVIMAS

4.1. Funkcinių zonų išskyrimo tvarkymo plane principai.

Valstybiniuose parkuose išskiriamos šios funkcinio prioriteto zonos: konservacinio (rezervatai ir draustiniai), ekologinės apsaugos, rekreacinio, ūkinio ir kitos paskirties.[15] Vienoje funkcinio prioriteto zonoje gali būti išskiriamos kelios kraštovaizdžio tvarkymo zonos. Kraštovaizdžio tvarkymo zonos, skirstomos į konservacinės, miškų ūkio, žemės ūkio ir kitos pagrindinės paskirties ir vandens ūkio paskirties žemės zonų grupes. Apibrėžtos kraštovaizdžio tvarkymo zonos nustatomos valstybinio parko tvarkymo plano brėžinyje. Kraštovaizdžio tvarkymo zonos išskiriamos atsižvelgiant į pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį, teritorijos apsaugos ir naudojimo pobūdį. Nustatomas kraštovaizdžio tvarkymo pobūdis nepriklauso nuo žemės nuosavybės formos ir taikomas visiems žemės savininkams, valdytojams ir naudotojams. Atskiros kraštovaizdžio tvarkymo zonų apsaugos, naudojimo ir tvarkymo būtinosios sąlygos gali būti detalizuojamos pagal vietovės sąlygas ir ypatumus. Saugomoms teritorijoms ar jų atskiroms dalims, kurios yra pripažintos svarbios pagal Europos Bendrijos Buveinių ir Paukščių direktyvas, papildomai taikomi Bendrieji buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. 276.

Saugomų teritorijų tvarkymo planuose pagal Saugomų teritorijų tipinius apsaugos reglamentus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu Nr. 996 (Žin., 2004, Nr. 131-4704), nustatomos šios kraštovaizdžio tvarkymo zonos (11 priedas):

1. Konservacinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos:

1.1. rezervatinių miškų, pelkių, pievų ir smėlynų ,

1.2. rezervatinių vandenų ,

1.3. rezervatinių kultūrinių (architektūrinių ir archeologinių) kompleksų ,

1.4. gamtos ir kultūros paveldo objektų teritorijose.

Šiose tvarkymo zonose pagal objektų vertę ir reikšmingumą gali būti nustatytos griežtos ir reguliuojamos apsaugos kraštovaizdžio tvarkymo zonos.

2. Miškų ūkio paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos:

2.1. ekosistemų apsaugos miškų;

2.2. rekreacinių miškų ;

2.3. apsauginių miškų ;

2.4. ūkinių miškų ;

3. Žemės ūkio paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos:

3.1. ekosistemas saugančių agrarinių teritorijų ;

3.2. rekreacinių agrarinių teritorijų;

3.3. apsauginių agrarinių teritorijų kraštovaizdžio;

3.4. ūkinių agrarinių teritorijų;

4. Kitos (gyvenamosios ir visuomeninės) paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos:

4.1. gyvenamosios ir visuomeninės paskirties;

4.2. rekreacinių miestų, miestelių, kaimų ar jų dalių kraštovaizdžio tvarkymo zonos;

4.3. apsauginių teritorijų miestų, miestelių, kaimų ar jų dalių kraštovaizdžio tvarkymo zonos;

4.4. bendrojo tvarkymo miestų, miestelių, kaimų ar jų dalių kraštovaizdžio tvarkymo zonos;

4.5. pramoninės-komunalinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos;

5. Vandens ūkio tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos:

5.1. ekosistemas saugančių vandenų kraštovaizdžio tvarkymo zonos;

5.2. rekreacinių vandenų kraštovaizdžio tvarkymo zonos;

5.3. bendrojo naudojimo (bendrosios apsaugos) vandenų kraštovaizdžio tvarkymo zonos

5.4. ūkinio naudojimo vandenų kraštovaizdžio tvarkymo zonos.

4.2. Konservacinės tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas

Konservacinio prioriteto zona sudaro didžiausią parko teritorijos dalį. Šią dalį sudaro 18 draustinių ir vienas gamtinis rezervatas. Parengus tvarkymo planą konservacinės prioriteto zona sumažėjo 6,4 % ir dabar sudaro 44,5 % viso parko ploto [26].

Konservacinė funkcija, kaip pagrindinis tikslinis žemės naudojimas, galima tik rezervatų ir draustinių teritorijose. Šios rūšies žemės sklypų naudojimą apibrėžia Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų, Miškų ir Nekilnojamų kultūros vertybių apsaugos įstatymai, Valstybinių rezervatų ir rezervatų –muziejų , Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos.

Anykščių regioniniame parke yra išskirtos šios konservacinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos - rezervatinių miškų, pelkių ir pievų kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupėje – reguliuojamos apsaugos (KMr) kraštovaizdžio tvarkymo zona, rezervatinių vandenų kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupėje – reguliuojamos apsaugos (KVr) kraštovaizdžio tvarkymo zona ir gamtos ir kultūros paveldo objektų teritorijose – reguliuojamos apsaugos (KOr) kraštovaizdžio tvarkymo zona.

4.2.1. ***Rezervatiniai miškai***. Rezervatinių miškų, pelkių ir pievų reguliuojamos apsaugos (KMr) kraštovaizdžio tvarkymo zona nėra didelė. Ją sudaro Būdragaižio gamtinis rezervatas (plotas 63,2 ha). Šioje tvarkymo zonoje draudžiama naudoti gamtos išteklius ir vykdyti kitą ūkinę veiklą, išskyrus atvejus, kai reikia atlikti tvarkymo darbus, kuriais siekiama išsaugoti retas augalų, grybų ir gyvūnų rūšis ir bendrijas. Čia galima gesinti gaisrus ir įgyvendinti biologines ir profilaktines miškų sanitarinės apsaugos priemones epizootijų ir masinio kenkėjų plitimo atvejais, taip pat vykdyti kvartalinių linijų ir esamų kelių priežiūrą. Planavimo dokumentais numatomi tokie darbai: vykdomi ugdomieji kirtimai ir būtini miškų priešgaisrinės apsaugos profilaktikos darbai – įrengiamos ir mineralizuojamos priešgaisrinės juostos, vykdomi sanitariniai kirtimai. Parengus gamtotvarkinius planus taip pat vykdomos gamtinių ekosistemų atkūrimo ir formavimo priemonės, kertami krūmai, šienaujamos ir ganomos pievos arba pelkės, siekiant išsaugoti retas augalų, grybų ir gyvūnų rūšis ir bendrijas. Šioje kraštovaizdžio tvarkymo zonoje leidžiama atlikti mokslinius tyrimus ir stebėjimus, vykdyti monitoringą, inventorizuoti saugomus kompleksus, objektus ir miškus.Visuomenei susipažinti su rezervatu yra įrengiami mokomieji takai. Vietiniams gyventojams gali būti leidžiama uogauti ir grybauti rezervatų nuostatuose nustatyta tvarka.

4.2.2. ***Rezervatiniai vandenys***. Rezervatinių vandenų kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupėje – reguliuojamos apsaugos (KVr) kraštovaizdžio tvarkymo zona Anykščių regioniniame parke taip pat yra labai nedidelė. Ją sudaro vienas 4,8 ha dydžio užpelkėjantis Būdragaidžio ežerėlis. Čia draudžiama naudoti gamtos išteklius ir vykdyti kitą ūkinę veiklą, išskyrus tvarkymo darbus, kuriais siekiama išsaugoti vertingas bendrijas. Šioje zonoje galimi moksliniai tyrimai ir stebėjimai, monitoringas, inventorizuojami saugomi kompleksai ir objektai. Lankytis leidžiama tik mokomaisiais ir pažintiniais tikslais.

4.2.3. ***Kultūros paveldo objektų apsaugos kraštovaizdžio tvarkymo zona***. Trečia griežčiausios apsaugos grupė parko teritorijoje yra kultūros paveldo objektų reguliuojamos apsaugos (KOr) kraštovaizdžio tvarkymo zona. Į šią zoną patenka šie kultūros paveldo objektai – Šeimyniškėlių, Liudiškiškių, Palatavio, Rubikių, Bijeikių, Buivydų, Piliakalnio piliakalniai, Judinio, Peslių pilkapynai, rašytojų J. Biliūno, A. Vienuolio – Žukausko, B. Buivydaitės muziejai ir kiti smulkesni objektai. Viso jų parke yra išskiriama 22 vienetai. KOr kraštovaizdžio

tvarkymo zona užima 116,5 ha – ta yra 0,8 % visos parko teritorijos. Ji nustatoma kultūros paveldo objektų teritorijose kurių teritorijose tikslinga palaikyti tradicines (įprastas) naudojimo formas, užtikrinančias nustatytosios vertės išsaugojimą, ir gerinti šių vertybių eksponavimo sąlygas.

4.3. Miškų ūkio tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas.

Miškų ūkio žemė Anykščių regioninio parko teritorijoje užima 5996,6 ha ir sudaro 38,7 % visos parko teritorijos [26]. Šių žemės sklypų reglamentus nustato Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų, Miškų įstatymai, Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos ir kiti teisiniai aktai. Anykščių regioninio parko tvarkymo plane skiriamos ekosistemų apsaugos miškų kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupėje – išsaugančio (konservacinio) ūkininkavimo (MEk), rekreacinių miškų – ekstensyvaus pritaikymo (miško parkų, MRe) ir intensyvaus pritaikymo (poilsio parkų, MRi) kraštovaizdžio tvarkymo zonos. Miškai, kuriuose suplanuota ūkinė veikla yra skiriami į apsauginių miškų – specializuoto apsauginio ūkininkavimo (MAs), bendrojo apsauginio ūkininkavimo (MAb) ir ūkinių miškų (MŪ) kraštovaizdžio tvarkymo zonas. Ekosistemų apsaugos miškuose taikomi teisės aktų, reglamentuojančių naudojimą IIA grupės miškuose, reikalavimai.

4.3.1. ***Ekosistemas saugantys miškai***. Ekosistemas išsaugančio ūkininkavimo (MEk) kraštovaizdžio tvarkymo zona iš miškų ūkio teritorijų yra pati didžiausia – 2089,3 ha (13,5%). Ji apima Pienionių, Puntuko, „Anykščių šilelio“, Girelės, Gečionių miškus, pietinę Pavarių miško dalį abipus Variaus upelio, dalį Pavirinčių ir Vilkatėnų (botaninio draustinio ribose) miškų.

Ekosistemų apsaugos miškuose nevykdomi pagrindinio naudojimo kirtimai (pagrindinio naudojimo biržė neskaičiuojama). Stichinių nelaimių ar biotinių faktorių sudarkyti, blogos būklės , tai pat perbrendę, ne jaunesni negu gamtinės brandos amžiaus medynai iškertami atkuriamaisiais kirtimais, naudojant neplynų kirtimų būdus. Kai , kertant šiais būdais neužtikrinamas reikiamos struktūros, naujo medyno atkūrimas, atrėžiamos ne didesnės kaip 2 ha ploto plyno kirtimo biržės, prisilaikant augimvietėse sąlygomis besiskiriančių sklypų ribų (iki 3 ha ploto sklypai gali būti kertami iš karto). Gali būti vykdomi specialūs aplinką formuojantys kirtimai, jeigu reikia sudaryti tinkamas sąlygas saugomų biotos bei kitų kraštovaizdžio elementų egzistavimui bei eksponavimui. Atkuriamieji kirtimai botaniniuose, kraštovaizdžio draustiniuose, kur saugomi žoliniai augalai, grybai, dirvožemio danga, vykdomi tik įšalus gruntui, o kitose draustinių dalyse – rudenį ir žiemą. Sanitariniai kirtimai ištikus stichinei nelaimei ir masiškai plintant kenkėjams gali būti vykdomi ir kitu metų laiku.

Pirmenybė teikiama savaiminiam atžėlimui. Želdant naudojami tik vietinių rūšių vietinės kilmės sėklos. Dirva ruošiama nekeičiant paviršiaus mikroreljefo, kelmų rovimas nenumatomas. Saugomuose gamtinių išteklių sklypuose sudaromos sąlygos šių išteklių gausinimui ir atkūrimui atitinkamai formuojant miško rūšinę ir erdvinę struktūrą bei medynų skalsumą.

Draudžiama naudoti pesticidus, trąšas, apsodinti mišku aikšteles, reikalingas bioįvairovės išsaugojimui. Medžioklė ir šalutinių miško produktų rinkimas yra ribojamas pagal ekosistemos apsaugos bei konkrečius konservacinius reikalavimus.

Leidžiamas pažintinis turizmas ir ekskursijos nustatytais maršrutais. Zoologinę apsaugą vykdančiose zonose žmonių lankymas yra griežtai ribojamas, o paukščių perėjimo metu yra draudžiamas. Taip pat draudžiamas bet koks ekosistemų apsaugos zonų urbanizavimas, technogenizavimas ar jose esančių naudingų iškasenų eksploatavimas. Ekosistemas saugančios pelkės turi būti išjungtos iš pramoninių durpių išteklių fondo apskaitos.

4.3.2. ***Rekreaciniai miškai(miško parkai).*** Tai miškai, kurių svarbiausia funkcija yra žmogaus rekreacinių poreikių tenkinimas ir poilsiavimo sąlygų sudarymas. Šiuose miškuose taikomi teisės aktų, reglamentuojančių naudojimą IIB grupės miškuose, reikalavimai. Tai rekreacinių miškų kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupės – ekstensyvaus pritaikymo (miško parkų, MRe) kraštovaizdžio tvarkymo zona. Ji regioniniame parke užima 300 ha ir sudaro 1,9 % parko teritorijos. Didžiausia dalis šių miško parkų yra susitelkę šiaurinėje ir pietinėje Kavarsko vandens telkinio dalyje. Miško parkams priklauso visi Anykščių miesto miškai ir sodo bendrijoje „Šventoji“ įsiterpę nedideli miško ploteliai. Mieliaušiškio tvenkinį rytinėje ir vakarinėje dalyje taip pat įrėmina miško parkams priskirti miškų plotai .

Miško parkuose palaikoma artima natūraliai miško rūšinė sudėtis ir struktūra, vykdomos aplinkos formavimo, sanitarinių-higieninių ir estetinių savybių gerinimo, reginių formavimo ir medynų atsparumo didinimo priemonės, gerinamos rekreacinės savybės, atveriami reginiai, atraktyvūs ir lankomi objektai, kuriama minimali rekreacinė infrastruktūra. Rekreacijai skirtuose miškuose pagrindiniais neplynais kirtimais leidžiama kirsti gamtinę brandą pasiekusius medžius. Kirtimai galimi rudenį, žiemą , ankstyvą pavasarį kad nesutaptų su poilsiavimo sezonu, išskyrus stichinių arba biotinių veiksnių metu sužalotus medynus. Draudžiama miško apsaugai naudoti pesticidus. Masiškai plintant kenkėjams, leidžiama naudoti biopreparatus ir selektyvinio veikimo insekticidus. Miško parkuose draudžiama statyti statinius ir plėtoti inžinerinę infrastruktūrą, paversti miško žemę kitomis naudmenomis. Stovyklavietės gali būti įrengiamos tik saugomų teritorijų planavimo dokumentuose nustatytose vietose prie vandens ir dviračių turizmo trasų.

4.3.3. ***Rekreaciniai miškai (poilsio parkai).*** Tvarkymo plane yra išskirta dar viena rekreacinio miško pobūdžio kategorija - intensyvaus pritaikymo (poilsio parkų, (MRi))

kraštovaizdžio tvarkymo zona. Tokia zona parke yra viena ir užima tik 36.4 ha. Tai miško plotas Anykščių miesto pietrytinėje dalyje besiribojantis su dabar statomu vandens ir pramogų SPA kompleksu ir Dainuvos slėniu. Poilsio parkuose gerinamos rekreacinės savybės, atveriami reginiai, atraktyvūs ir lankomi objektai, leidžiama formuoti intensyviam poilsiui pritaikytą būdingą poilsio parkui miško rūšinę sudėtį ir struktūrą, atverti reginius. Tai pasiekiama neplynais (grupiniais-atvejiniais ir atrankiniais) kirtimais, stambių sodmenų sodinimu. Šioje zonoje parengus projektus galima formuoti tankų rekreacinės infrastruktūros tinklą.

4.3.4. ***Apsauginiai miškai (bendrojo apsauginio ūkininkavimo (MAb))***. Apsauginiai miškai – tai ekologinės apsaugos zonų, geologinių, geomorfologinių, hidrografinių ir kultūrinių draustinių, kraštovaizdžio draustinių miškai, kuriuose nėra biologinių vertybių ir kitos gamtinio karkaso teritorijos. Šie miško plotai skiriami prie III grupės naudojimo reikalavimus atitinkančių miško sklypų. Tai trečia pagal dydį Anykščių regioninio parko miškų kraštovaizdžio tvarkymo zona. Ji užima 1287,6 ha ir tai sudaro 8,3 % visos parko teritorijos. Šiai kraštovaizdžio tvarkymo grupei priskiriami Niūronių girelė, Gojaus, Burbiškio, Ąžuolynės miškai, pietvakarinė Pavarių miško dalis palei kelią Anykščiai – Niūronys ir visa eilė smulkesnių miškelių. Ši zona nustatoma miškuose, esančiuose, buferinės apsaugos ir vizualinės apsaugos zonose, geomorfologiniuose, hidrografiniuose, taip pat kraštovaizdžio draustinių dalyse, kuriose nėra biologinių vertybių. Čia ūkininkaujama stengiantis išlaikyti produktyvius medynus. Bendrojo apsauginio ūkininkavimo (MAb) kraštovaizdžio tvarkymo zonoje kirtimams keliami šie reikalavimai: vykdomi neplyni ir nedidelio ploto plyni kirtimai (ne didesni kaip 5 ha), galimi sanitariniai ir ugdomieji kirtimai, pagrindiniai kirtimai turi būti atlikti rudenį ir žiemą, kiti kirtimai galimi visus metus išskyrus paukščių perėjimo laikotarpį (kirtimo veikla draudžiama nuo kovo 1 d iki liepos 1 d.). Rengiant specialiojo planavimo dokumentus galima numatyti kraštovaizdžio formavimo kirtimus. Medžioklė leidžiama bendrai nustatytais terminais, sudaromos galimybės parko lankytojams rinti nemedieninius išteklius. Rekreacinė infrastruktūra kaip poilsiavietės ir stovyklavietės gali būti rengiamos tik parko tvarkymo plane numatytose vietose prie vandens ir dviračių turizmo trąsų.

4.3.5. ***Apsauginiai miškai (specializuoto apsauginio ūkininkavimo (MAs*****)).** Tai antra pagal dydį parko teritorijoje išskiriama miškų kraštovaizdžio tvarkymo zona. Ji užima 1837,5 ha ir tai sudaro 11,9 % parko teritorijos. Šiai grupei priskiriami Pavirinčių , Užjudinio miškai, medynai palei Šventosios upę rytinėje parko dalyje nuo Andrioniškio iki Anykščių, dalyje Anykštos ir Variaus hidrografiniuose draustiniuose, palei rytinę ir vakarinę Mūšėjaus ežero pakrantes. Šiuose miškuose atsižvelgiant į vietos sąlygas ir apsaugos tikslus, gali būti draudžiama vykdyti plynus pagrindinius kirtimus, negalima naudoti trąšų.

4.3.6. ***Ūkiniai miškai (MŪ).*** Ūkinių miškų kraštovaizdžio tvarkymo zonai skiriami miškai su IV grupės naudojimo reikalavimais. Šiai grupei yra taikoma mažiausiai apribojimų. Tai neturinčiuose žymesnių gamtinių vertybių ar svarbių apsauginių funkcijų miškų masyvuose išskirtos miškų ūkio zonos. Anykščių regioniniame parke ši kraštovaizdžio tvarkymo zona užima 445,8 ha (2,9 %) teritoriją. Tai Retašilio, Šilinės miškai ir naujai prie parko teritorijos prijungtų Žvirblėnų ir Latavos miškų dalys. Čia galimi visų rūšių kirtimai, tačiau plynų kirtimų biržės negali būti didesnės kaip 8 ha. Ūkinėje veikloje galima naudoti trąšas ir pesticidus. Aukščiau minėtuose miškuose draudžiama įrengti sausinimo sistemas, sakinti pušynus, veisti plantacinio tipo miškus.

4.3.7. ***Kertinės ir potencialios kertinės miško buveinės.*** Tvarkymo plane kaip atskiras veiklos miškuose reglamentavimas yra išskiriamos kertinės ir potencialios kertinės miško buveinės. Jos išskirtos miškų biologinės įvairovės išsaugojimui – vienai iš ekologiškai, ekonomiškai ir socialiai orientuoto subalansuoto miškų ūkio krypčių. Biologinės įvairovės palaikymas ir didinimas yra svarbiausias palaikant ekologinį miškų stabilumą, kaip tai numatyta Helsinkio proceso ir įvairiuose Europos bei tarptautiniuose teisės aktuose. Tai aiškiai nusakyta ir Lietuvos Respublikos miškų įstatyme. Lietuvos miškai vis dar turtingi biologinių vertybių, čia išliko daugelyje kitų Europos šalių nykstančios rūšių populiacijos. Tačiau ir Lietuvoje, ir Centrinėje Europoje pavojus išnykti gresia daugeliui miškuose gyvenančių organizmų rūšių, nes nyksta šios joms reikalingos gyvenamosios vietos:

1) Seni ir džiūstantys įvairių rūšių medžiai;
2) Įvairaus stambumo, amžiaus, apšviestumo, skirtingų rūšių medžių medienos liekanos (stovintys nudžiuvę medžiai, virtuoliai, stuobriai ir kt.);
3) Ilgai tam tikroje vietoje išliekantys miško elementai, pavyzdžiui, ilgai toje pačioje vietoje augantys nuolat drėgni šlapieji eglynai.

Saugomos teritorijos užima daugiau kaip 11,5% visos Lietuvos teritorijos. Miškai užima 62% nacionalinių parkų ir 48% regioninių parkų teritorijos. Apie 28,6% Lietuvos miškų (I-III kategorijų miškai) saugoma arba juose taikomi tam tikri ūkininkavimo apribojimai. Daugumoje šių miškų leidžiami atrankiniai ir sanitariniai kirtimai, šalinami seni ir džiūstantys medžiai bei stambios medienos liekanos.

Miško vystymosi ypatumai ir kitos priežastys lemia tai, kad ypač svarbios biologinės įvairovės vertybės telkiasi fragmentiškuose, daugeliu atveju labai nedideliuose miško plotuose, vadinamuose “karštuose taškuose”. Šiuose plotuose, arba buveinėse, biologinė įvairovė yra nepaprastai didelė. Nepažeistas miško plotas, kuriame šiuo metu didelė tikimybė neatsitiktinai aptikti nykstančių, pažeidžiamų, retų ar saugotinų buveinių specializuotųjų rūšių – yra kertinės miško buveinė (KMB**)** (12 priedas) [47]. Teritorija, kuri greitai (kelių dešimtmečių bėgyje)

turėtų tapti kertine miško buveine, jeigu ji bus tvarkoma palaikant esančias biologinės įvairovės vertybes, vadinama – potencialia kertine miško buveine (PKMB**)** (13 ir 8 priedai) **.**

KMB kaip žinoma sudaro tik nedidelę visų miškų dalį, tačiau jose telkiasi palyginti daug kraštovaizdyje aptinkamų biologinės įvairovės elementų, ypač retų ar nykstančių rūšių. Kertinės miško buveinės atpažįstamos pagal jų svarbius elementus, pvz. labai senus medžius, didelį negyvos medienos kiekį, arba pagal tam tikrus miško raidos pobūdžio nulemiamus požymius. Žinant, kur yra tokios buveinės, galima didelių išlaidų nereikalaujančiais metodais išsaugoti didelę biologinės įvairovės dalį. Kertinių miško buveinių inventorizacija siekiama suteikti informacijos, kurią galima būtų naudoti planuojant ir priimant sprendimus miškų tvarkymo srityje.

2001 metais Anykščių regioniniame parke kaip ir visoje Lietuvoje pradėtas vykdyti Kertinių miško buveinių (KMB) inventorizacijos projektas. Regioninio parko (plotas: 152 12 ha) teritorijoje miškai užima 5 029 ha plotą. Miškotvarkos duomenimis buvo atrinkta per 400 miško sklypų, kuriuos reikėjo patikrinti ir įvertinti. Todėl pagrindinai informacijos šaltiniai atrinkti potencialioms KMB teritorijoms – miškų taksacinių duomenų bazė ir aeronuotraukos. Inventorizacijos metu ir buvo aplankytos šios iš anksto atrinktos teritorijos. Išskiriant kertines miško buveines, buvo remiamasi aptinkamomis rūšimis indikatorėmis ir buveinių specializuotomis rūšimis, kraštovaizdžio elementais, kertiniais elementais, miško struktūros ir raidos ypatumais, taip pat bendrąja patirtimi, įgyta apmokymų ir praktinių patikrinimų metu. (6 ir 7 priedai)

Įvairių tipų KMB skaičius gali būti nepakankamas užtikrintai apsaugoti biologinės įvairovės elementus, kuriems išlikti būtinos įvairios aukštos kokybės buveinės. Daugelis specializuotųjų rūšių priklausomos ne tik nuo ilgai toje pačioje vietoje išliekančių buveinių . Kai kurioms jų būtinos tam tikros miško savybės, nesusijusios su pastoviomis konkrečiomis teritorijomis arba buveinėmis. Daugelį šių rūšių galima išsaugoti adaptuojant tradicinius miško ūkininkavimo metodus. Pavyzdžiui, nykstančių rūšių vabalus, kuriems gyventi reikalingos saulės atokaitoje augančios biologiškai senos pušys ir stambios medienos liekanos, būtų galima lengviausiai išsaugoti paliekant šiuos kertinius elementus tradiciniuose plynuose kirtimuose. Būtina pabrėžti, kad kertinės miško buveinės yra plotai, skirti nykstančiai biologinei įvairovei išsaugoti. Kad būtų galima ši uždavinį įgyvendinti taikomos tokios priemonės:

1. Miške vykdant kirtimus palikti sausuolių ir medienos liekanų - tai privaloma beveik visose kertinėse buveinėse.

2. Sklypai nesausinami - tai taikoma visiems šlapiesiems miškams.

3. Šviesinimas aplink pavienius medžius - taikoma tais atvejais, kai aplink pavienius didelius medžius, pavyzdžiui, medžius milžinus, reikia iškirsti mažesnius medžius ar krūmus.

4. KMB teritorijoje aptiktų juodojo gandro, mažojo erelio rėksnio ir kitų plėšriųjų paukščių privaloma lizdų apsauga.

5. Eglės kertamos tada, kai biologinės vertybės priklauso nuo kitų rūšių medžių, o eglių įsigalėjimas juos veikia neigiamai. Dažnai geriausia išeitis - iškirsti eglaičių pomiškį, kai kuriais atvejais - tam tikrą dalį pirmojo ir antrojo ardo eglių. Jeigu eglių kirtimas sukeltų didelių vėjovartų pavojų arba staigius mikroklimato pokyčius, turi būti kertama dviem ar trimis etapais.

6. Trakas kertamas tuo atveju, kai visi krūmai turi būti iškirsti. Tai vykdoma , teritorijoje, kurioje gausu pavienių atviroje vietoje anksčiau augusių stambių medžių, jeigu jiems reikia daug šviesos.

7. Drebulių, alksnių, beržų pomiškio kirtimas - taikomas tada, kai jaunos drebulės, baltalksniai, juodalksniai arba beržai užgožia anksčiau daug atviresnėse vietose augusius medynus, tokius kaip medžiais apaugusios pievos ir ganyklos; biologiškai seni medžiai paliekami.

Lietuvos Kertinių miško buveinių inventorizacija pagrįsta teisiniu pagrindu, pagal kurį "…visų nuosavybės formų miškai būtų tvarkomi pagal vienodus tvaraus ir subalansuoto miškų ūkio principus, užtikrinant racionalų miškų išteklių naudojimą aprūpinant pramonę žaliava, biologinės įvairovės išsaugojimą, miškų produktyvumo didinimą, kraštovaizdžio stabilumą ir aplinkos kokybę, galimybę dabar ir ateityje atlikti ekologines, ekonomines ir socialines funkcijas nedarant žalos kitoms ekosistemoms [3]. Todėl ši inventorizacija labai vertinga gamtosauginiu požiūriu. Kertinių miško buveinių inventorizacija – būtinas pagrindas miškų sertifikavimui pagal FSC kriterijus. Inventorizacija taip pat suteikia svarbių duomenų, reikalingų sprendžiant gamtosaugines miško ekosistemų problemas.

4.3.8. Natura 2000 teritorijos. 2004-2005 m. saugomų teritorijų sistema papildyta Europos Bendrijos svarbos Natura 2000 teritorijomis, steigiamomis įgyvendinant Europos Sąjungos Paukščių ir Buveinių direktyvos reikalavimus. Natura 2000 teritorijų tinklas maksimaliai integruojamas į nacionalinių saugomų teritorijų sistemą.

Europos ekologinis tinklas Natura 2000 – tai europinės svarbos saugomų teritorijų bendras tinklas, susidedantis iš buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų, skirtas išsaugoti, palaikyti ir prireikus atkurti natūralius buveinių tipus, gyvūnų ir augalų rūšis Europos Bendrijos teritorijoje. Bendras Natura 2000 tinklo teritorijų plotas Lietuvoje sudaro 766 tūkst. ha arba apytikriai 12 % Lietuvos teritorijos. Anykščių regioninio parko teritorijoje yra išskirtos 8 Natura 2000 teritorijos (5 lentelė ir 8 priedas).

5 lentelė. Anykščių regioniniame parke išskirtos Natura 2000 teritorijos

Eil. Nr.	Natura 2000 teritorijos pavadinimas	Plotas, ha
1.	Anykščių šilelis (LTANY0012)	2251,69 ha
2.	Peslių miškas	71 ha
3.	Storių apylinkės	67 ha
4.	Variaus upelio slėnis (LTANY0009)	71 ha
5.	Virintos upė (LTANY0004)	55 ha
6.	Šventosios upė žemiau Andrioniškio (LTUKM0002)	29 ha
7.	Vyliaudiškio pelkė (LTANY0002)	52 ha
8.	Vilkatėnų miškas (LTANY0001)	113 ha

Anykščių šilelis (LTANY0012). Šioje teritorijoje išskirtos šios Europinės svarbos buveinės: stepinės pievos (6210), aliuvinės pievos (6450), vakarų taiga (9010). Buveinės dėl nepalankaus reljefo nepaliestos intensyvios ūkinės veiklos (nėra tręšiamos, ariamos) ir išlaikiusios vertingų pietinio paplitimo augalų ir gyvūnų (ypač vabzdžių) rūšių derinius.

Peslių miškas. Šioje teritorijoje išskirta vieno tipo Europinės svarbos buveinė – vakarų taiga (9010).

Storių apylinkės. Šioje teritorijoje taip pat išskirta vieno tipo Europinės svarbos buveinė – vakarų taiga (9010).

Vilkatėnų miškas (LTANY0001**).** Šioje teritorijoje taip pat išskirta vieno tipo Europinės svarbos buveinė – vakarų taiga (9010). Juose vyrauja natūralūs seni spygliuočių ir mišrūs miškai, taip pat gaisravietėse besiformuojantys pakaitiniai spygliuočių ir lapuočių medžių jaunuolynai. Dėl intensyvios miškininkystės nyksta svarbiausi natūralių šio tipo buveinių požymiai, pavojus išnykti gresia daugeliui jautrių rūšių. Vis dėlto, nepaisant antropogeninės veiklos, kai kurie miškai turi nemažai charakteringų natūralaus miško požymių.

Variaus upelio slėnis (LTANY0009**).** Teritorijoje išskirtos šios Europinės svarbos buveinės: upių sraunumos su kurklių bendrijomis (3260), silikatinių uolienų atodangos (8220).

Virintos upė (LTANY0004**).** Teritorijoje išskirtos šios Europinės svarbos buveinės: upių sraunumos su kurklių bendrijomis (3260), silikatinių uolienų atodangos (8220). Šio tipo buveinėse paprastai gausu pakrantėje augančių augalų, kurie, prisitaikydami prie srovės sąlygų, išaugina ilgus pasroviui nutįstančius lapus. Silikatinių uolienų atodangos dažniausiai upių krantuose. Pagal geologines jų susiklostymo sąlygas kai kurios gali turėti karbonatų.

Šventosios upė žemiau Andrioniškio (LTUKM0002). Teritorija išskirta, siekiant išsaugoti lašišų, šlakių, upėtakių ir žiobrių nerštavietes.

Vyliaudiškio pelkė (LTANY0002). Šioje teritorijoje išskirta vieno tipo Europinės svarbos buveinė – tarpinės pelkės ir liūnai (7140). Šiam buveinių tipui priskiriamos mineralotrofinės žemapelkės, nepriklausančios stambiems pelkių kompleksams, atviri liūnai ir mažos žemapelkės, susiformavusios paupiuose ir paežerėse.

Siekiant užtikrinti palankią saugomų vertybių apsaugos būklę, Natura 2000 tinklo teritorijas būtina tinkamai saugoti ir tvarkyti, taikant subalansuotas teisines, administracines, gamtotvarkos planavimo, sutartines ir kitas aktyvias priemones. Vyrauja nuomonė, kad nustatyti griežtą apsaugos režimą, steigiant Natura 2000 teritorijas, ne visada tikslinga. Kai kurių saugomų rūšių buveinių kokybė ar gamtinių buveinių būklė priklauso nuo to, ar bus tęsiama jas suformavusi ūkinė veikla. Šiuo požiūriu labai svarbu tęsti ekstensyvią žemės ūkio veiklą, ypač pusiau natūraliose buveinėse. Todėl steigiant Natura 2000 teritorijas, uždraudžiamos tik nedaugelis veiklų, kurios kelia grėsmę saugomoms vertybėms.

Ypatingą reikšmę Natura 2000 teritorijų tvarkymui įgyja planuojamos ūkinės veiklos vertinimas pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnį. Pagal šį straipsnį planai ir projektai, tiesiogiai nesusiję su Natura 2000 teritorijų tvarkymu, bet galintys turėti reikšmingą neigiamą įtaką joms, turi būti įvertinti dėl galimo poveikio teritorijai. Planai ir projektai, kurie darys neigiamą poveikį Natura 2000 teritorijai, negali būti įgyvendinami, išskyrus atvejus, kai nėra kitų alternatyvų ir to reikia ypač svarbiems visuomenės interesams tenkinti. Jeigu neigiamas poveikis neišvengiamas, šalys narės įpareigotos imtis kompensacinių priemonių, kad būtų išsaugotas Natura 2000 tinklo vientisumas.

Planai ir projektai, kuriais būtų padaryta žala prioritetinėms buveinėms ar rūšims, leistini įgyvendinti tik tuo atveju, jeigu jie skirti tenkinti ypač svarbiems visuomenės interesams, susijusiems su žmonių sveikata ir visuomenės saugumu, išskirtinėmis pasekmėmis aplinkai ar kitomis, Europos Komisijos nuomonė, įpareigojančiomis priežastimis.

Atrinkus teritoriją ir ją įtraukus į EB svarbos teritorijų sąrašą, jos apsaugos tikslai turi būti konkrečiai suformuluoti ir siekiama juos įgyvendinti. Natura 2000 teritorijose turi būti garantuojama, kad ekologinė vertė, dėl kurios jos buvo įjungtos į Natura 2000 tinklą, nebus pabloginta. Ūkinių veiklų nesiekiama apriboti, jeigu jos vykdomos pagal teisės aktų reikalavimus, o nauji planai ir projektai rengiami bei įgyvendinami atlikus tinkamą išankstinį vertinimą. Nauji planai, projektai ir programos, galintys turėti reikšmingą neigimą poveikį Natura 2000 teritorijoms ir jų apsaugos tikslams, turi būti iš anksto įvertinti, koks bus šis poveikis, atsižvelgiant į Buveinių direktyvos 6 straipsnio arba Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo 7 straipsnio nuostatas. Aplinkos ministras 2006 m. gegužės

22 d. įsakymu Nr. D1-255 patvirtino Planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms Natura 2000 teritorijoms reikšmingumo nustatymo tvarkos aprašą („Dėl Planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms "Natura 2000" teritorijoms reikšmingumo nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo //Žin., 2006, Nr. 61-2214). Šios išankstinės procedūros metu paaiškėja, ar plano, projekto ar programos poveikis gali būti reikšmingas ir ar būtina atlikti jo galimo poveikio aplinkai vertinimą (PAV) pagal įstatymo numatytą tokio vertinimo tvarką.

Planuojant veiklą Natura 2000 teritorijoje reikia įsitikinti, kad numatoma vykdyti ūkinė veikla nepadarys reikšmingos neigiamos įtakos Natura 2000 teritorijoje saugomoms EB svarbos natūralioms buveinėms ir rūšims.

Rengiant gyvenamųjų teritorijų plėtros planus, turi būti atsižvelgta į Natura 2000 teritorijos apsaugos tikslus, o prireikus atliekamas teritorijų planavimo strateginis poveikio aplinkai vertinimas.

Ūkininkavimas Natura 2000 teritorijose apribojamas tik tokiais atvejais, kai tai yra būtina apsaugant EB svarbos buveines, perinčių paukščius ir kitas gyvūnų rūšis nuo konkretaus neigiamo poveikio. Tokiu atveju už veiklos apribojimus ūkininkams iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai skiriamos kompensacinės išmokos, kurios išmokamos papildomai prie tiesioginių išmokų už deklaruotus žemės ūkio naudmenų ir pasėlių plotus.

Miškininkystė, paremta ekologiniais principais, padeda išsaugoti Natura 2000 teritorijų vertę. Tinkamai planuojant veiklą didelėse miškų teritorijose, galima suderinti medienos tiekimą į rinką ir garantuoti tinkamas sąlygas EB svarbos buveinėms ir rūšims išsaugojimui. Miško kirtimų apribojimų nustatymo atveju privatiems miško savininkams iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai skiriamos kasmetinės kompensacijos, kompensuojant lėšų praradimus dėl neiškirstos medienos arba papildomas išlaidas, susijusias su miškotvarkos projektų parengimu.

Turizmas ir poilsis iš esmės yra galimi Natura 2000 teritorijose, tačiau plėtojant turizmą (pvz. statant naujus statinius) turi būti vengiama neigiamo poveikio gamtinėms vertybėms. Konkrečios situacijos sprendžiamos vertinant, ar planuojamos veiklos poveikis Natura 2000 teritorijai gali būti reikšmingas. Esamos Natura 2000 teritorijos vertės išsaugojimas yra gamtos pažintinio turizmo plėtojimo pagrindas ir prisideda prie regiono patrauklumo didinimo.

4.4. Žemės ūkio tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas.

Žemės ūkis, kaip pagrindinė tikslinė paskirtis, numatomas nemažoje dalyje apsauginės bei ūkinės funkcijų prioriteto teritorijose. Žemės ūkio naudmenų naudojimas ir apsauga – tai sistema ūkinių priemonių, kuriomis siekiama išsaugoti agrarinį kraštovaizdį pačius šiuos naudmenis naudojant pagal jų pirminę paskirtį, tai yra žemės ūkio gamybai. Nustatomas kraštovaizdžio tvarkymo pobūdis nepriklauso nuo žemės nuosavybės formos ir yra privalomas

visiems žemės ūkio teritorijų savininkams, valdytojams ir naudotojams. Agrarinės žemės Lietuvoje iki šiol neturi teisiškai nustatytos aiškios ūkinės kategorizacijos ir jų ūkinį režimą formuoja įvairiuose juridiniuose aktuose išbarstytos ūkininkavimo sąlygos ir apribojimai. Dėl šių sąlygų jų reglamento neįmanoma pateikti tokia konkrečia forma kaip miškų ūkio žemės sklypams, kur įstatymiškai yra įteisintos miškų ūkinės veiklos grupės.

Žemės ūkio paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zona Anykščių regioniniame parke yra didžiausia. Ji užima 6812,7 ha ir tai sudaro 44 % visos parko teritorijos. Yra išskiriamos šios žemės ūkio tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonų rūšys [26]:

- ekosistemas išsaugančio (konservacinio) ūkininkavimo (ŽEk),
- ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo (ŽRe),
- specializuoto apsauginio ūkininkavimo (ŽAs),
- bendrojo apsauginio ūkininkavimo (ŽAb),
- tradicinio gamybinio ūkininkavimo (ŽŪn).

4.4.1. ***Žemės ūkio ekosistemas išsaugančio (konservacinio) ūkininkavimo (ŽEk) kraštovaizdžio tvarkymo zona***. Tai saugomų arba saugotinų biotos objektų turinčios žemės ūkio teritorijos . Anykščių regioniniame parke tvarkymo planas numato šias teritorijas naujai prijungtame Virintos upės slėnyje, Pakalnių telmologiniame draustinyje, vertingose pievose prie Būdragaidžio gamtinio rezervato, netoli Ažuožerių palei Šventosios upę ir dar keliose vietose. Ekosistemas išsaugančio (konservacinio) ūkininkavimo zona parko teritorijoje užima 204 ha (1,3 % viso parko ploto). Šiose teritorijose išlaikomas tradicinis istoriškai paveldėtas agroekosistemos pobūdis. Draudžiama veikla - natūralios augalijos ir gyvūnijos naikinimas, natūralių pievų ir ganyklų apsodinimas ar transformavimas į kitas naudmenis, hidrologinio režimo keitimas, statinių nesusijusių su ekosistemų apsauga statyba. Žemės ūkio teritorijų savininkai, valdytojai ir naudotojai skatinami nenaudoti trąšų, pesticidų, kitų chemikalų.

4.4.2. ***Žemės ūkio ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo (ŽRe) kraštovaizdžio tvarkymo zona.*** Tai agrarinės funkcijos nepraradusios sodų bendrijų teritorijos, taip pat vaizdingos agrarinės paežerių ar paupių teritorijos, intensyviai naudojamos poilsiui, kur vietiniai gyventojai vysto agroturizmą (kaimo turizmą). Šios teritorijos parke sudaro tik 1,7 % viso parko ploto ir užima 267,1 ha. Parke šios zonos išskirtos pietinėje ir šiaurinėje Kavarsko vandens tvenkinio dalyse, šiauriau Susienos upelio žiočių palei Šventosios upę, prie Gudelių ežerėlio ir prie Rubikių ežero. Ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo zonose leidžiama atlikti darbus, didinančius vietovės patrauklumą, kraštovaizdį formuoti specialiomis kraštovaizdžio architektūros priemonėmis, teritorijos apželdinamos, skatinamas turizmas. kraštovaizdį formuoti specialiomis

kraštovaizdžio architektūros priemonėmis. Čia yra galimybė steigti naujas kaimo turizmo sodybas, laikantis Anykščių regioninio parko apsaugos reglamentų reikalavimų ir kitų teisės aktų. Viename žemės sklype gali būti kuriama tik viena sodyba.

4.4.3. ***Žemės ūkio specializuoto apsauginio ūkininkavimo (ŽAs) kraštovaizdžio tvarkymo zona.*** Apsauginės agrarinės teritorijos (įsiterpusios miškuose) – tai apsauginėse draustinių zonose esančios agrarinės žemės. ŽAs - didžiausia žemės ūkio kraštovaizdžio tvarkymo zona parke. Jai priskirtas 3170,6 ha plotas tai sudaro 20,5 % visos parko teritorijos Ši zona išskiriama agrarinėse teritorijose, kuriose numatyti papildomi specialieji bendrosios vandens telkinių, dirvožemio, ekologinės apsaugos, taip pat sanitarinės ir fizinės apsaugos reikalavimai, kai būtina plėtoti tradicinį žemės ūkį, technologiškai neprieštaraujantį vandenų ir dirvožemio apsaugos arba atitinkamų draustinių (kraštovaizdžio, geomorfologinių ir kitų) apsaugos ir naudojimo režimui. Žemės ūkio specializuoto apsauginio ūkininkavimo zonoje skatinama ekologinė arba priešerozinė žemdirbystė, siekiama, kad natūralios pievos ir ganyklos nebūtų tręšiamos.

4.4.3. ***Žemės ūkio bendrojo apsauginio ūkininkavimo (ŽAb) kraštovaizdžio tvarkymo zona.*** Ji Anykščių regioniniame parke užima 1482,9 ha . Tai bus 9,6 % nuo visos parko teritorijos. Didžiausios zonos dalys beveik atitinka Kurklių, Gojaus geomorfologinių ir Storių kraštovaizdžio draustinių teritorijas, dalis zonos ribojasi su Burbiškio miško rytine dalimi. Tai yra bendrojo apsauginio ūkininkavimo kraštovaizdžio tvarkymo zona. Ji išskiriama nuo stambesnių vandens telkinių nutolusiose apsaugines funkcijas atliekančiose agrarinėse teritorijose, dažniausiai esančiose takoskyrinėse juostose, kuriose ūkininkaujama nepažeidžiant bendrųjų gamtinio karkaso teritorijų apsaugos interesų ir vizualinės apsaugos zonose. Tvarkymo tikslas yra sukurti ir išlaikyti produktyvias agroekosistemas, užtikrinant gamtinio kraštovaizdžio stabilumą ir ekologinės kompensacijos galimybes. Bendrojo apsauginio ūkininkavimo (ŽAb) kraštovaizdžio tvarkymo zonoje draudžiama keisti į žemės ūkio naudmenas plotus apaugusius krūmynais, kurie miškotvarkos plane yra įvardinti kaip miško žemė . Būtina išsaugoti pavieniui augančias atskiras medžių grupes ir kitus želdinius. Būtina išsaugoti didesnes kaip 0,5 ha dydžio pelkutes, negalima vykdyti sausinimo darbų, kasti durpių, paversti kitomis naudmenomis natūralių pievų. Žemėtvarkos projektais būtina formuoti vietinės reikšmės gamtinio karkaso elementų tinklą. Šiose teritorijose yra skatinamas miškų ploto didinimas. Galima šioje zonoje įrenginėti naujas sausinimo sistemas, remontuoti jau esamas.

4.4.3. ***Žemės ūkio tradicinio gamybinio ūkininkavimo (ŽŪn) kraštovaizdžio tvarkymo zona.*** Tai nepasižyminčios gamtinėmis vertybėmis ar svarbiomis apsauginėmis funkcijomis agrarinės teritorijos, patekusios į parką tik dėl geosisteminio teritorinio vientisumo reikalavimų. Šiose zonose plėtojamas intensyvus tradicinis žemės ūkis, iš esmės nekeičiantis nusistovėjusio

agrarinio kraštovaizdžio struktūros. Draudžiama žaloti reljefo formas, įrengti naujus karjerus, statyti naujas stambias gamybos įmones, steigti naujus stambius ūkius darkančius kraštovaizdį. Žemės ūkio tradicinio gamybinio ūkininkavimo kraštovaizdžio tvarkymo zona Anykščių regioniniame parke sudaro 10,9 % visos parko teritorijos (1688,1 ha). Yra skiriamos šios rūšies zonos Vildžiūnų, Pakalnių kaimų aplinkoje, abipus kelio Anykščiai – Klenuvka ir didelė teritorija tarp Anykščių ir Rubikių ežero.

4.5. Gyvenamosios tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas.

Gyvenamosios tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zona Anykščių regioniniame parke užima 1059,1 ha ir tai sudaro 6, 9 % visos parko teritorijos. Tvarkymo plane ši zona yra skirstoma į šias grupes:

- kultūros paveldo požiūriu vertingų miestų, miestelių, kaimų ar jų dalių kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupėje – kraštovaizdžio atnaujinamojo tvarkymo (GEr) kraštovaizdžio tvarkymo zona;
- rekreacinių miestų, miestelių, kaimų ar jų dalių kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupėje – ekstensyvaus (palaikomojo) tvarkymo (GRe)
- rekreacinių miestų, miestelių, kaimų ar jų dalių kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupėje - intensyvaus (formuojančiojo) tvarkymo (GRi) kraštovaizdžio tvarkymo zona;
- apsauginių teritorijų miestų, miestelių, kaimų ar jų dalių kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupėje – sugriežtinto geoekologinio reguliavimo (GAe) kraštovaizdžio tvarkymo zona;
- bendrojo tvarkymo miestų, miestelių, kaimų ar jų dalių kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupėje – ekstensyvaus tvarkymo (GŪe)
- bendrojo tvarkymo miestų, miestelių, kaimų ar jų dalių kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupėje intensyvaus tvarkymo (GŪi) kraštovaizdžio tvarkymo zona.

4.5.1. ***Kraštovaizdžio atnaujinamojo tvarkymo (GEr) zona***. Ji apima Anykščių senamiesčio urbanistinį draustinį. Jis yra įkurtas išsaugoti gatvių tinklą, užstatymo fragmentiškumą. Čia yra tokia kraštovaizdžio atnaujinamojo tvarkymo zona, kurioje svarbūs etnokultūrinio kraštovaizdžio elementai tvarkomi renovavimo ir imitavimo priemonėmis pagrįstu būdu, vykdomi renovavimo, imitavimo, taip pat dalinio regeneravimo, restauravimo ir transformavimo darbai, kuriais užtikrinamas dalinis tradicinės architektūros išsaugojimas. Anykščių senamiesčio urbanistinio draustinio vienas iš pagrindinių uždavinių išsaugoti esamą užstatymo charakterį (tiek statant naujus, tiek rekonstruojant senus pastatus) ir neužstatytas erdves. Statant ar rekonstruojant

statinius turi būti projektuojami pastatai imituojantys arba kopijuojantys tradicinę regioninę architektūrą, mažaaukščius pastatus su dvišlaičiu stogu.

4.5.2. ***Kraštovaizdžio ekstensyvaus (palaikomojo) rekreacinio tvarkymo (GRe) zona.*** Tvarkymo planu ji yra numatyta parko šiaurinėje dalyje esančio Niūronių kaimo aplinkoje. Šis kaimas yra garsus tuo , kad jame yra vienintelis Lietuvoje Arklio muziejus . Čia labai svarbu yra išlaikyti tradicinę lietuviško kaimo aplinką. Tvarkymo reglamentą formuojančiais prioritetiniais interesais pripažįstami rekreaciniai uždaviniai, kur rekreacinės aplinkos kokybės užtikrinimas yra svarbiausias jų kraštovaizdžio formavimo uždavinys. Ekstensyvaus (palaikomojo) tvarkymo kraštovaizdžio tvarkymo zonoje išlaikomas esamas užstatymo pobūdis, tradicinė kaimiška aplinka, propaguojama tradicinė gyvensena, kultūrinio kraštovaizdžio tvarkymo tradicijos. Esamas kaimo sodybas rekomenduojama pritaikyti kaimo turizmo paslaugų teikimui.

4.5.3. ***Kraštovaizdžio intensyvaus (formuojančiojo) tvarkymo (GRi) zona***. Parke yra numatytos dvi tokios zonos: sodų bendrijos „Šventoji“ ir Rubikių kaimo teritorijos. Jos užima 97,1 ha plotą. Šioje zonoje galima tikslingai keisti esamo užstatymo pobūdį, tvarkyti želdinius taip, kad nebūtų pažeidžiamos estetinės kraštovaizdžio vertybės ir nebūtų daroma vizualinė įtaka artimoje aplinkoje esančioms vertybėms, galimos naujos statybos. Jos turi gerinti aplinkos kokybę ir poilsio sąlygas. Šios teritorijos sklypuose galima statyti po vieną sodybą. Esamas sodybas rekomenduojama pertvarkyti į turizmo paslaugas teikiančias kaimo turizmo sodybas.

4.5.4. ***Kraštovaizdžio sugriežtinto geoekologinio reguliavimo (GAe) zona.*** Ši zona apima gyvenvietes, nepasižyminčias kultūros paveldo vertybėmis ar rekreacinėmis funkcijomis, tačiau galinčios veikti kitas šalia esančias vertingas teritorijas.Kraštovaizdžio sugriežtinto geoekologinio reguliavimo zona apima dalį Burbiškio gyvenvietės. Išskirta ši zona , kad poveikis kultūros paveldo objektui Burbiškio dvarui ir parkui būtų minimalus. Čia vykdomos priemonės, užtikrinančios gyvenviečių gyvenamosios aplinkos ekologinę kokybę ir jos gerinimą, bendrą aplinkos geoekologinio stabilumo išsaugojimą ir palaikymą, saugomi ir plečiami gyvenviečių ir jų artimosios aplinkos želdiniai, gerinama pritaikant rekreacijos reikmėms jų rūšinė sudėtis.

4.5.5. ***Kraštovaizdžio ekstensyvaus bendrojo tvarkymo (GŪe) zona***. Ji numatyta Bičionių gyvenvietėje šiaurinėje parko dalyje prie kelio Anykščiai – Rubikiai. Tvarkymas šioje zonoje numatomas toks - palaikomas bendras susiformavęs užstatymo pobūdis ir urbanistinė struktūra, vykdant statybos darbus nenumatomas radikalus aplinkos pertvarkymas, daugiausia apsiribojama renovaciniais sprendimais.

4.5.6. ***Kraštovaizdžio intensyvaus bendrojo tvarkymo (GŪi) zona***. Tai intensyvaus tvarkymo kraštovaizdžio tvarkymo zona, nustatoma didesnį plėtros potencialą turinčiose ūkinėse gyvenvietėse. Tai pati didžiausia gyvenamoji zona parko teritorijoje. Tvarkymo planu numatytos šios zonos parko teritorijoje – Anykščių miestas, Keblonių, Burbiškio – Pagraužų, Storių ir

Ažuožerių kaimai. Šiose vietose gyvena didžioji dalis parko gyventojų. Šiose gyvenvietėse leidžiama keisti užstatymo pobūdį, vykdant statybas gali būti keičiama urbanistinė aplinka.

4.6. Rekreacinės tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas.

Rekreacines teritorijos galima apibrėžti kaip gamtines ar kultūrines aplinkos savybes ir sąlygas žmonių visaverčiam fiziniam bei dvasiniam poilsiui organizuoti turinti teritorija. Anykščių regioninio parko tvarkymo planu numatyta palikti buvusias rekreacinio prioriteto zonas ir suplanuoti naujas prie Rubikių ežero, upės Virintos slėnyje. Tvarkymo plane išskiriamos dvi rekreacinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupės : neurbanizuojamos rekreacinės aplinkos žemės kraštovaizdžio tvarkymo zona (NRn) ir urbanizuotos rekreacinės aplinkos žemės kraštovaizdžio tvarkymo zona (NRu).. Rekreacinių teritorijų apsaugos ir tvarkymo darbai vykdomi pagal specialiuosius ir detaliuosius planus, išskyrus naujų statinių statybą kaimo turizmo paslaugoms teikti, esamų individualių gyvenamųjų pastatų ir sodybų rekonstravimą ir pritaikymą kaimo turizmo poreikiams pagal teisės aktų nustatyta tvarka parengtus ir patvirtintus projektus. Turi būti užtikrinamas šių teritorijų prieinamumas lankytojams, poilsiautojų saugumas, reikiamos poilsiavimo sąlygos, negalima bloginti fizinių rekreacinių kraštovaizdžio savybių, naikinti jo estetinio potencialo, statyti su rekreacija nesusijusių pastatų ir įrenginių.

4.6.1. ***Kraštovaizdžio subnatūralios (neurbanizuojamos) rekreacinės aplinkos tvarkymo (NRn) zona***. Ši zona parke užima 101,4 ha plotą. Ji yra numatyta Pavirinčių , Rubikių kaimuose, pietinėje Kavarsko tvenkinio dalyje, tarp Šventosios upės ir sodo bendrijos „Šventoji “sklypų. Šios zonos tvarkymui yra keliami tokie reikalavimai: leidžiama įrengti poilsiavietes, sustojimo aikšteles, paplūdimius – minimalią rekreacinę infrastruktūrą. Visa tai darant būtina išsaugoti gamtinę aplinką, natūralų kraštovaizdį. Draudžiama šioje zonoje – statyti kapitalinius statinius, poilsio namus, kaimo turizmo sodybas ir kitus rekreacijai skirtus statinius.

4.6.2. ***Kraštovaizdžio urbanizuotos rekreacinės aplinkos tvarkymo (NRu) zona***. Parko teritorijoje jai numatyta 159,1 ha. Daugiausia šios tvarkymo zonos plotų yra prie Rubikių – Mūšėjaus ežerų, išskirta Kalitos kalno rekreacinio prioriteto zona Anykščių mieste, nedidelės zonos prie Virintos ir Šventosios upių. Čia taikomi minimalūs apribojimai rekreacinių objektų statybai - statomi stovyklaviečių, kempingų, turizmo centrų, poilsio namų ar kitokių stacionarių rekreacinių statinių kompleksai, kuriama intensyviai lankyti pritaikyta aplinka, rekreacinė inžinerinė infrastruktūra. Rekreacinio prioriteto urbanizuotos rekreacinės aplinkos žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonoje gali būti keičiamas gamtinės aplinkos pobūdis.

4.7. Vandens ūkio paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymas.

Anykščių regioniniame parke vandenys užima 7,6 % visos parko teritorijos. Vandens ūkio tikslinės paskirties žemės kraštovaizdžio tvarkymo zonos parke yra skirstomos taip:

- išsaugančio ūkininkavimo (VEk) kraštovaizdžio tvarkymo zona,

- ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo (VRe) kraštovaizdžio tvarkymo zona,
- ekstensyvaus apsauginio ūkininkavimo (VAe) kraštovaizdžio tvarkymo zona.

4.7.1. ***Išsaugančio ūkininkavimo (VEk) kraštovaizdžio tvarkymo zona*****.** Parko teritorijoje yra labai nežymi ir sudaro tik 0,1 % visos teritorijos. Šiai zonai yra skiriami Ešerinio ir Pabiržytės ežerėliai ir Šventosios upės senvagės netoli Variaus upelio žiočių. išsaugančio ūkininkavimo kraštovaizdžio tvarkymo zonoje negalima veikla, galinti pakenkti hidroekosistemų stabilumui. Čia yra negalimas saugomų vandens biotos objektų naikinimas, yra ribojamas žvejybos intensyvumas, gali būti reguliuojama rekreacija, neigiamai veikianti saugomų objektų ir kompleksų būklę ir atsparumą. Gamtotvarkiniais planais numatytos ir patvirtintos šioje zonoje vykdomos ir skatinamos priemonės vandens telkinių ekosistemų stabilumui palaikyti.

4.7.2. ***Ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo (VRe) kraštovaizdžio tvarkymo zona***. Tokios rūšies vandenų parke yra numatyta irgi labai nedaug – 0,1 %. Tai būtų Kavarsko vandens tvenkinys prieš Šventosios užtvanką, rekreacinėje zonoje esantis Gudelių ežeras ir Mieliaušiškių tvenkinys prie kurio yra numatyta galimybės kaimo turizmo sodybų statyba. Reikalavimai šios kraštovaizdžio tvarkymo zonos keliami tokie - rekreaciniai vandenys tvarkomi hidroparkų formavimo principais, pakrantė parengiama rekreaciniam naudojimui, akvatorijos išlaikomos subnatūralios, neperkraunamos inžineriniais įrenginiais.

4.7.3. ***Ekstensyvaus apsauginio ūkininkavimo (VAe) kraštovaizdžio tvarkymo zona***. Tai didžiausia zona parke vandenų kraštovaizdžio tvarkymo zonų grupėje. Ji užima 1060,4 ha visos parko teritorijos (6,9 %). Ši zona susideda iš Šventosios upės, Rubikių, Dusyno, Limino, Mūšėjaus, Ilgio ežerų ir Žvirblėnų miške esančio tvenkinio ant Judinio upelio. Ši zona dažniausiai yra nustatoma hidrografinių ir kraštovaizdžio draustinių teritorijose. Čia nėra galimybės vykdyti veiklą keičiančią bendrą gamtinį komplekso pobūdį, draudžiama keisti telkinių vandens lygį, pertvarkyti krantų linijas ir natūralias upių ir upelių vagas.

V. VISUOMENĖS NUOMONĖS TYRIMAS PARKO ŽEMĖS NAUDOJIMO APRIBOJIMŲ NAUDOJIMO KLAUSIMAIS

Tyrime iškelta pirminė hipotezė, kad gyventojai pritaria teiginiui, jog Anykščių regioniniame parke yra nustatyti per daug dideli apribojimai žemės naudojimui. Šios hipotezės iškėlimui turėjo įtakos bendravimas su tais parko teritorijos gyventojais, kurie apsilankė direkcijoje su klausimais dėl įvairios planuojamos veiklos, kuriai buvo taikomi vienokiai ar kitokiai apribojimai. Susidarė bendras vaizdas, kad visi parke gyvenantys žmonės galvoja, kad apribojimų per daug ir jie negali laisvai vystyti norimų veiklų. Atliktas gyventojų nuomonės tyrimas (anketinių duomenų tyrimas) turi pateikti aiškų atsakymą kaip realiai yra vertinami valstybiniai parkai ir juose taikomi įvairūs apribojimai.

Hipotezei patikrinti pateikta anketa iš 12 klausimų (14 priedas) , kuriais ir siekiama išsiaiškinti gyventojų nuomonę dėl vykdomų veiksmų regioniniame parke.

Kiekvienam ne demografinio bloko klausimui (1-9) buvo pateikta po tris galimus atsakymų variantus, į kuriuos respondentai turėjo galimybę pasirinkti juos tenkinančius atsakymus pagal trijų balų ranginę skalę (taip, nežinau, ne).

Anketų duomenų analizė atlikta paskaičiuojant respondentų atsakymų į klausimus pasiskirstymus dažniais (procentinės išraiškos) bei atsakymai koreliacinės analizės metodu kryžminami, siekiant išsiaiškinti, ar kai kurios respondentų demografinės charakteristikos daro įtaką jų atsakymams. Koreliacijos koeficientas[1] interpretuojamas taip:

nuo 0 iki 0,20 – ryšio tarp požymių iš esmės nėra;

nuo 0,20 iki 0,40 – ryšys tarp požymių silpnas;

nuo 0,40 iki 0,60 – ryšys esminis;

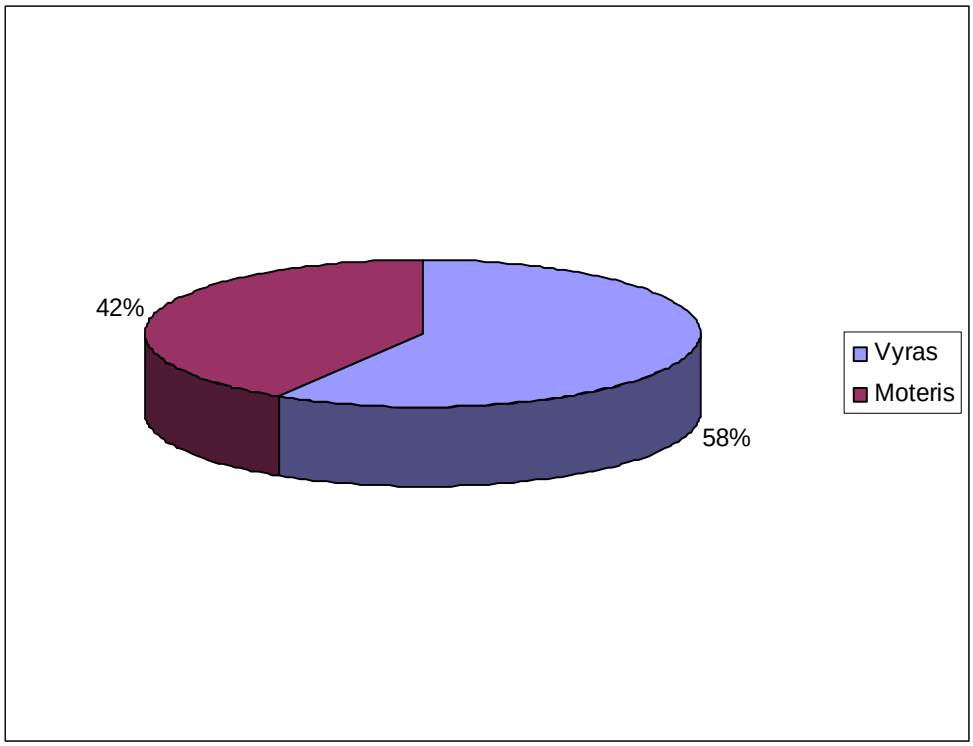
nuo 0,60 iki 0,80 – ryšys stiprus;

daugiau kaip 0,80 – ryšys labai stiprus. [38]

Tyrimo imtis. Visą Anykščių regioninio parko gyventojų populiaciją sudaro apie 3500 kaimiškų parko vietovių gyventojų skaičius. Imties tūris magistriniame darbe bus imamas atsižvelgiant į mokslinėje literatūroje [38] Jadovo siūlomą specialiąją lentelę su 5% paklaida. Šioje lentelėje nurodomas reikiamas reprezentatyvios imties atvejų skaičius 3000 gyventojų yra 350 apklaustųjų, o 4000 – 360, todėl mūsų atveju magistrinio darbo tyrime buvo imamas 355 apklaustųjų skaičius. Viso analizuota anketų buvo 318, nes 32 anketos buvo netinkamai užpildytos.

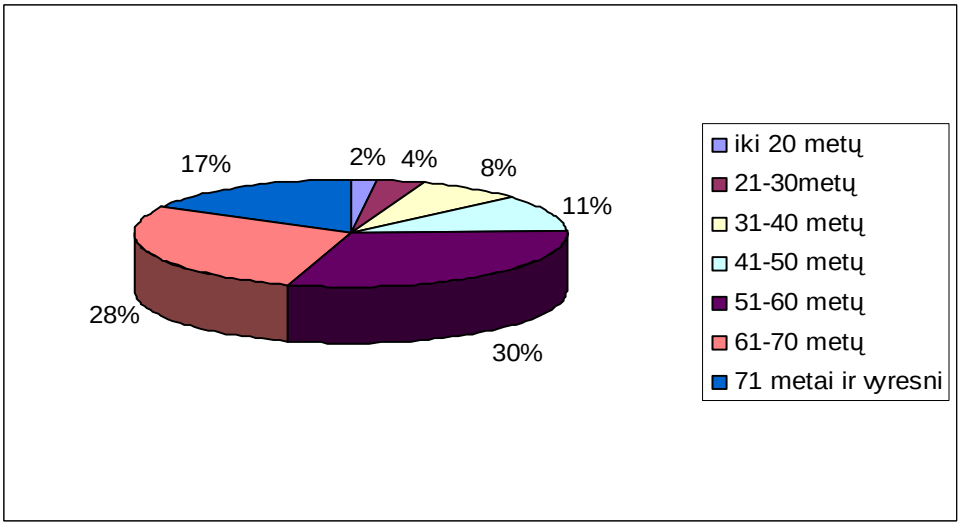
[1] r- taip žymimas koreliacijos koeficientas.

Paanalizavus demografinio bloko duomenis matyti, kad 58 % respondentų yra vyrai, 42% - moterys (2 pav.).

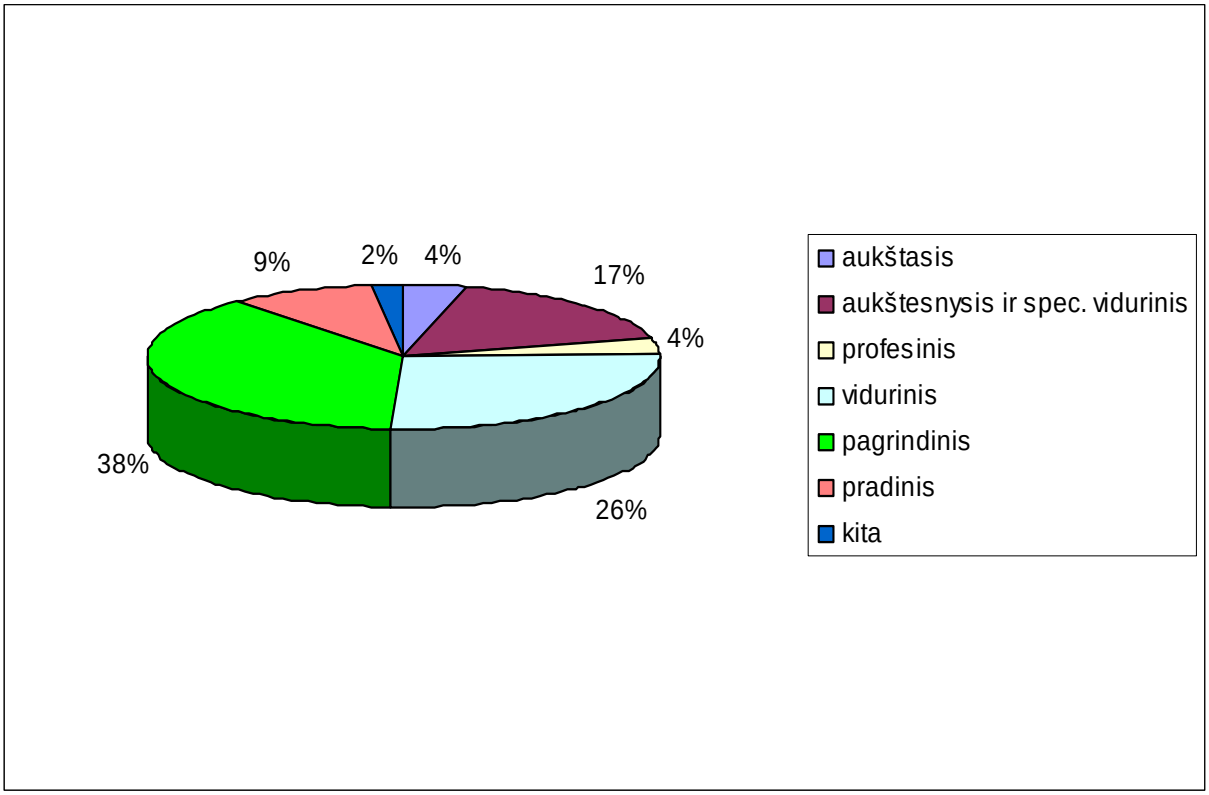

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

Paanalizavus respondentų pasiskirstymą pagal amžių matyti, kad didžiausią jų dalį sudaro vidutinio amžiaus, 51-60 metų respondentai (30 %), antra didelė grupė (28 %) parko teritorijos gyventojų yra 61-70 metų amžiaus , kitų amžiaus grupių respondentų skaičius svyruoja nuo 4 iki 17 %. Pačią mažiausią apklaustųjų dalį sudaro jauni iki 20 metų respondentai (2%). Ši situacija atitinka bendrą padėtį Lietuvos kaime, kur jauno amžiaus žmonės sudaro mažumą visų gyventojų.

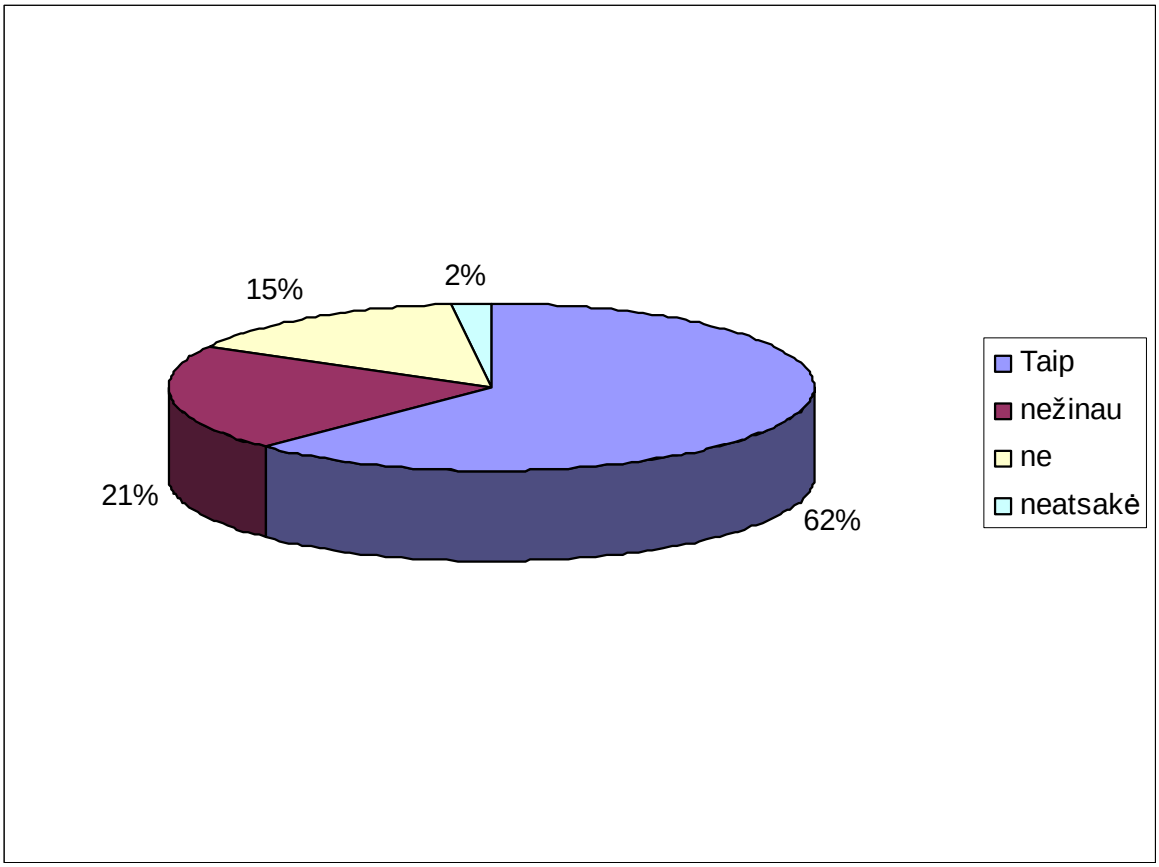
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

4 diagramoje pateikti apklaustųjų išsilavinimo duomenys leidžia teigti, kad daugiausia jų turi pagrindinį išsilavinimą (38%), vidurinį – 26% respondentų, 17% - aukštesnįjį ir spec. vidurinį, 4% - profesinį ir 9 % - pradinį ir tik 4% aukštąjį.

Analizuojant respondentų atsakymus, pagal atsakymų į klausimus pasiskirstymą dažniais (procentine išraiška), matyti, kad dauguma respondentų, atsakydami į klausimą „Ar reikalingi valstybiniai parkai Lietuvoje?“, teigia, kad reikalingi – 62%, neapsisprendusių – 21% ir 15 % mano, kad tokie parkai nereikalingi (5 pav.). Atlikus respondentų nuomonės apie valstybinių parkų reikalingumą ir amžiaus koreliacinę analizę, statistiškai patikimų koreliacinių ryšių tarp šių kintamųjų neaptikta.

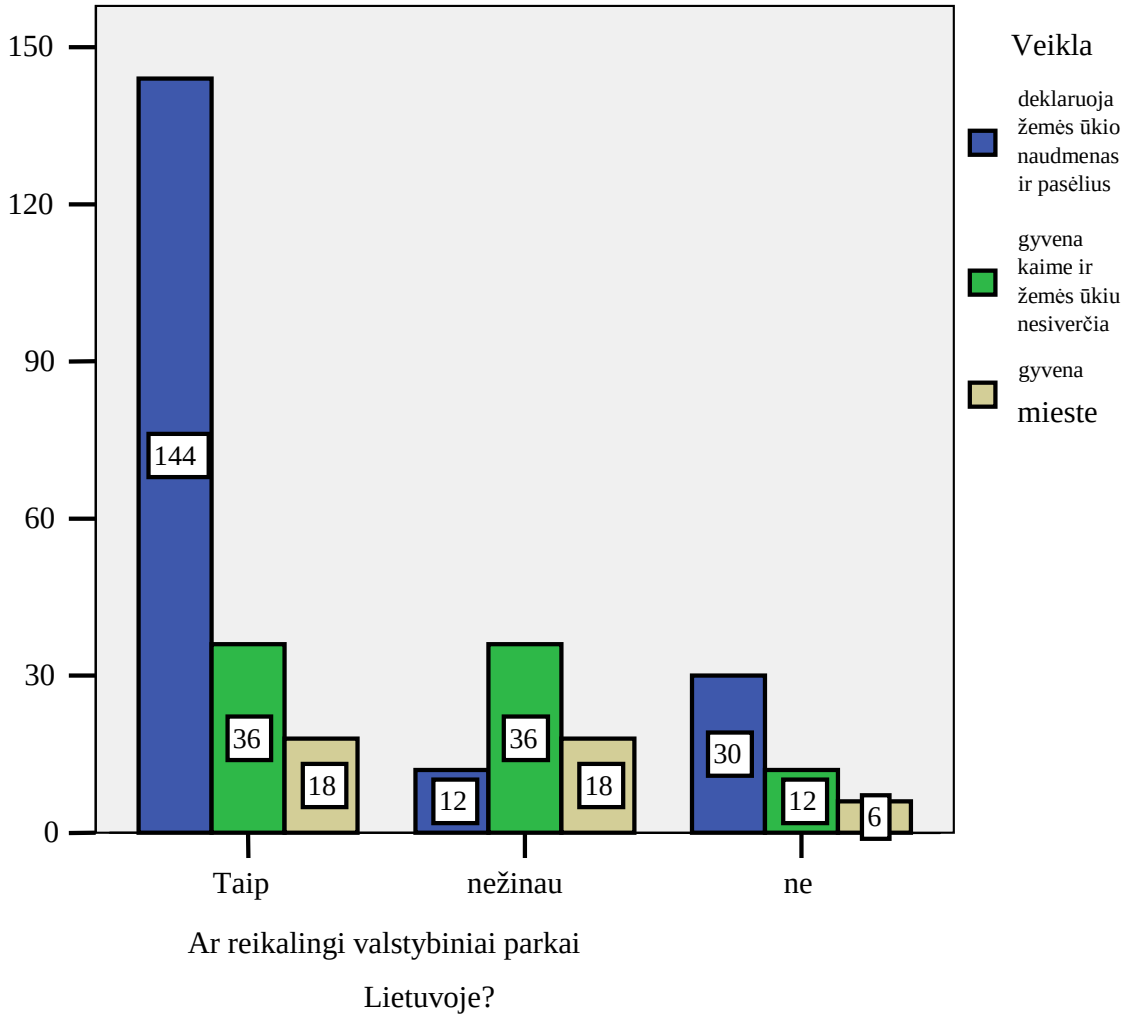
5 pav. respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą „Ar reikalingi valstybiniai parkai Lietuvoje?“

Respondentų nuomonės apie valstybinių parkų reikalingumą ir išsilavinimo koreliacinė analizė rodo, nors ir ne statistiškai patikimi, tačiau esminiai koreliaciniai ryšiai tarp šių kintamųjų (r=0,5). Todėl galima teigti, kad išsilavinimas turėjo įtakos respondentų atsakymams į šį klausimą.

Atsakymams į klausimą, ar reikalingi nac. parkai Lietuvoje įtakos turėjo respondentų atliekama veikla (r=0,3 p≤0,05)

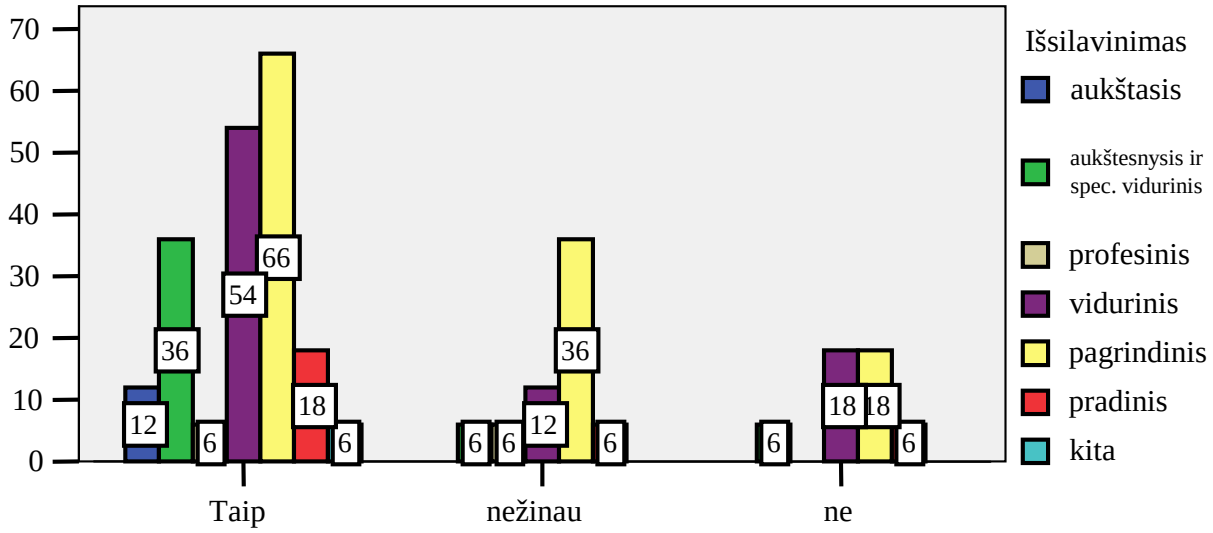
Sukryžminus šiuos duomenis matyti, daugiausiai nurodžiusiųjų, kad valstybiniai parkai reikalingi yra deklaruojantys žemės ūkio naudmenas ir pasėlius asmenys.

Respondentų atsakymams į tą patį klausimą turėjo įtakos ir jų amžius (r=0,2 p≤0,05). Kad reikalingi tokie parkai daugiausiai nurodė 51-60 ir 61-70 amžiaus apklaustieji.

6 pav. Respondentu gyvenama vieta ir jų atliekamu veiklų pasiskirstymas skaičiais

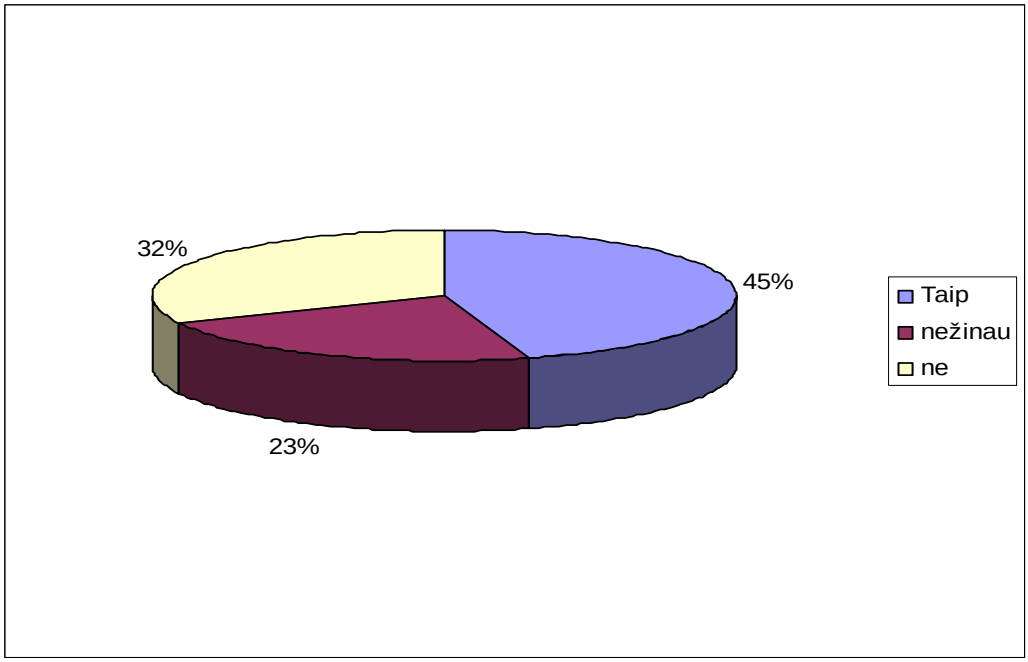
Sukryžminti rezultatai rodo , kad vidurinįjį, pagrindinį , aukštesnįjį ir spec. vidurinįjį išsilavinimą turintieji nurodo, kad tokie parkai reikalingi, o žemesnio išsilavinimo respondentai neturi nuomonės arba nurodo, kad nereikalingi. 18 % turinčių pradinio išsilavinimo parko gyventojų pritaria valstybinių parkų būtinumui. 66 % turinčių pagrindinį išsilavinimą taip pat yra už valstybinių parkų egzistavimą. Tai visiškai suprantama, nes didesnė dalis (38 %) visų parko gyventojų yra įgiję pagrindinį išsilavinimą. Apibendrinant galima teigti, kad visų išsilavinimų lygių parko gyventojų didesnė dalis pritaria valstybinių parkų buvimui Lietuvoje.

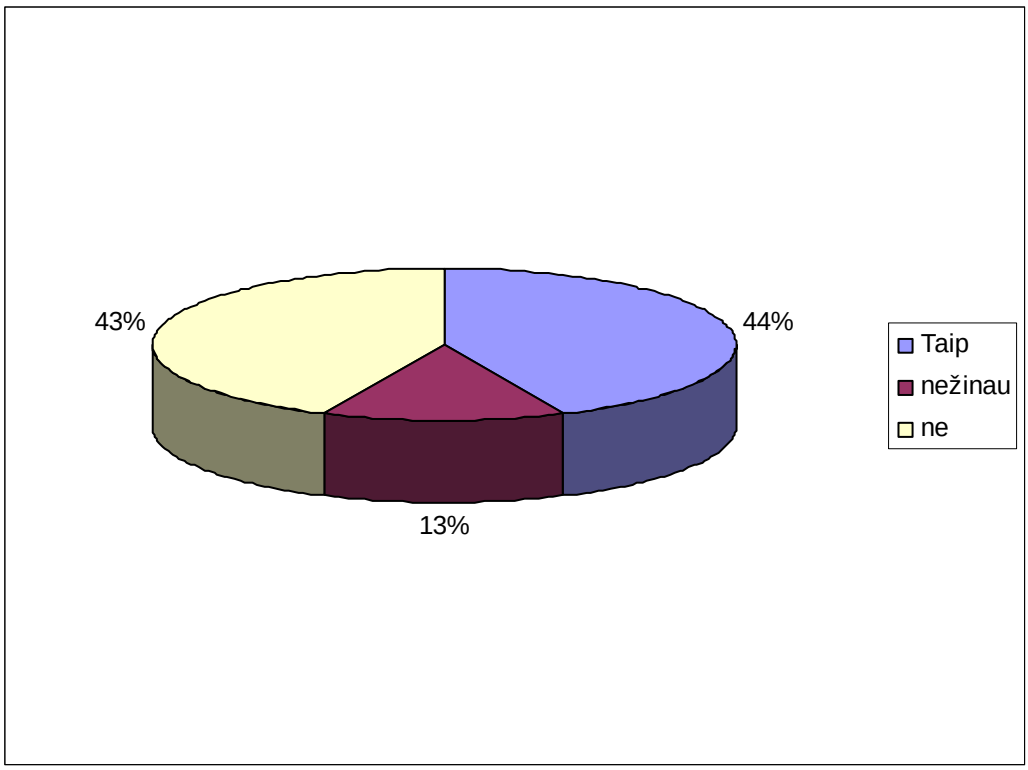
Ar reikalingi valstybiniai parkai Lietuvoje?

7 pav. Respondentų nuomonė dėl valstybinių parkų reikalingumo ir jų įgyto išsilavinimo pasiskirstymas skaičiais

Apklaustųjų nuomonė „Ar teisinga, kad valstybiniuose parkuose ribojama ūkinė veikla?“ atsakymai leidžia teigti, kad dauguma respondentų pritaria parkuose ribojamai ūkinei veiklai (45 %), 23 % respondentų neturi nuomonės ir 32% tam nepritaria (8 pav.).

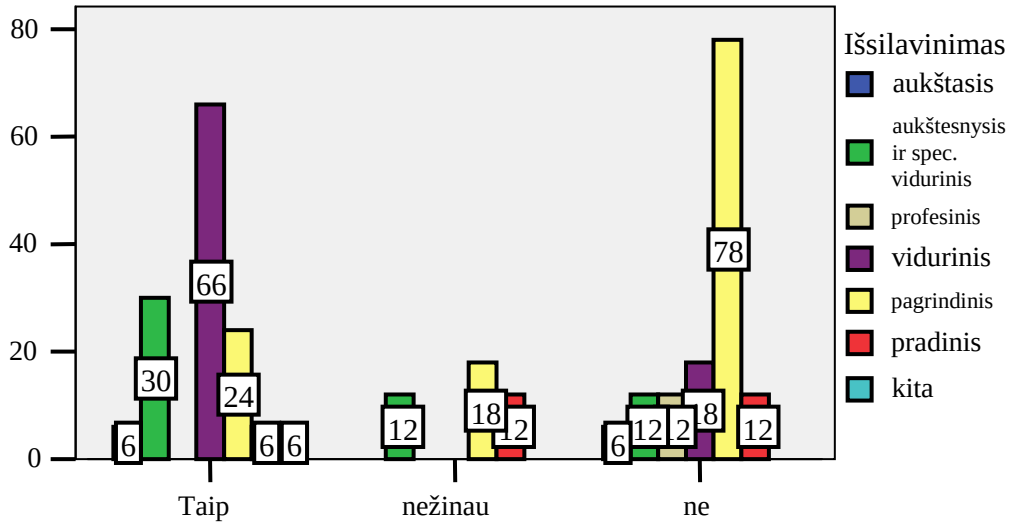
8 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą „Ar teisinga, kad valstybiniuose parkuose ribojama ūkinė veikla?“

9 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą „Ar pritariate, kad saugomose teritorijose ribojamas statinių dydis?“

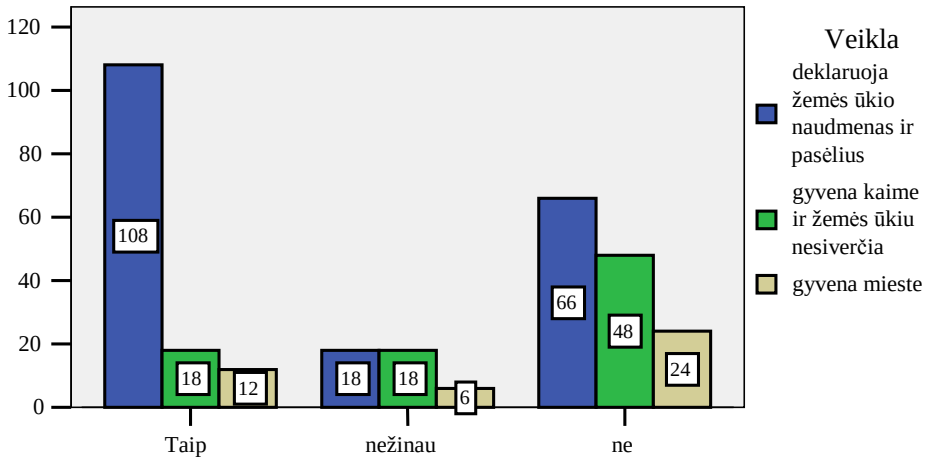
Iš 9 pav. matyti, kad 43 % respondentų nepritaria statybų ribojimams parko teritorijose, nors dauguma jų pritarė ūkinės veiklos ribojimui. Antra didesnė dalis parko gyventojų kurie sudaro 44% pritaria statinių dydžio ribojimams ir tai leidžia teigti kad jiems yra suprantama tradicinės architektūros reikšmė jų gyvenamoje aplinkoje.

Atlikus atsakymų į šį klausimą ir respondentų išsilavinimo koreliacinę analizę, gauti statistiškai patikimi esminiai ryšiai tarp kintamųjų ($r=0,4$; $p\leq0,05$). Išsilavinimas turėjo įtakos atsakymų pasirinkimui. Čia gana įdomiai atrodo 78 % neigiamų gyventojų atsakymų dėl statinių dydžio ribojimo valstybiniuose parkuose, turinčių pagrindinį išsilavinimą. Šį faktą sunkoka paaiškinti nes iš diagramos Nr. 5 matome, kad 66 % turinčių pagrindinį išsilavinimą pripažino valstybinių parkų būtinumą. Peršasi išvada jog pagrindinį išsilavinimą turintys piliečiai nevisiškai supranta saugomų teritorijų uždavinius kraštovaizdžio formavimo srityje ir mano, kad architektūriniai dalykai neturėtų būti kontroliuojami saugomų teritorijų direkcijų. Kaip matyti iš pateiktos diagramos, daugiausiai pritaria, kad būtų ribojamas statinių dydis, turintys vidurinį išsilavinimą, tam beveik visai nepritaria įgiję pagrindinį išsilavinimą.

10 pav. Respondentų nuomonė dėl statinių dydžių valstybiniuose parkuose ir jų įgyto išsilavinimo pasiskirstymas skaičiais

Paanalizavus respondentų atsakymus, ar pritariate, kad saugomose teritorijose ribojamas statinių dydis, paaiškėjo, kad atsakymų pasirinkimas priklausė nuo jų atliekamos veiklos (r=0, 3 p≤0,05), amžiaus (r=0, 3 p≤0,05), ir išsilavinimo (r=0, 24 p≤0,05).

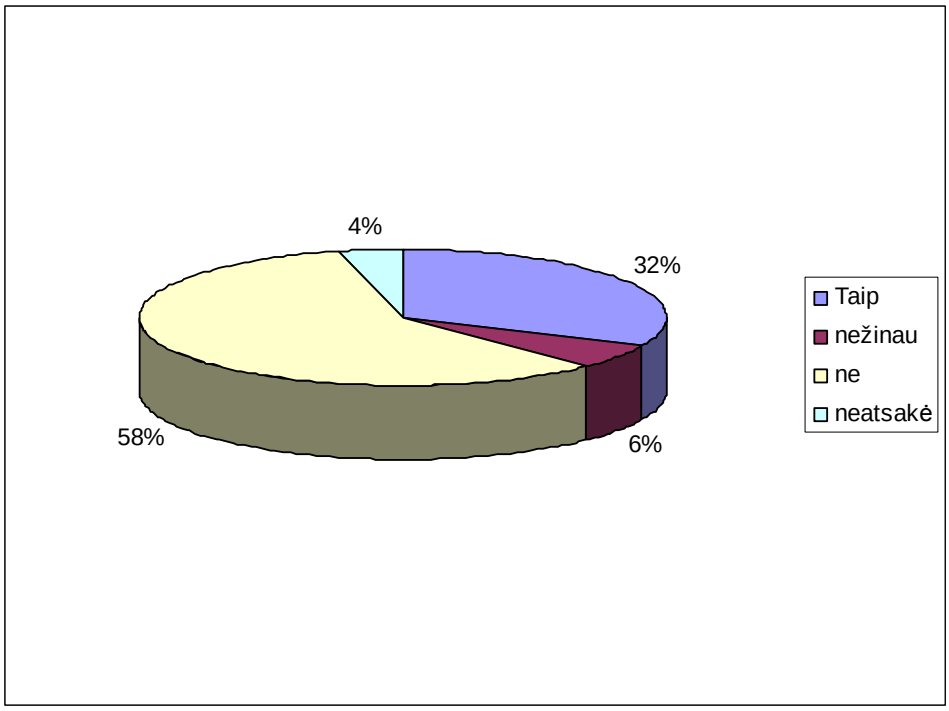
11 pav. Respondentų nuomonė dėl statinių dydžių valstybiniuose parkuose ir jų vykdomos veiklos pasiskirstymas skaičiais

6 lentelė duoda galimybę susidaryti vaizdą kaip į gana aktualų klausimą „Ar pritariate, kad saugomose teritorijose ribojamas statinių dydis?“ atsakymą lemia gyventojų amžius. Iš šios lentelės matyti, kad daugiausiai šiam teiginiui pritariančių ir mažiausiai jam nepritariančių tarp 41-50 metų respondentų. Galima daryti prielaidą, kad šios amžiaus grupės gyventojams mažiausiai iškyla problemų su statybomis ir jų veiklos planuose nenusimato labai didelio veiklos ir verslo plėtimo.

6. lentelė. Respondentų atsakymų dėl statinių dydžių ribojimo valstybiniuose parkuose pasiskirstymas pagal amžiaus grupes..

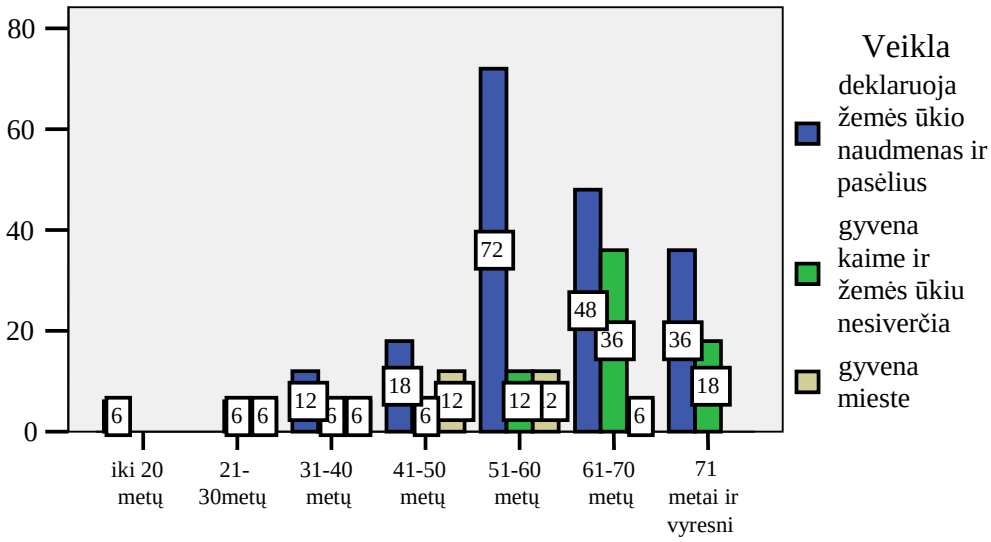
		Ar pritariate, kad saugomose teritorijose ribojamas statinių dydis?			Viso
		Taip	nežinau	ne	
Amžius	iki 20 metų	6	0	0	6
	21-30 metų	6	0	6	12
	31-40 metų	12	0	12	24
	41-50 metų	24	0	12	36
	51-60 metų	54	0	42	96
	61-70 metų	24	36	30	90
	71 metai ir vyresni	12	6	36	54
Viso		138	42	138	318

58 % apklaustųjų, atsakydami į klausimą, „Ar regioninio parko apribojimai Jums trukdo vykdyti ūkinę veiklą?“, atsakė, kad ne. Tik 32 % nurodė, kad taip (11 pav.). Tokius esančius diagramoje skaičius esu linkęs sieti su parko gyventojų vykdoma veikla. Vadovaujantis diagrama Nr. 3 matome , kad 72 % visų parke gyvenančių gyventojų yra nuo 51 iki 71 ir daugiau metų amžiaus. Tokio amžiaus žmonės gyvendami kaime daugiausia verčiasi tradiciniu žemės ūkiu. Tik labai maža dalis iš šios grupės parko gyventojų vykdo aktyvią gamybinę žemės ūkio veiklą . Kita dalis šios amžiaus grupės gyventojų gaudami senatvės pensijas žemdirbyste užsiima iš inercijos tik savo poreikių tenkinimui. Jų vykdomai žemės ūkio veiklai smulkiame ūkelyje saugomų teritorijų apribojimai beveik neturi jokios įtakos.

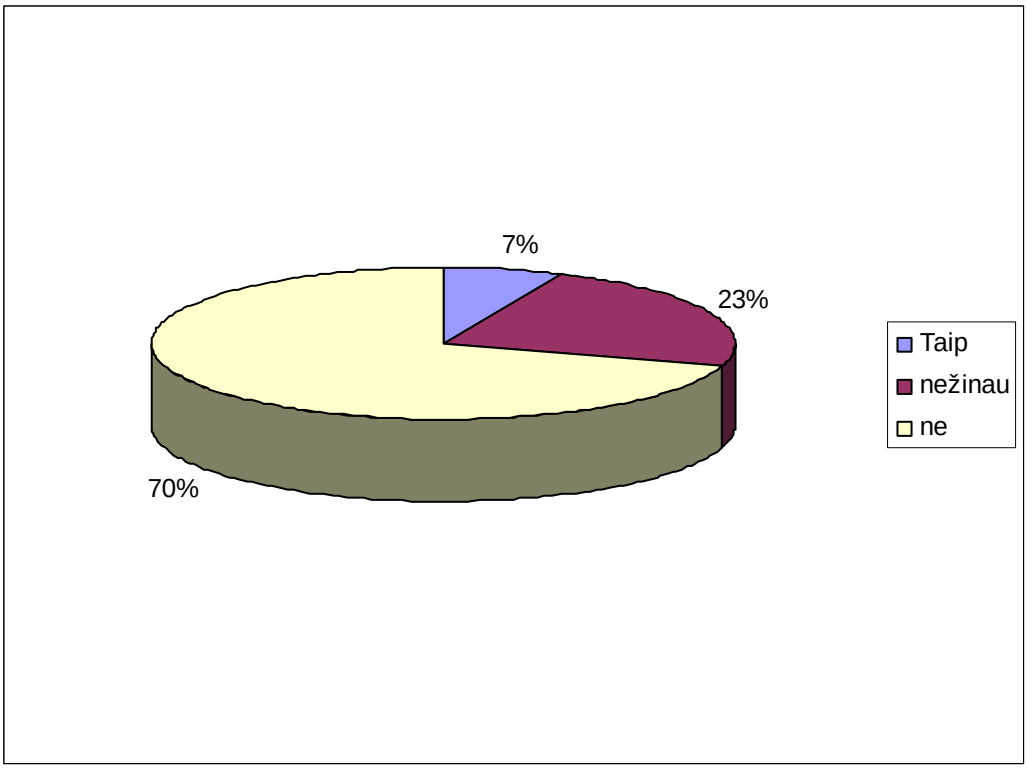
12 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą , „Ar regioninio parko apribojimai Jums trukdo vykdyti ūkinę veiklą?“

Atsakymas į šį klausimą gali būti susijęs su tuo, kad ne visi respondentai disponuoja žemės plotais parko teritorijose ir tai, kad didelė dalis respondentų jauno amžiaus,kurie neužsiima ūkine veikla.

13 pav. Respondentų vykdoma veikla ir jų amžiaus pasiskirstymas skaičiais

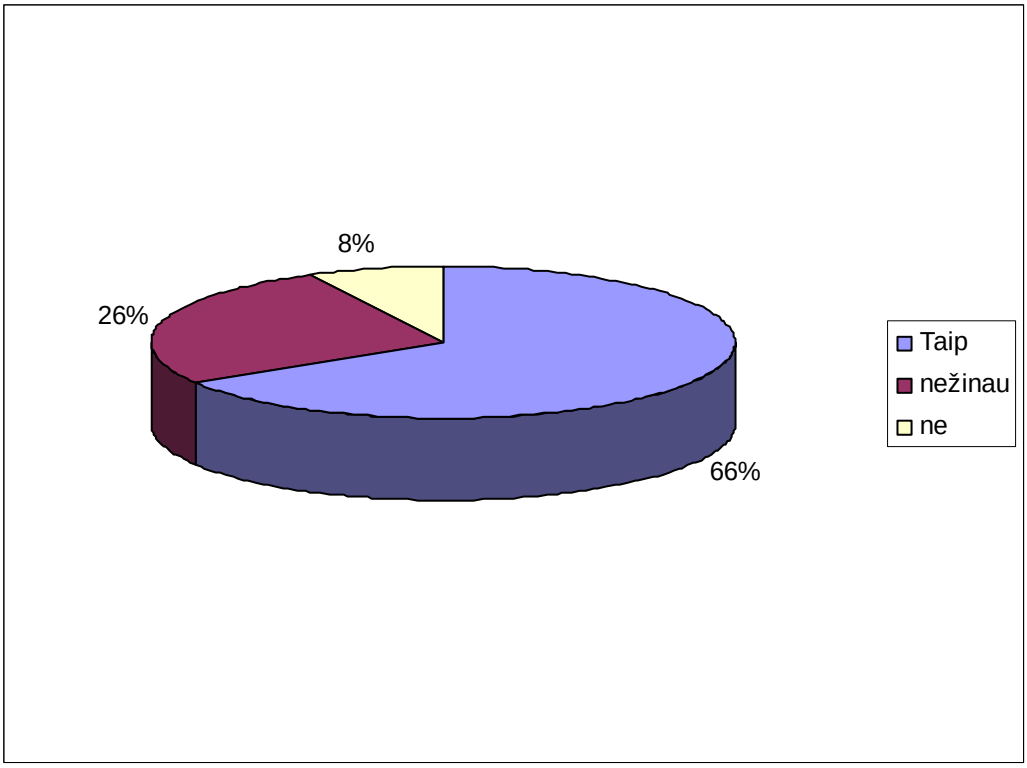
13 pav. matome , kad aktyviausi žemės ūkio veikloje yra parko gyventojai nuo 51 iki 71 metų. Jie deklaruoja žemės ūkio naudmenas ir pasėlius ir už tai gauna išmokas. Šiai veiklai saugomos teritorijos apribojimų beveik nenumato. Tarp jaunesnio amžiaus parko gyventojų deklaruojančių žemės ūkio naudmenas ir pasėlius yra žymiai mažiau ir tai reiškia, kad jie nesiorientuoja į žemės ūkį, o ieško alternatyvių verslų kaime, kurie kartais yra susiję su didesniais apribojimais. Kaimo turizmo verslą saugomoje teritorijoje daugiau reglamentuoja įvairūs parko dokumentai. Kaimo žmonių paplitusi nuomonė, kad parko teritorijoje nieko negalima daryti yra susijusi daugiausia su statybomis. Dar neteko girdėti nei vieno nusiskundimo, kad saugomos teritorijos apribojimai trukdo verstis žemės ūkio veikla.

14 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą „Ar pakankamos kompensacijos už ūkinės veiklos ribojimą saugomose teritorijose?“

14 pav. parodyta kaip pasiskirstė respondentų atsakymai į klausimą „Ar pakankamos kompensacijos už ūkinės veiklos ribojimą saugomose teritorijose?“ Absoliuti dauguma respondentų atsakė, kad kompensacijos yra per mažos (70 %), 23 % visų apklaustųjų nuomonės neturėjo ir tik 7 % visų atsakinėjusių į klausimus atsakė teigimai. Galima daryti išvadą, kad

neturintys nuomonės turi žemės sklypus kaime, bet ūkine veikla nesiverčia. Šie atsakymai labai tiksliai atspindi esamą padėtį, nes kompensacijų sistema dėl valstybės silpnos ekonominės būklės yra nesukurta.

15 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą „Ar saugomos teritorijos administracija turėtų imtis veiksmų, kad prieš užžėlimą būtų šienaujamos ar ganomos privačios pievos?“

15 pav. matome kaip vietiniai gyventojai įsivaizduoja biologinės įvairovės apsaugą valstybiniuose parkuose. 66 % respondentų norėtų, kad saugomos teritorijos administracija arba kitaip sakant valstybė imtų rūpintis privačiomis pievomis, kad jos nevirstų krūmynais. Tai labai susišaukia su 14 pav., kur teigiama, kad valstybės parama yra nepakankama prieš keliamus įvairius saugomų teritorijų apribojimus. 26 % neturi savo nuomonės ir tik 8 % atsako neigiamai.

TYRIMO IŠVADA

Tyrime iškelta nulinė hipotezė, kad gyventojai pritaria jog Anykščių regioniniame parke yra nustatyti per daug dideli apribojimai žemės naudojimui **nepasitvirtino.** Tai leidžia teigti atsakymai įklausimus kur didesnė dalis pritaria parkų reikalingumui, veiklos ir statinių ribojimui, 58 % respondentų teigia, kad saugomos teritorijos režimas netrukdo vykdyti ūkinę veiklą. Dauguma apklaustųjų (70 %) pripažįsta, kad valstybė tinkamai nesirūpina piliečiais, kuriems ji pati iškelia veiklos saugomoje teritorijoje ribojimus.

IŠVADOS

1. Privalumai

1.1. Parko tvarkymo planas sudaro galimybę kompleksiškai vystyti visą parko teritoriją – išsaugoti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektus, išsaugoti ir gausinti nykstančių rūšių buveines ir augavietes, vystyti ūkinę veiklą nepažeidžiant saugomos teritorijos interesų. Tvarkymo planas yra juridinis pagrindas visai veiklai veiklai parke reguliuoti.

1.2. Tvarkymo planas įneša daugiau aiškumo direkcijoms rengiant projektavimo, planavimo sąlygas.

1.3. Rengiant rajono bendrąjį planą pagrindiniai parko tvarkymo plano sprendiniai perkeliami į jį , tuo supaprastinant darbą.

1.4. Tvarkymo planas suteikia galimybę keisti žemės paskirtį, arba leidžia geriau reguliuoti jos nustatymą probleminėse arealuose.

1.5. Direkcijos gauna papildomus svarius argumentus derantis su savivaldybėmis, užkertant kelia nepamatuotai, neprotingai urbanizacijai ir kitai veiklai.

1.6. Tvarkymo plano tekstinėje dalyje yra atliktas parko teritorijos mokslinis vertinimas ir nubrėžtos tolesnės parko teritorijos vystymo kryptys.

1.7. Tvarkymo planas tampa pagrindu visam direkcijos veiklos strateginiam planavimui.

1.8. Parengtas tvarkymo planas parko teritorijoje subalansavo turizmo išteklių naudojimą – tai yra labai svarbu siekiant išsaugoti esamą kraštovaizdį.

1.9. Tvarkymo plano sprendiniais buvo sumažinta ūkinių miškų valstybinių parkų teritorijose, tuo daugiau ribojant miškų kirtimus.

1.10. Šis dokumentas numatė įvairių parko funkcinių zonų tvarkymo priemonės.

2. Trūkumai

2.1. Dabartinė planavimo valstybinių parkų planavimo sistema numato paruošti du planus – valstybinio parko ir jo zonų bei buferinių apsaugos zonų ribų planas ir valstybinio parko tvarkymo planas. Taip paruošiami du dokumentai. Zonų ribų planą tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė, o tvarkymo planą tvirtina Aplinkos ministras. Numatyta sistema yra pakankamai sudėtinga, ilgas derinimo ir patvirtinimo laikotarpis. Manyčiau paprastesnė buvo ankstesnė sistema , kai buvo rengiama planavimo schema. Visas procesas vykdavo operatyviau.

2.2. Nelabai aiškus tvarkymo zonų reglamentavimas. Nevisiškai aiškus atskirų teritorijų priskyrimas vienai ar kitai zonai. Per daug sudėtinga planavimo metodika . Zonų yra numatyta labai daug ir tai daro planą sudėtingą.
2.3. Per ilgas laikas nuo projekto paruošimo iki tvarkymo plano patvirtinimo.
2.4. Tvarkymo planas neišsprendė sodybų statybos klausimų. Reikėtų, kad tokio lygio dokumentas detaliai išnagrinėtų visus sklypus parko teritorijoje ir būtų kraštovaizdžio išsaugojimo aspektu konkrečiai numatytos teritorijos arba sklypai kur statyba galima, o kur ne. Šio plano rengimo metu buvo numatytos teritorijos prie Anykščių miesto ir dar kelių kaimelių kur plečiama gyvenamųjų mamų ir sodybų statyba. Likusiai teritorijai galiojo principas – jeigu sklypo savininkas rašė prašymą, tai buvo svarstoma ar jo turimoje žemėje statybos galimos. Jeigu tokio prašymo nebuvo statybų problema tokiose teritorijose nebuvo nagrinėjama.
2.5. Apie tvarkymo planų rengimą informacijos pateikimas gyventojams neužtikrina, kad visi suinteresuoti parko gyventojai apie tai sužinotų.
2.6. Tvarkymo planai rengiami skubotai. Dauguma parkų turi nepakankamai mokslinių teritorijos tyrimų. Neturint pilnų duomenų kuo vertinga teritorija sunku tikėtis, kad tvarkymo planas pilnai atspindės reikalingą apsaugos ir tvarkymo režimą.
2.7. Sudėtingos procedūros stabdo tvarkymo plano priėmimą ir tuo pačiu teritorijos socialinį - ekonominį vystymą.
2.8. Nenumatoma operatyvinio planavimo galimybė. Direkcijos tampa planavimo dokumentų įkaitais. Teisiniuose dokumentuose tvarkymo planai galiojimo terminas nenumatytas. Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos nuomone, saugomos teritorijos parengtais ir patvirtintais tvarkymo planais vadovausis 10 – 15 metų.
2.9. Nepakankamai detalūs tvarkymo zonų reglamentai. Parkų direkcijoms būtų lengviau dirbti esant labiau detalizuotiems atskirų zonų reglamentams.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

Siūlomos priemonės turinčios pagerinti valstybinių parkų specialiųjų planų rengimo procesą:

1. Projektuotojai turi turėti pakankamai laiko situacijos analizei (planavimo procesas turėtų vykti bent 1,5 metų).Dabartinis planavimo procesas vyko gana greitai. Viena projektuotojų grupė rengė iškart penkių regioninių parkų planus. Gerai įsigilinti ir išnagrinėti problemas fiziškai nebuvo pakankamai laiko.Prieš tai reikėtų skirti lėšų ir atlikti trūkstamus atskirų parko teritorijų mokslinius tyrimus (tuose parkuose kur jų nėra atlikta pakankamai.) ir jų pagrindu numatyti tvarkymo priemones.
2. Rengiant tvarkymo planą reikėtų detaliau apspręsti rekreacinių urbanizuojamų zonų tvarkymą, tuo palengvinant direkcijos vykdomas tvarkymo priemones ir priimant sprendimus.
3. Paruoštą parko tvarkymo plano sprendinių kokybę ir pagrindimą turėtų įvertinti nepriklausoma ekspertizė.
4. Turėtų būti numatyta galimybė lengviau koreguoti tvarkymo planus. Valstybinėje saugomų teritorijų tarnyboje reikėtų įkurti atskirą planavimo skyrių, kuris peržiūrėtų ir pasikeitus situacijai galėtų koreguoti tvarkymo planus ar atskiras jų dalis. Būtų gerai plano organizatoriaus dalį funkcijų atiduoti pačioms direkcijoms. Vietoje geriausiai jaučiama kada reikia tvarkymo plano korekcijos arba papildymo.
5. Tvarkymo planų sprendiniai greitai pasensta, reikalingas periodinis peržiūrėjimas. Tvarkymo planai turėtų būti rengiami, koreguojami, pildomi kas 5 metai.

SANTRAUKA

ŽEMĖS NAUDOJIMO REGLAMENTAVIMAS RENGIANT VALSTYBINIŲ PARKŲ TVARKYMO PLANUS

(ANYKŠČIŲ REGIONINIO PARKO PAVYZDŽIU)

Raktiniai žodžiai: valstybinis parkas, tvarkymo planas, žemės naudojimas, apsauga.

Magistriniame darbe nagrinėjamas žemės naudojimo reglamentavimas rengiant valstybinių parkų tvarkymo planus. Tvarkymo planų rengimo metodika valstybiniams parkams, biosferos rezervatams ir draustiniams yra patvirtinta Aplinkos ministro įsakymu, todėl žemės naudojimo reglamentavimas buvo nagrinėjamas Anykščių regioninio parko pavyzdžiu. Tvarkymo planai – specialiojo teritorijų planavimo dokumentai rengiami saugomų teritorijų apsaugą ir naudojimą reguliuojančioms kraštovaizdžio tvarkymo zonoms bei jų reglamentams nustatyti, apsaugos ir tvarkymo kryptims bei priemonėms, o taip pat ir kraštovaizdžio formavimo, rekreacinės infrastruktūros kūrimo, numatyti.

Parko teritorijoje kraštovaizdžio tvarkymo zonos sudaro kraštotvarkinių kategorijų sistemą, skirstomą į konservacinės paskirties žemę (152,9 ha), miškų ūkio paskirties žemę (6020,2 ha), žemės ūkio paskirties žemę (6726,8 ha), gyvenamosios paskirties žemę (1056 ha), rekreacinės paskirties žemę (327,9 ha), vandens ūkio paskirties žemę (1144,4 ha). Tvarkymo plane išnagrinėta galima veikla kiekvienoje iš šių zonų, nubrėžtos jų apsaugos ir tvarkymo kryptys, numatytas tolesnis parko teritorijos vystymas.

Pagrindinis tvarkymo plane keliamas uždavinys išsaugoti ir pritaikyti lankymui saugomą teritoriją, nes visa saugomų teritorijų sistema sukurta tam, kad ateities kartoms būtų išsaugotas dabar mūsų turimos gamtos ir kultūros paveldo vertybės.

SUMMARY

THE REGULATION OF LAND USING BY MAKING THE REGULATIVE DRAFTS OF NATIONAL PARKS

(BY ANYKSCIAI REGIONAL PARK)

Keywords: the National park, regulative draft, land using, protection.

There is analysed the regulation of land using by preparing the regulative drafts of National parks in the master work. The methodology of regulative drafts for national parks, biosphere reserves and conservation areas is sealed by the order of Environmental minister. Consequently, the regulation of land using was analysed by Anyksciai regional park example.

The regulative drafts – there are the papers of special planning areas. They are prepared in case to evaluate landscape regulative areas and their regulations, trends and mediums of protection and regulation, and also to provide landscape formation and development of recreation facility.

The landscape regulative areas compose region regulation category system in park territory. This system is devided into conservation land (152,9 ha), forestry land (6020,2 ha), agriculture land (6726,8 ha), locality land (1056 ha), recreation land (327,9 ha) and water economy land (1144,4 ha).

There are analysed possible activity in each area, defined their protection and regulation trends, supposed further park area development in the regulation draft.

The main task of regulation draft is to conserve and apply protected area for visiting.

Because all protected areas system is created to save our nature and cultural heritage for muture generations.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymas Valstybės žinios, 2001, Nr. 108-3902.
3. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 96-1872.
4. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. Valstybės žinios, 1992, Nr. 5-75.
5. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 34-620.
6. Lietuvos Respublikos teritorinio planavimo įstatymas. Valstybės žinios, 1995, Nr. 107-2391.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl regioninių parkų ir draustinių įsteigimo“ Valstybės žinios, 1994, Nr. 34-620.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „ Dėl Regioninių parkų bendrųjų nuostatų patvirtinimo ir šių parkų planavimo dokumentų rengimo tvarkos“. Valstybės žinios, 1994, Nr. 81-1527.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl gamtinių rezervatų ir valstybinių parkų apsaugos zonų bendrųjų nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 1995, Nr. 72-1698.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“ Valstybės žinios, 1992, Nr. 22-652.
11. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas „Dėl Anykščių regioninio parko nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 1999, Nr. 108-3143.
12. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas „Dėl Anykščių, Biržų, Krekenavos, Pavilnių, Sirvetos, Verkių regioninių parkų ir jų zonų ribų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 1998, Nr. 110-3035.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas 2000 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. 311 „Dėl gamtos paminklų paskelbimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 24-621.
14. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 20 d. įsakymas Nr. 652 „Dėl valstybės saugomų gamtos paveldo objektų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2005, Nr. 71-2566.
15. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. liepos 1 d. įsakymas Nr. D1-363 „Dėl Aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 21 d.įsakymo Nr. 656“ Dėl Valstybinių parkų, biosferos rezervatų ir draustinių tvarkymo planų rengimo taisyklių patvirtinimo**“** pakeitimo //Valstybės žinios. 2003, Nr. 4- 150.

16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. 276 „Dėl bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo“ “// Valstybės žinios. 2004, Nr. 41- 1335.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas Nr. 996 „ Dėl saugomų teritorijų tipinių apsaugos reglamentų patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 131- 4704
18. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugpjūčio 10 d. įsakymas Nr.410 „Dėl Anykščių regioninio parko apsaugos reglamento patvirtinimo“ //Valstybės žinios. 2002, Nr. 86- 3709;
19. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 22 d. įsakymas Nr.D1-255 „Dėl Planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms "Natura 2000" teritorijoms reikšmingumo nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo // Valstybės žinios, 2006, Nr. 61-2214;
20. Europos Gamtos Konferencija (European Nature Conference) 2005m. Mūsų kraštovaizdžiai: erdvė gamtai, galimybės žmonėms. 2005m. rugsėjo 23 d. Apeldoorn, Niderlandai.
21. Lietuvos kraštovaizdžio vertė ir savastis. Iš Respublikinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, 2000.
22. Aleknavičius P. Žemės teisė. UAB „Judex“. Kaunas, 2007.
23. Anderson L., Kriukelis R. Kertinių miško buveinių inventorizacija Lietuvoje. Vilnius.
24. Anykščių miškų urėdijos ūkinių priemonių planas. Miškotvarka 1997.Vilnius :Miškų ir saugomų teritorijų departamentas prie Aplinkos ministerijos. 1997.
25. Anykščių regioninio parko ir jo zonų bei buferinės apsaugos zonos ribų planas. Vilnius : VšĮ Gamtos paveldo fondas. 2007.
26. Anykščių regioninio parko tvarkymo planas. Vilnius : VšĮ Gamtos paveldo fondas. 2007.
27. Basalykas A. Lietuvos TSR fizinė geografija. Vilnius: Mintis. 1965. T2.
28. Baškytė R., Bezaras V., Kavaliauskas P. ir kt. Lietuvos saugomos teritorijos. Vilnius : Lututė, 2006.
29. Bučas J. Kraštotvarkos pagrindai. Kaunas : Technologija, 1993.
30. Bučas J. Lietuvos kraštovaizdžio saugotinų kultūros vertybių sistemos formavimo ir apsaugos metodologiniai pagrindai. Kaunas, 1993.
31. Bučas J. Nacionalinių ir regioninių parkų samprata ir paskirtis. Iš: Voruta. Kaunas, Nr. 28, 1995.
32. Burinskienė M. Miestotvarka. Vilnius: VGTU Technika, 2003.
33. Ėringis K. Kraštovaizdžio paveldas ir aktualijos. Iš: Liaudies kultūra. Vilnius, Nr.1, 1999.

34. Grecevičius P. Kraštovaizdžio planavimo strategija Lietuvos kaimo ūkinės veiklos tarptautinės integracijos procese. // Tiltai Nr. Klaipėda, 2001.
35. Grecevičius P.**.** Kraštovaizdžio identiteto plėtros strategija Lietuvos saugomose teritorijose. // Pranešimas seminare “10 metų Žemaitijos nacionaliniam parkui”. Plateliai, 2001.
36. Gudavičius H. Lietuvos draustiniai. Kaunas. 1989.
37. Isokas G. Lietuvos gamtos paminklai. Vilnius. 1995.
38. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: UAB „Judex“. 2002.
39. Kavaliauskas P. Metodologiniai kraštotvarkos pagrindai: habilitacinis geografijos mokslo darbas. Vilnius. 1992.
40. Kavaliauskas P. Kultūros paveldo apsauga integruotoje kraštotvarkoje. Iš: Geografija. Vilnius, Nr. 35(1), 1999.
41. Lietuvos durpynų kadastras. Vilnius, 1995. T 2 - 3
42. Lietuvos ežerų sąrašas su morfometriniais duomenimis.Vilnius: VŪPI, 1964
43. Lietuvos TSR upių kadastras. Vilnius. 1962. T. 3.
44. Lietuvos piliakalniai. Atlasas. Vilnius. 2004. T. 1.
45. Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų sąrašas. Vilnius: Lietuvos kultūros paveldo mokslinis centras, 1993.T. 1 – 2.
46. Miškų išdėstymo žemėtvarkos schema. Utenos apskritis, Anykščių rajonas. Vilnius: Valstybinis žemėtvarkos institutas, 2005.
47. Tvenkinių katalogas. Kaunas :Aplinkos ministerija, Hidrografinio tinklo tarnyba, 1998.

46. Apeldoorn kreipimasis //http://www.google.lt/search?hl=lt&q=Apeldoorn&btnG=Google+Paie%C5%A1ka&meta=lr%3Dlang_lt; prisijungimo laikas 2007-11- 18 .
47. Kertinės miško buveinės //http://www.lvmi.lt/vmi/index.php?option=content&task=view&id=89&catid=76&Itemid=95; prisijungimo laikas 2007-11- 18 .
48. Apie NATURA 2000 //http://www.am.lt/natura2000/apie.php; prisijungimo laikas 2007-11- 18 .
49. Europos sąjungos Struktūrinių fondų parama// http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/161; prisijungimo laikas 2007-11- 18.
50. Apie parką// http://www.anyksciuparkas.lt/?id=1; prisijungimo laikas 2007-11- 18.

PRIEDAI

1 priedas. Anykščių regioninio parko pelkės (pagal: Lietuvos durpynų kadastras. Lietuvoe Respublikos Aplinkos apsaugosministreija. Kraštotvarkos departamentas. Vilnius. 1995).

Pelkė	*Padėtis regioniniame parke*	*Plotas, ha* *bendras/pramoninis*	*Storis,m* *max/vid.*	*Durpių ištekliai* *Geolog./naudingi tūkst. m3* *Balansin./nebalans. tūkst. t*	*Pelkės tipas*	*Pelkės forma, augalija, naudojimas*	*Podurpiniai sluoksniai,* *nusausinimo sąlygos*
19. PAVARIŲ Variaus baseine	5 km į š. nuo Anykščių, 5 km į p.r. nuo Andrioniškio	14/12	2,0/1,00	120/ /18	Aukštapelkė	Ovali Miškas	Nenusausinta
31. BURBIŠKIO Anykštos slėnyje	7 km į p.r. nuo Anykščių, 10,5 km į š.v. nuo Skiemonių	5/4	3,8/2,23	88/ /16	Žemapelkė	Elipsės formos Sukultūrinta	
42. KLYKŪNŲ Anykštos slėnyje	9,5 km į p.r. nuo Anykščių, 10 km į v. Leliūnų	8/7	12,5/8,8	607/ /110	Žemapelkė	Netaisyklinga, vingiuotais pakraščiais Plynraistis	Apsausintas
43. UŽUOŽERIŲ Limenės slėnyje	5 km į p.v. nuo Anykščių, 5 km į p.r. nuo Dabužių	25/21	5,9/2,65	551/551 /118	Žemapelkė	Pailga, š.r.-p.v. krypties 6Jd4B+E	Sapropelio 7 ha, 3,5/1,7 m, 117 tūkst. m3; smėlis Apsausintas
66. BLIUVONIŲ Virintos baseine	7 km į p.v. nuo Anykščių, 4,5 km į š. nuo Kurklių	42/34	6,5/2,52	857/857 /194	Žemapelkė	Pailga, š.v.-p.r. krypties Sukultūrinta	Centre ir p. – sapropelio iki 2,3 m; smėlis, molis. Apsausintas
74. PRŪSELIŲ Šventosios slėnyje	13 km į p.v. nuo Anykščiuų, 3 km į š.r. nuo Kavarsko	1/0,86	8,7/5,5	47/ /8	Tarpinio tipo	Apvalus Raistas	
78. SLIŽIŲ Virintos baseine	9,5 km į p.v. nuo Anykščių, 5 km į š. nuo Kurklių	1,3/1,2	6,7/3,8 -	46/ 7	Aukštapelkė	Pailgas, š.v. – p.r. krypties Plynraistis	

2 priedas. Anykščių regioninio parko ežerai (pagal: Lietuvos ežerų sąrašas su morfometriniais duomenimis .Vilnius. 1964; Geologijos ir geografijos instituto batimetriškai tirtų ežerų duomenų bazę).

Ežeras	*Ežero kadastro nr.*	*Ežero kodas*	*Baseinas*	*Altitudė m*	*Max gylis m*	*Vid. gylis m*	*Max ilgis, km*	*Max plotis km*	*Plotas ha*	*Plotas valstybinės reikšmės ežerų sąraše, ha*	*Tūris, tūkst., m^3*	*Baseino plotas, km^2*	*Salos*			*Krantinės ilgis, m*	*Svarbiausieji ežero*	
													Skaičius	*Plotas, ha*	*Salingumas%*		*Intakai*	*Ištakai*
Mušėjus	30/41	12231562	Šventosios	124,20	12,90	4,10	2,15	0,65	91,0	90,7	3150,6	82,7	-	-	-	7,80	Urvena, Smulkė, Laimutis	1 bv.
Dusynas	30/39	12231560	Šventosios	124,40	12,30	4,80	0,82	0,18	18,0	17,2	860,0	84,3	-	-	-	2,60	1 bv. D-1	1 bv.
Rubikių	30/30	12241553	Šventosios	124,40	16,10	5,70	5,22	3,40	944,0	939,7	53919,8	110,8	13	11,19	1,2	24,00/7,85	Kriokšlis, Šilaupis, Liudė, Protakaiš Dusyno ež.	Anykšta
Liminas	30/40	12231561	Šventosios	124,30	5,00	2,30	0,12	0,12	1,0	-	22,8	83,6	-	-	-	0,45	Urvena	1 bv.
Būdragaidis	30/37	12231571	Šventosios	70,4	-	-	0,33	0,17	4,8	-	-	-	-	-	-	0,90	-	1 bv.
Gudelių ež.	30/45	12231650	Virintos	85,9	-	-	0,21	0,12	2,1	-	-	-	-	-	-	0,55	-	1 bv.
Pavirinčių ež.	30/46	12231651	Virintos	85,4	-	-	0,16	0,12	1,7	-	-	-	-	-	-	0,42	-	1 bv.
Pavirinčių ež.	30/47	12231652	Virintos	86,0	-	-	0,38	0,19	5,4	-	-	-	-	-	-	0,85	-	-
Ilgis	30/28	12231570	Limenės	70,9	-	-	0,60	0,26	10,0	-	-	-	-	-	-	1,38	Tėkmė	Tėkmė

3 priedas. Anykščių regioninio parko upės (pagal: Gailiušis B., Jablonskis J., Kovalenkovienė M. (2001). Lietuvos upės. Hidrografija ir nuotėkis, Kaunas.; Lietuvos TSR upių kadastras, III dalis (1962), Vilnius.)

Atstumas nuo žiočių, km	*Įtekėjimo krantas*	*Intako pavadinimas*	*Ilgis, km*	*Baseino plotas, km²*			*Ploto prieaugis tarp intakų, km²*	*Vid. nuolydis*	*Debitas m³/s*
				iki intako	*intako*	*su intaku*			
Neries baseinas									
44,5	d	Šventoji	246,0	17501,6	6888,8	24390,4	1,7	0,0004	34,6
Šventosios baseinas									
96,9	d	Latava[2]	9,7	3289,2	19,4	3308,7	0,7		
96,1	d	Biebė	3,7	3309,4	7,9	3317,3	8,8		
92,0	k	Varius	17,0	3326,1	37,6	3363,7	3,5		
89,9	d	Š-6	4,1	3367,2	2,7	3369,9	0,1		
89,7	k	Elmė	17,4	3370,0	45,1	3415,1	4,1		
87,7	k	Anykšta	13,8	3419,2	144,9	3564,1	1,6	0,005	1,14
87,2	d	Š-4	3,8	3565,7	4,4	3570,1	1,9		
86,4	-	Anykščių h.s.	-	3572,0	-	3572,0	0,0		
86,3	k	Šaltupys	5,3	3572,0	8,9	3580,9	12,5		
83,2	k	Šlavė	3,3	3593,4	7,2	3600,6	3,7		
80,7	k	Š-1	3,1	3604,3	3,3	3607,6	1,6		
78,7	d	Limenė	9,7	3609,2	36,7	3645,9	6,1		
75,6	d	Susiena	15,8	3652,0	39,0	3691,0	0,1		
75,2	k	Virinta	59,1	3691,1	566,3	4257,4	14,3	0,001	4,52
67,5	k	Judinys	11,3	4271,7	38,9	4310,6	0,0		
Elmė (Šventosios bas.)									
2,5	k	Kiaulupis	3,9	36,3	4,7	41,0	4,1		
0,0		Elmės žiotys		45,1					
Anykšta (Šventosios bas.)									
13,8	-	Versmės-Rubikių ež.	-	121,5	-	121,5	10,6		
6,0	k	A-1	4,7	132,1	6,7	138,8	6,1		

[2] Latava nuo versmių iki 2,1 km reguliuota.

0,0		Anykštos žiotys		144,9					
Limenė[3] (Šventosios bas.)									
1,3	k	Pailgė	8,6	15,8	19,3	35,1	1,6		
0,0		Limenės žiotys		36,7					
Pailgė[4] (Limenės bas.)									
2,7	-	Ilgio ež. pradžia	-	15,8	-	15,8	1,0		
2,1	-	Ilgio ež. pabaiga	-	16,8	-	16,8	2,5		
0,0		Pailgės žiotys		19,3					
Susiena[5] (Šventosios bas.)									
9,8	-	-	-	18,0	-	18,0	9,8		
6,0	-	-	-	27,8	-	27,8	11,2		
0,0		Susienos žiotys		39,0					
Virinta (Šventosios bas.)									
7,7	-	Viliaudiškio h.s.	-	534,7	-	534,7	10,8		
4,3	d	Vaja	4,2	545,5	17,4	562,9	3,4		
0,0		Virintos žiotys		566,3					
Vaja[6] (Virintos bas.)									
2,0	k	V-3	3,7	4,5	7,9	12,4	0,2		
1,8	k	V-1[7]	4,5	12,6	3,5	16,1	1,3		
0,0		Vajos žiotys		17,4					
Judinys[8]									

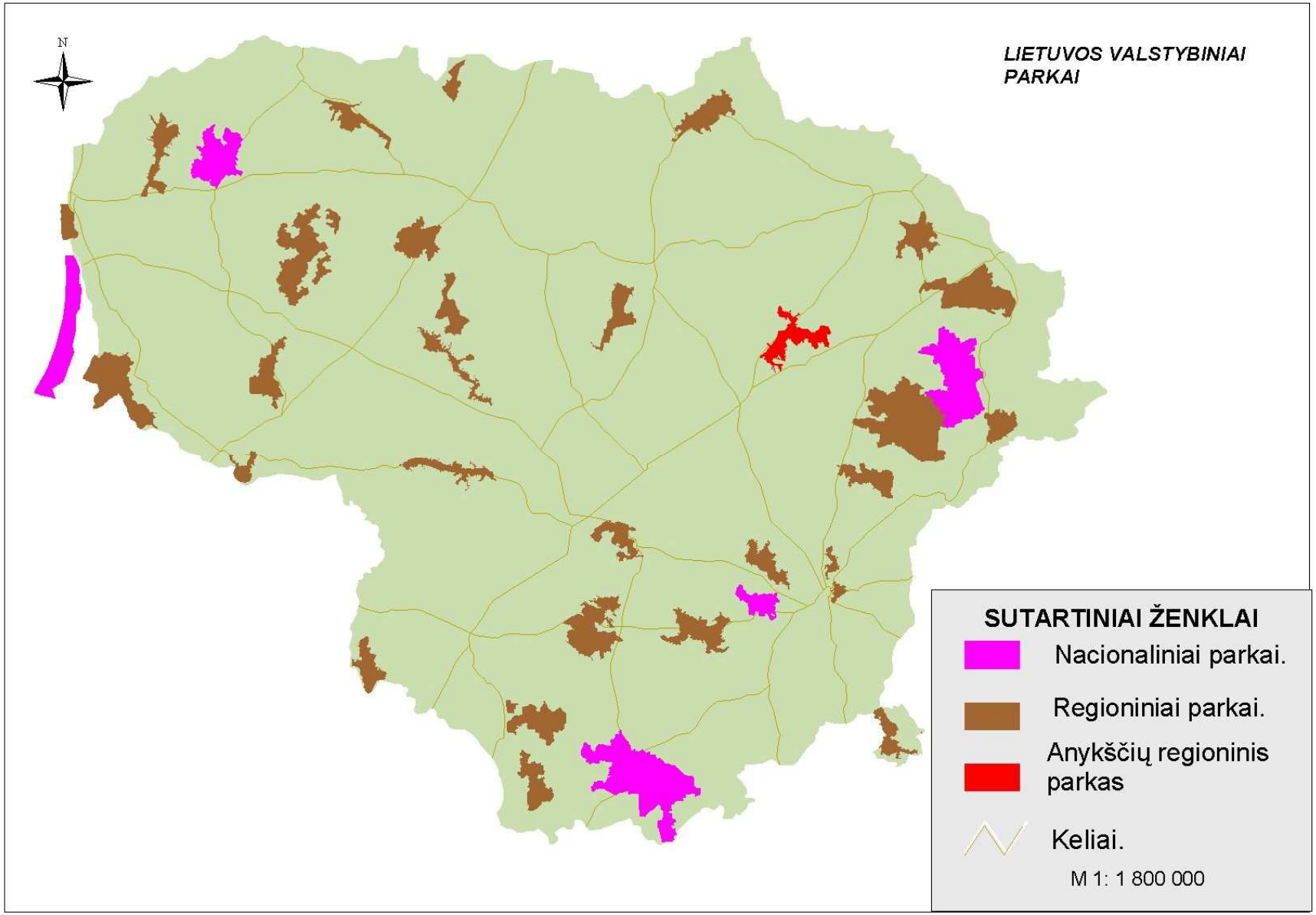
[3] Limenė nuo versmių iki 1,9 km reguliuota.
[4] Pailgė aukščiau Ilgio ež. vadinama Tėkme, o pats aukštupys – Palminiu.
[5] Susiena nuo versmių iki 3,2 km reguliuota.
[6] Vaja nuo 3,5 iki 0,5 km reguliuota.
[7] V-1 nuo 1,9 km iki žiočių reguliuotas.
[8] Judinys nuo 8,2 iki 1,0 km reguliuotas.

10,6	-	-	-	8,1	-	8,1	11,4		
6,0	k	Duoba	4,1	19,5	9,0	28,5	10,4		
Rubikių ež. (Anykštos bas.)									
		Kriokšlis	3,6	-	4,7				
		Liudė	3,2	-	4,6				
		Protaka iš Dusyno ež.	0,1	-	84,3				
Dusyno ež. (Rubikių ež. bas.)									
		D-1	0,6	-	83,6				
D-1 (Dusyno ež. bas.)									
0,6	-	Versmės – Mušėjaus ež.	-	82,7	-	82,7	0,9		
0,0		D-1 žiotys		83,6					
Mūšėjaus ež. (D-1 bas.)									
		Urvena	4,9	-	7,5				
		Laimutis	5,0	-	69,4				

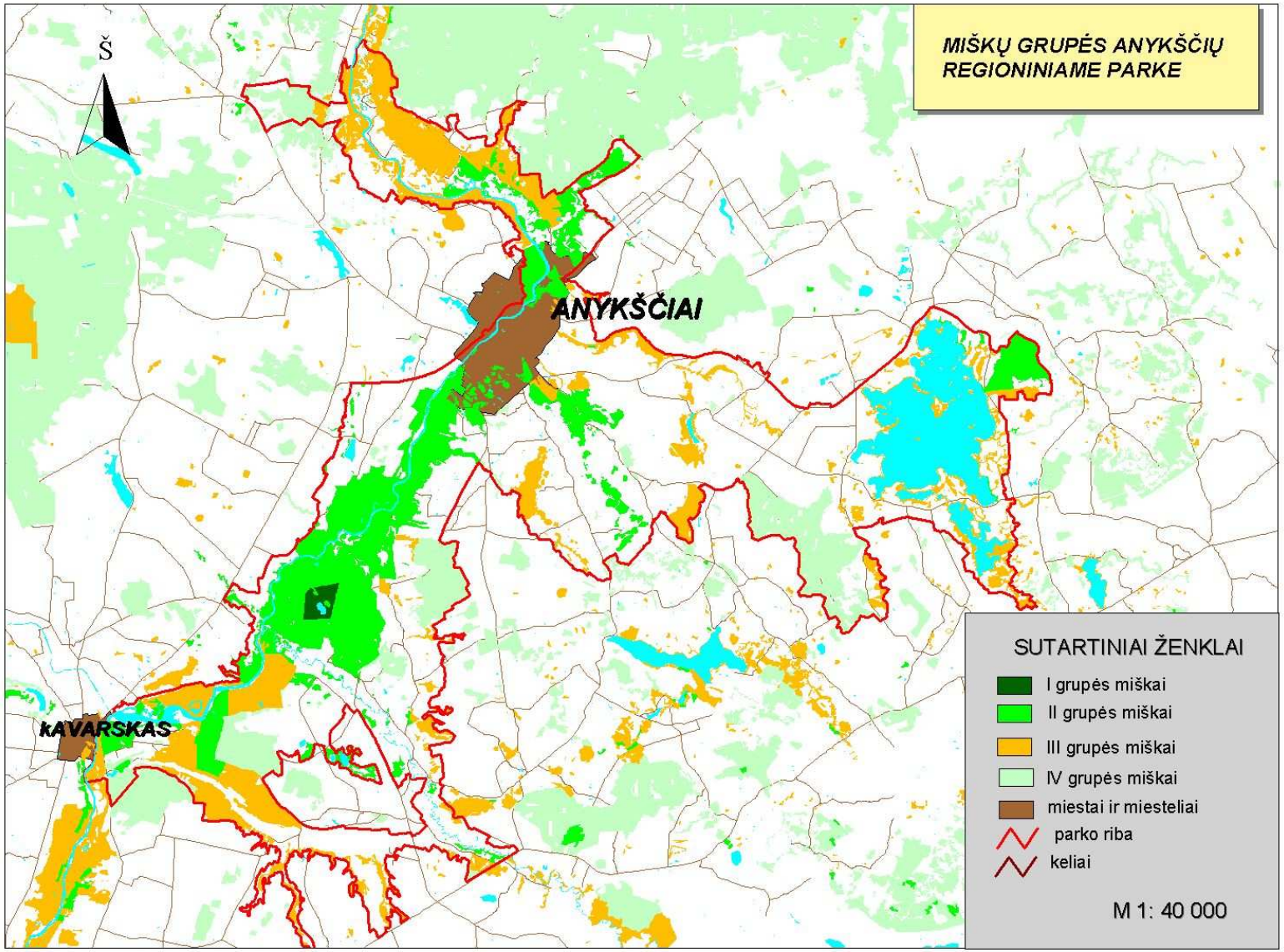
4 priedas. Anykščių regioninio parko tvenkiniai

Nr.	*Tvenkinio pavadinimas*	*Upė*						*Tvenkinio charakteristikos prie NPL*							
		Pavadinimas	Baseino plotas km2	Nuo žiočių km	Pagrindinis baseinas	Debitas Q vid m3/s	Debitas Q g m3/s	Plotas, ha	Tūris 1000xm3	Naudingas tūris 1000xm3	Ilgis, km	Max plotis, km	Max gylis, m	Vid. gylis, m	Kran ilgis km
1.	Anykščių	Šventoji	3600,0	87,00	Šventoji	30,600	4,000	23,4	307,0	113,0	4,10	0,08	3,2	1,3	8,30
2.	Kavarsko	Šventoji	4272,0	69,10	Šventoji	31,400	5,320	78,3	1420,0	220,0	3,80	0,50	4,0	1,8	8,70
3.	Meliaušiškių	A-1 - Anykšta	4,9	1,10	Šventoji	0,040	0,002	9,9	255,0	38,0	0,84	0,15	7,3	2,6	1,90

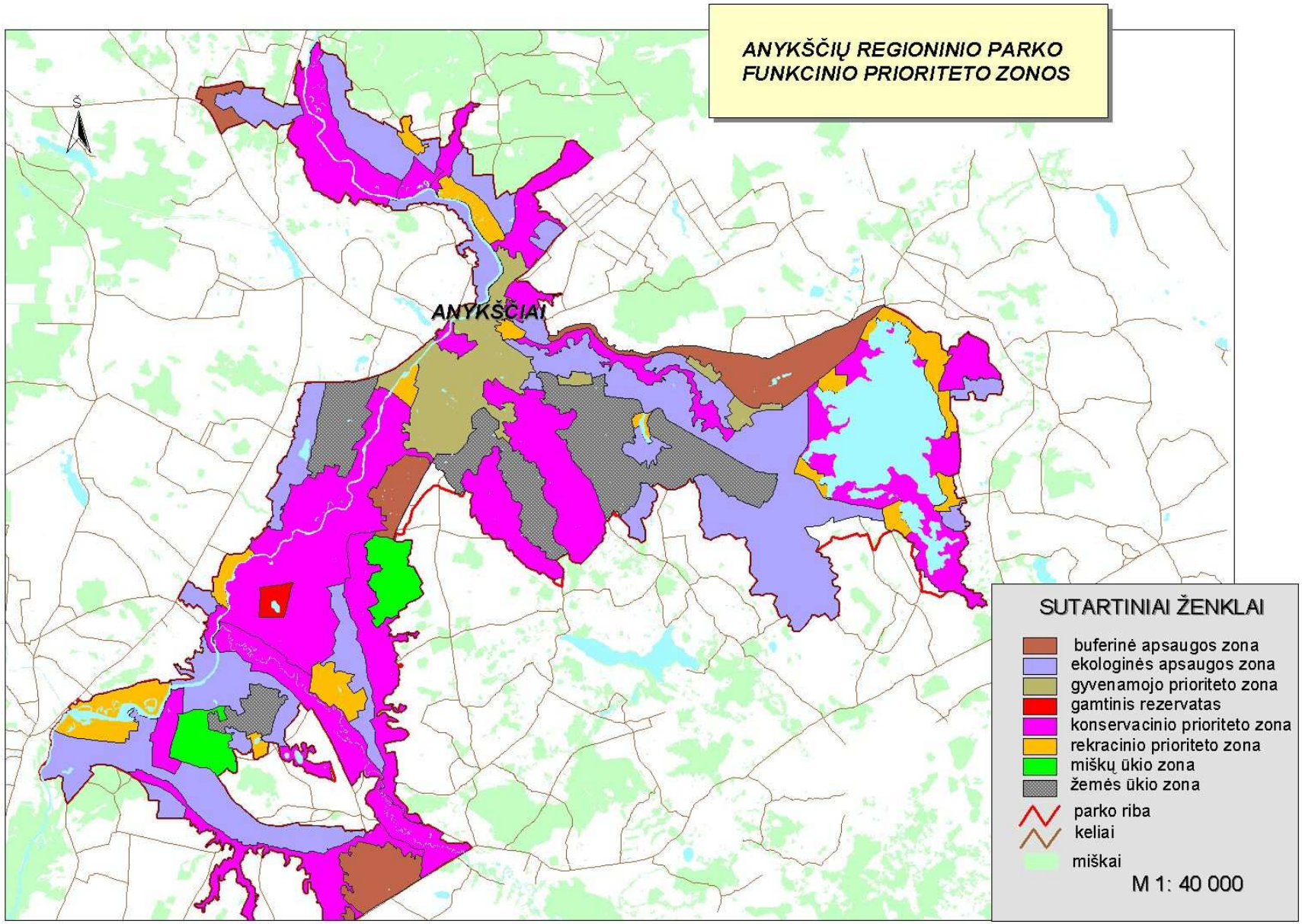
5 priedas. Lietuvos valstybiniai parkai

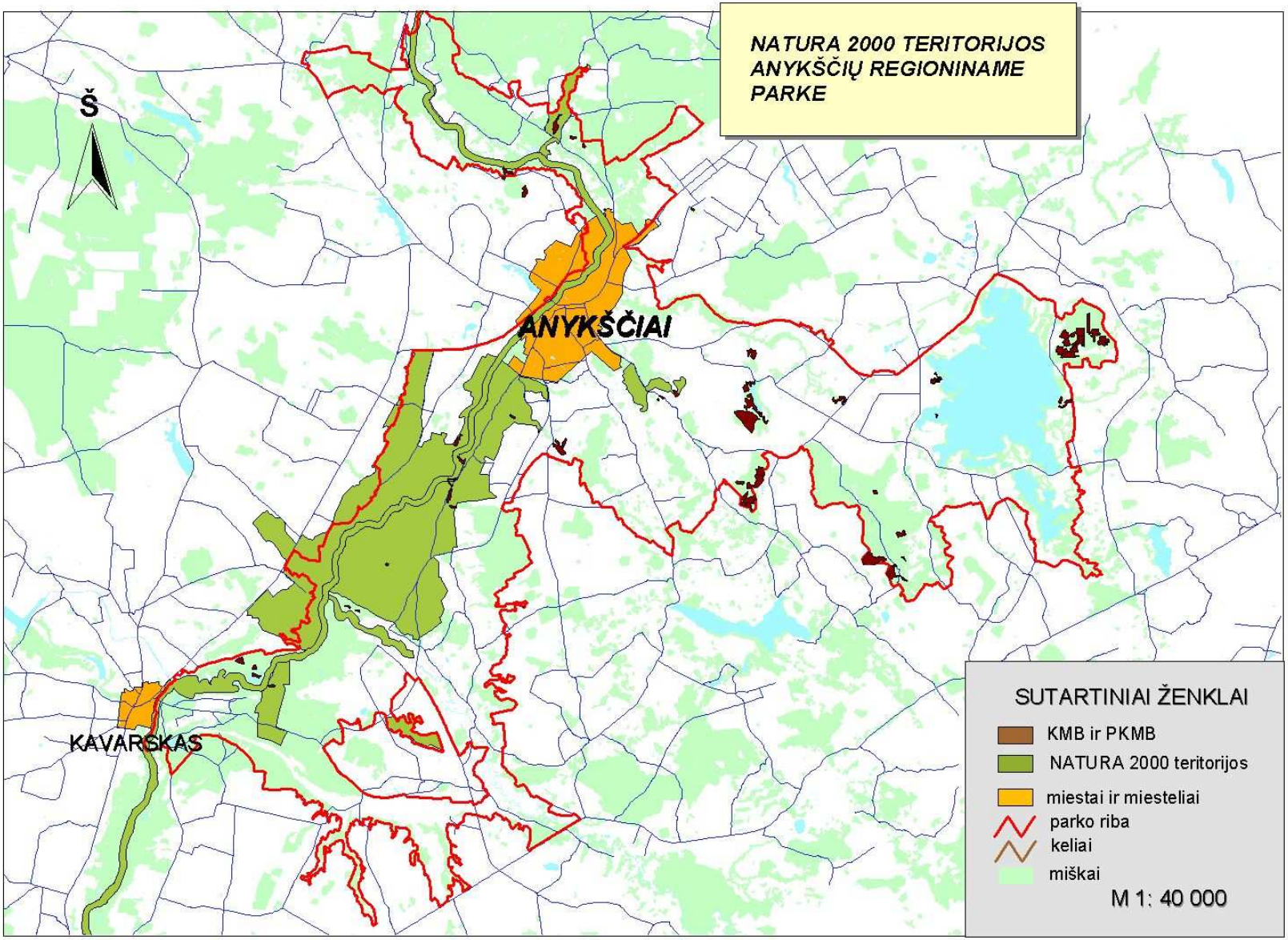
6 priedas. Miškų grupės Anykščių regioniniame parke

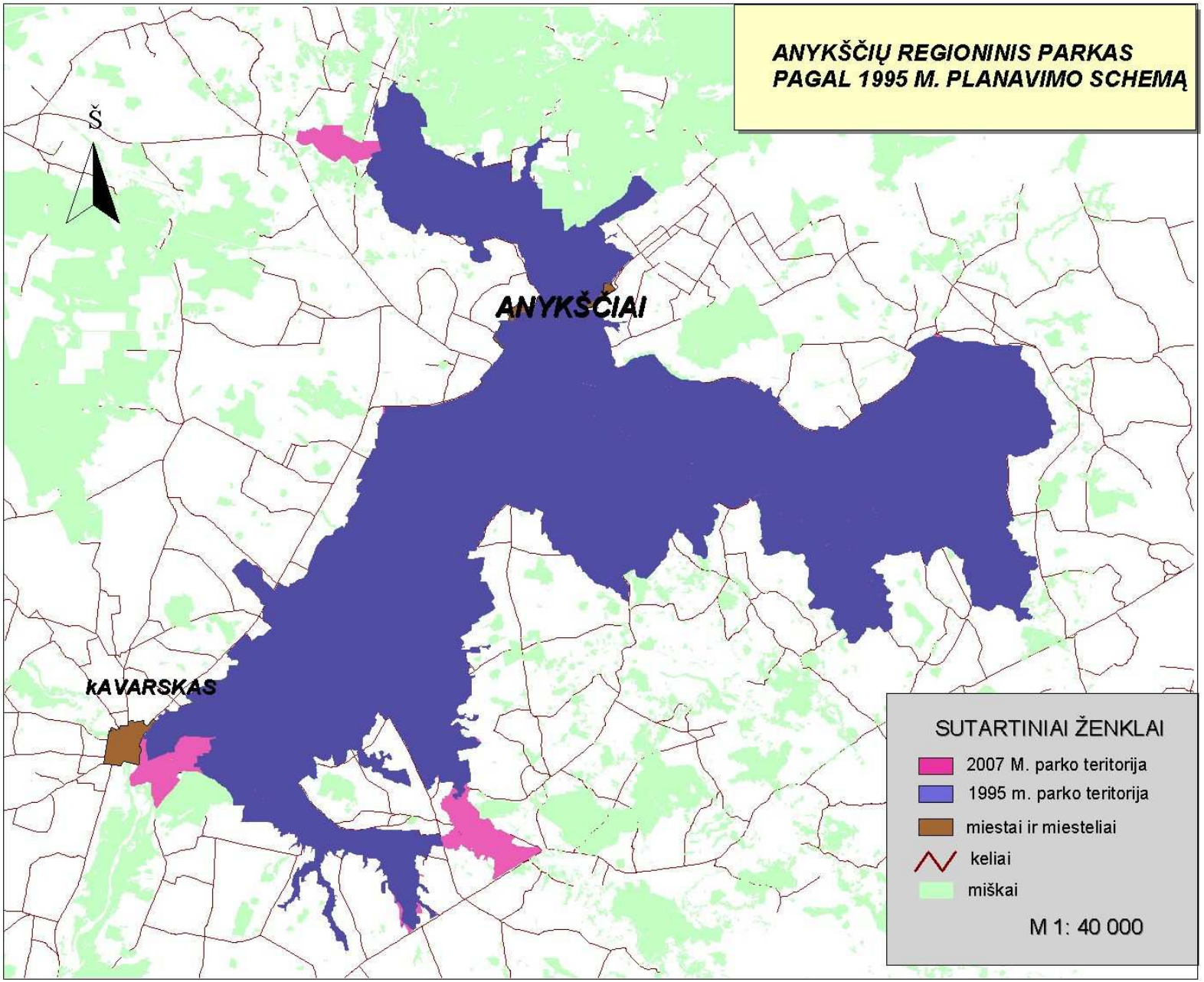
7 priedas. Anykščių regioninio parko funkcinio prioriteto zonos

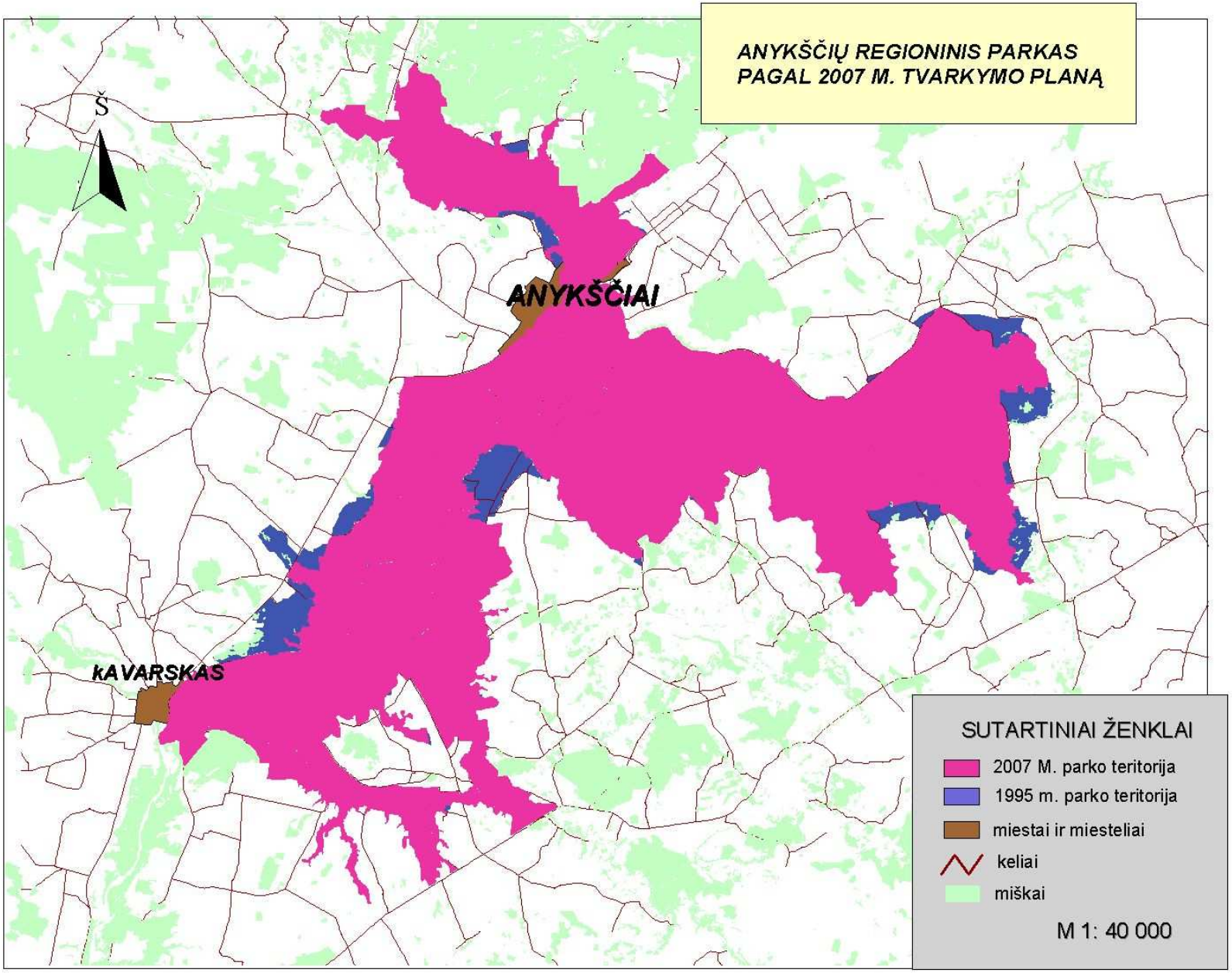
8 priedas. NATURA 2000 teritorijos ir kertinės miško buveinės Anykščių regioniniame parke

9 priedas. Anykščių regioninio parko ribos pagal 1995 m. planavimo schemą

10 priedas. Anykščių regioninio parko ribos pagal 2007 m. tvarkymo planą

11 priedas. Anykščių regioninio parko kraštovaizdžio tvarkymo zonų suvestinė.

Kraštovaizdžio tvarkymo zona (KTZ)	Indeksas	Kiekis	Plotas (ha)	Dalis (%)
Konservacinės paskirties žemės KTZ		24	152,9	1,0
Reguliuojamos apsaugos rezervatinių miškų KTZ	KMr	1	58,5	0,4
Reguliuojamos apsaugos rezervatinių vandenų KTZ	KVr	1	4,8	0,0
Reguliuojamos apsaugos gamtos ir kultūros paveldo objektų teritorijų KTZ	KOr	22	89,7	0,6
Miškų ūkio paskirties žemės KTZ		116	6020,2	38,9
Ekosistemas išsaugančio ūkininkavimo KTZ	MEk	14	2088,6	13,5
Ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo (miško parkų) KTZ	MRe	22	325,0	2,1
Intensyvaus rekreacinio pritaikymo (poilsio parkų) KTZ	MRi	1	36,4	0,2
Bendrojo apsauginio ūkininkavimo KTZ	MAb	25	1366,8	8,8
Specializuoto apsauginio ūkininkavimo KTZ	MAs	47	1594,1	10,3
Ūkiniai miškai	MŪ	7	609,3	3,9
Žemės ūkio paskirties žemės KTZ		91	6726,8	43,5

Ekosistemas išsaugančio ūkininkavimo KTZ	ŽEk	9	204,0	1,3
Ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo KTZ	ŽRe	8	267,1	1,7
Bendrojo apsauginio ūkininkavimo KTZ	ŽAb	20	1650,1	10,7
Specializuoto apsauginio ūkininkavimo KTZ	ŽAs	50	2950,0	19,1
Tradicinio gamybinio ūkininkavimo KTZ	ŽŪn	4	1655,5	10,7
Gyvenamosios paskirties žemės KTZ		15	1056,0	6,8
Kraštovaizdžio atnaujinamojo tvarkymo KTZ	GEr	2	59,8	0,4
Ekstensyvaus (palaikomojo) rekreacinio tvarkymo KTZ	GRe	1	32,5	0,2
Intensyvaus (formuojančiojo) rekreacinio tvarkymo KTZ	GRi	2	72,9	0,5
Sugriežtinto geoekologinio reguliavimo KTZ	GAe	1	5,7	0,0
Ekstensyvaus bendrojo tvarkymo KTZ	GŪe	1	23,6	0,2
Intensyvaus bendrojo tvarkymo KTZ	GŪi	8	861,4	5,6
Rekreacinės paskirties žemės KTZ		16	327,9	2,1
Neurbanizuojamos rekreacinės aplinkos KTZ	NRn	5	136,0	0,9
Uzbanizuotos rekreacinės aplinkos KTZ	NRu	11	191,9	1,2
Pramoninės-komunalinės paskirties		3	31,2	0,2

žemės KTZ				
Intensyviai technogenizuotos aplinkos pramoninių-komunalinių sklypų KTZ	NFu	3	31,2	0,2
Vandens ūkio paskirties žemės KTZ		17	1144,4	7,4
Ekosistemas išsaugančio ūkininkavimo KTZ	VEk	4	9,6	0,1
Ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo KTZ	VRe	6	74,4	0,5
Ekstensyvaus apsauginio ūkininkavimo KTZ	VAe	7	1060,4	6,9
Iš viso:		282	15459,5	100,0

12 priedas
Anykščių regioninio parko teritorijoje išskirtos Kertinės miško buveinės

Eil. Nr.	*Kvartalas*	*Sklypas*	*Girininkija*	*KMB Nr.*	*KMB tipas*
1.	63	10	Pavarių	74 51 03	
2.	59	1	Pavarių	73 51 04	Pušynai ir mišrūs miškai su pušimis
	59	5			
3.	496	1	Kavarsko	B2 72 49 04	2001-08-21
	496	2			
4.	467	35	Kavarsko	72 49 06	Plačialapių miškai
5.	30	1	Anykščių	74 50 03	Plačialapių miškai
6.	30	3	Anykščių	74 50 04	Kiti lapuočių miškai
7.	30	14	Anykščių	74 50 05	Plačialapių miškai
8.	30	24	Anykščių	74 49 03	Plačialapių miškai
9.	30	5	Anykščių	74 50 01	Kiti lapuočių miškai
	29	17			
10.	574	8	Anykščių	73 49 02	Gaisravietė
11.	42	30	Anykščių	76 50 07	Kiti lapuočių miškai
12.	42	13	Anykščių	76 50 02	Kiti lapuočių miškai
13.	42	21	Anykščių	76 50 04	Plačialapių miškai
	42	24			
14.	530	18	Anykščių	73 51 02	Kiti lapuočių miškai
15.	530	21			
16.	547	7	Anykščių	76 50 10	Kiti lapuočių miškai
17.	12	12	Anykščių	73 50 03	Eglynai ir mišrūs miškai su eglėmis
18.	7	20	Anykščių	73 50 01	Kiti lapuočių miškai
	7	23			
19.	17	2	Anykščių	73 49 01	Kiti lapuočių miškai
	17	11			
20.	13	38	Anykščių	73 50 04	Kiti lapuočių miškai
21.	534	82	Anykščių	73 50 08	Kiti lapuočių miškai
	534	83			
22.	534	86	Anykščių	74 50 09	Plačialapių miškai
	534	87			
23.	536	44	Anykščių	75 50 01	Plačialapių miškai
24.	563	49	Anykščių	73 49 03	Pavienis medis milžinas
25.	40	5	Anykščių	75 49 01	Šlapieji juodalksnynai
26.	40	7	Anykščių	75 49 02	Kiti lapuočių miškai
	40	12			
27.	541	33	Anykščių	75 49 04	Kiti lapuočių miškai
	541	34			
	541	37			
28.	43	12	Anykščių	76 50 16	Eglynai ir mišrūs miškai su eglėmis
29.	42	16	Anykščių	76 50 17	Kiti lapuočių miškai
	42	17			
30.	42	10	Anykščių	76 50 18	Kiti lapuočių miškai
	42	7			

13 priedas

Anykščių regioninio parko teritorijoje išskirtos Potencialios Kertinės miško buveinės

Eil. Nr.	*Kvartalas*	*Sklypas*	*Girininkija*	*KMB Nr.*	*KMB tipas*
1.	30	23	Anykščių	74 49 02	Kiti lapuočių miškai
2.	29	11	Anykščių	74 50 02	Kiti lapuočių miškai
3.	42	32	Anykščių	76 50 06	Kiti lapuočių miškai
	42	28			
4.	42	29	Anykščių	76 50 05	Kiti lapuočių miškai
5.	42	31	Anykščių	76 50 08	Eglynai ir mišrūs miškai su eglėmis
6.	42	12	Anykščių	76 50 03	Kiti lapuočių miškai
7.	42	14	Anykščių	76 50 01	Eglynai ir mišrūs miškai su eglėmis
8.	530	15	Anykščių	73 51 01	Kiti lapuočių miškai
9.	530	37	Anykščių	73 51 03	Kiti lapuočių miškai
10.	565	7	Anykščių	74 50 12	Kiti lapuočių miškai
	565	8			
11.	565	12	Anykščių	74 50 11	Kiti lapuočių miškai
12.	566	1	Anykščių	74 50 13	Kiti lapuočių miškai
	566	2			
13.	12	5	Anykščių	73 50 02	Kiti lapuočių miškai
14.	575	38	Anykščių	72 49 02	Kiti lapuočių miškai
15.	575	31	Anykščių	72 49 01	Kiti lapuočių miškai
16.	189	2	Kavarsko	72 49 04	*Kiti lapuočių miškai*
17.	466	50	Kavarsko	72 49 03	Kiti lapuočių miškai
18.	467	27	Kavarsko	72 49 05	Pušynai ir mišrūs miškai su pušimis
19.	534	80	Anykščių	74 50 07	Plačialapių miškai
20.	534	70	Anykščių	74 50 06	Plačialapių miškai
21.	555	46	Anykščių	73 50 06	Kiti lapuočių miškai
22.	36	8	Anykščių	75 50 02	Šlapieji eglynai ir mišrūs miškai su eglėmis
23.	39	8	Anykščių	75 49 03	Kiti lapuočių miškai
	39	9			
24.	538	33	Anykščių	75 50 03	Šlapieji juodalksnynai
25.	43	1	Anykščių	76 50 11	Kiti lapuočių miškai
	41	19			
26.	42	9	Anykščių	76 50 12	Kiti lapuočių miškai
27.	43	3	Anykščių	76 50 14	Kiti lapuočių miškai
28.	43	4	Anykščių	76 50 15	Kiti lapuočių miškai
29.	42	8	Anykščių	76 50 19	Eglynai ir mišrūs miškai su eglėmis
30.	540	15	Anykščių	75 50 04	Kiti lapuočių miškai
31.	30	17	Anykščių	74 49 01	Eglynai ir mišrūs miškai su eglėmis

14 priedas Anketos klausimai

ANKETA

1. Ar reikalingi valstybiniai parkai Lietuvoje?
    a) Taip
    b) Nežinau
    c) Ne

2. Ar teisinga, kad valstybiniuose parkuose ribojama ūkinė veikla?
    a) Taip
    b) Nežinau
    c) Ne

3. Ar pritariate statybos ribojimams saugomose teritorijose ?
    a) Taip
    b) Nežinau
    c) Ne

4. Ar regioninio parko apribojimai Jums trukdo vykdyti ūkinę veiklą?
    a) Taip
    b) Nežinau
    c) Ne

5. Ar pritariate turizmo plėtrai regioniniame parke?
    a) Taip
    b) Nežinau
    c) Ne

6. Ar yra pakankamos kompensacijos už ūkinės veiklos ribojimą saugomų teritorijų miškuose?
    a) Taip
    b) Nežinau
    c) Ne
7. Ar turėtų saugomos teritorijos administracija imtis veiksmų, kad prieš užžėlimą butų šienaujamos arba ganomos privačios pievos?
    a) Taip
    b) Nežinau
    c) Ne
8. Lytis
    a) Vyras
    b) Moteris
9. Amžius
    a) iki 20 metų
    b) 21-30 metų
    c) 31-40 metų
    d) 41-50 metų
    e) 51-60 metų
    f) 61-70 metų

g) 71 metai ir vyresni

10. Išsilavinimas
    a) aukštasis
    b) aukštesnysis ir spec. vidurinis
    c) profesinis
    d) vidurinis
    e) pagrindinis
    f) pradinis
    g) neįgijęs išsilavinimo
    h) kita